

8375

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İş bu çalışma, jürimiz tarafından, Sosyoloji
Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyeleri-
ne ait olduklarını onaylarım.

Enstitü Müdürü

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

GİRİŞ

Aile, insan toplumlarının tümünde -farklı biçim ve işlevleri olmakla birlikte- görülen ve bu nedenle evrensel olarak kabul edilen toplumsal kurumdur. Temel toplumsal kurumlardan biri olarak kabul edilebilecek 'aile'nin değişen toplumsal yapılarda değişen özellikler gösterdiği, farklı aile biçimlerinin farklı toplumsal-ekonomik koşullara uyum sağlayacak biçimde farklı işlevler taşıdığı bilinmektedir. Başka bir ifade ile toplumdaki değişmeler, aile kurumunu da etkilemektedir. Türkiye'de çekirdek aile biçimi, yaygın ya da egemen aile biçimidir. Aile biçimi ve aile biçimini etkileyen faktörler kuşkusuz önem taşımaktadır. Bununla birlikte, farklı aile biçimlerinin yerleşim yerine göre benzer özellikler gösterip göstermediği, sözgelimi çekirdek aile biçiminin kırsal ve kentsel alanlarda aynı özelliklerde olup olmadığı da önem taşımaktadır. Denilebilir ki, çekirdek aile biçimi, köylerde kentlere göre, hatta aynı kentte farklı kesimlerde değişik özellikler gösterebilmektedir (aile içi ilişkiler, evlenme yaşı, ailedeki birey sayısı vb. bakımlardan).

Bu çalışmada, oldukça dar kapsamlı olmakla birlikte, kırsal kesimde aile yapısı konu olarak seçildi. Çalışmanın ilk bölümünde, aileye ilişkin genel bilgilere kısaca yer verildikten sonra, ikinci bölümde araştırmayı tanıttıcı genel bilgiler yer aldı. Üçüncü bölümde ise, alan araştırmasının bulgularına yer verildi.

Kuşkusuz pek çok eksikliklerim olan bu çalışmada büyük yardımlarını gördüğüm başta tez danışmanı hocam. Sayın Yrd.Doc.Dr. A. Erkul olmak üzere, hocam Sayın Doç.Dr. F. Kocacık'a ve hocam Sayın Prof.Dr. V. Sağ'a içtenlikle teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

GİRİŞ

İÇİNDEKİLER

TABLolar

BÖLÜM-1: KURAMSAL ÇERÇEVE

I- AİLE	1-32
A- Ailenin Tanımı	1
B- Ailenin Özellikleri	9
C- Ailenin Görevleri	12
D- Aile Biçimleri	15
1. Geniş Aile	20
2. Çekirdek Aile	25

II- TÜRK TOPLUMUNDA AİLE	33-44
--------------------------	-------

III- KÖY	45-47
----------	-------

BÖLÜM-2: ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

I- ARAŞTIRMANIN KONUSU ve AMACI	48
---------------------------------	----

II- VERİ TOPLANMASINDA YARARLANILAN TEKNİK ve UYGULAMA	49
--	----

III- ARAŞTIRMANIN EVRENİ ve ÖRNEKLEM SEÇİMİ	50
---	----

BÖLÜM-3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

I- GÖRÜŞÜLEN AİLE REİSLERİNİN NİTELİKLERİ	60
---	----

II- EVLENME	63
-------------	----

A- Eş Seçimi Biçimi	66
---------------------	----

B- Hanedeki Evli Çift Sayısı	68
------------------------------	----

C- Ailede Nikah Biçimi	69
------------------------	----

D- Eş Seçiminde Dikkat Edilmesi Gerekli Görülen Nitelikler	71
--	----

E- Evlenme Yaşı	73
F- Evlenmelerde Akrabalık Durumu	78
G- Hane Büyüklüğü ve Ailenin Kompozisyonu	85
III- AİLE YAPISI	90-97
A- Aile Biçimi	90
Uygun Görülen Yerleşim Biçimi	94
B- Aile İçi İlişkiler ve Karar Verme Sürecinde Etkili Olanlar	98
C- Ailelerin Sosyo-ekonomik Durumu	104
D- Ailede Değişme Eğilimi	114
F- Belirli Konulardaki Tutumları	125
G- Boş Zaman Etkinlikleri	140
H- Oturulan Konutların Durumu	143
BÖLÜM-4: DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	147
ÖZET (Türkçe ve İngilizce)	153-156
KAYNAKÇA	157-160
EK: Anket Formu	161

TABLÖLAR

	<u>Sayfa</u>
Tablo:1 Yerleşim Yerine Göre Aile Biçimleri	39
Tablo:2 Merkez İlçe Merkez Bucağı Köylerine İlişkin Bilgiler	51-52
Tablo:3 Aile Reislerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	60
Tablo:4 Aile Reislerinin Yaş Dağılımı	61
Tablo:5 Aile Reislerinin Medeni Durumu	61
Tablo:6 Eş Seçiminde Karar Alma Biçimi	67
Tablo:7 Hanedeki Evli Çift Sayısı	68
Tablo:8 Aile Reislerinin Nikah Biçimi	69
Tablo:9 Eş Seçiminde Aranılan Nitelikler	71
Tablo:10 Aile Reislerinin Evlenme Yaşı	74
Tablo:11 Aile Reislerinin Eşlerinin Evlenme Yaşı	75
Tablo:12 Aile Reislerinin Kız ve Erkekler İçin Uygun Buldukları Evlenme Yaşı	76
Tablo:13 Aile Reislerinin Anne-babalarının Akra- ba Olup Olmadıkları	78
Tablo:14 Aile Reislerinin Eşleri İle Akra- ba Olup Olmadıkları	78
Tablo:15 Aile Reislerinin Eşleri İle Yakınlık Derecesi	79
Tablo:16 Aile Reislerinin Akra- ba İle Evlenme Nedeni	80
Tablo:17 Aile Reislerinin Çocuklarının Akra- ba Evliliği Yapıp Yapmadıkları	81
Tablo:18 Aile Reislerinin Çocuklarının Akra- ba Evliliği Yapmasını İsteyip İstemedikleri	82

Tablo:19	Aile Reislerinin Çocuklarının Akraba Evliliği Yapmasını İstememe Nedenleri	83
Tablo:20	Aile Reislerinin Çocuklarının Akraba Evliliği Yapmasını İsteme Nedenleri	84
Tablo:21	Hanehalkı Üye Sayısı	88
Tablo:22	Aile Biçimi	91
Tablo:23	Aile Reislerine Göre Erkek Çocuk İçin Uygun Yerleşim Biçimi	94
Tablo:24	Aile Reisine Göre Erkek Çocuğun Evlenince Ayrı Bir Ev Açıp Açmaması	95
	Erkek Çocuğun Ayrı Ev Açmasını İsteme Nedenleri	95
Tablo:25	Aile Reisine Göre Kız Çocuk İçin Uygun Yerleşim Biçimi	96
Tablo:26	Çocukların Evlenmesi Konusunda Kimin Sözü Geçerli	99
Tablo:27	Çocukların Eğitimi Konusunda Kimin Sözü Geçerli	101
Tablo:28	Evde Eşya Alımı Konusunda Kimin Sözü Geçerli	101
Tablo:29	Göç Edip Etmeme Konusunda Kimin Sözü Geçerli	102
Tablo:30	Bütün Aileyi İlgilendiren Konularda Kimin Sözü Geçerli	103
Tablo:31	Geçiminizi Nasıl Sağlıyorsunuz	106
Tablo:32	Sahip Olunan Sulu Toprak Miktarı	107
Tablo:33	Sahip Olunan Susuz Toprak Miktarı	108

Tablo:34	Ailelerin Ortalama Aylık Gelir Düzeyi	108
Tablo:35	Anne-babalarının Geliri Olup Olmadığı	109
Tablo:36	Ailede Yurt Dışında Çalışan Olup Olmadığı	110
Tablo:37	Yurt Dışında Çalışmayı İsteyip İstemediği	110
Tablo:38	Aile Reislerinin Eğitim Durumu	111
Tablo:39	Aile Reisinin Eşinin Eğitim Durumu	113
Tablo:40	Karı-koca Eşitliği Bakımından Fark Olup Olmadığı	114
Tablo:41	Çocuk Sayısı Bakımından Fark Olup Olmadığı	115
Tablo:42	Çocukların Serbestliği Bakımından Fark Olup Olmadığı	116
Tablo:43	Akrabalar Arasında Yardımlaşma Bakımından Fark Olup Olmadığı	117
Tablo:44	Başı Sıkıştığında Kimden Yardım Alır	118
Tablo:45	Borç Paraya Gerek Duyarsa Kime Başvurur	118
Tablo:46	Aile Bağlarının Sıkı Oluşu Bakımından Fark Olup Olmadığı	119
Tablo:47	Çocukların Davranışları Bakımından Fark Olup Olmadığı	120
Tablo:48	Çocukların Davranış Farkları	121
Tablo:49	Göç Etmek İsteyip İstemedikleri	122
Tablo:50	Nereye Göç Etmek İstedikleri	123
Tablo:51	Göç Etmek İstemelerinin Nedenleri	124
Tablo:52	Kentte Sürekli Bir İş Bulunsa Gidermisiniz	124
Tablo:53	Kız ve Erkek Çocuklar Arasında Ayrım Yapar mısınız	125

Tablo:54	Tek Çocuğunuz Olsaydı Kız mı Erkek mi Ol- sun İsterdiniz	126
Tablo:55	İnsanlar Yaslanıp Çalışamayacak Duruma Geldiklerinde Kim Bakmalı	127
Tablo:56	İleride Kızınız ve Damadınız ile Oturumu- sunuz	128
Tablo:57	Kızı ve Damadı ile Oturmak İstememe Nedeni	128
Tablo:58	Ailenizde Anne-babanıza Kim Baktı/bakıyor	129
Tablo:59	İyi Bir Evlat Nasıl Olmalı	130
Tablo:60	Çocuklarınızın Kiminle Evlenmesini İster- siniz	131
Tablo:61	Kız ve Erkek Çocuğın Eşini Kim Seçmeli	132
Tablo:62	Erkek Çocuklarınızı Hangi Okulda Okutabil- meyi İsterdiniz	133
Tablo:63	Kız Çocuklarınızı Hangi Okulda Okutabilme- yi İsterdiniz	134
Tablo:64	Çocuklarınızı Neden Okutmak İsterdiniz	135
Tablo:65	İnsanlar İstediginden Fazla Çocuk Yapma- mak İçin Tedbir Almalı mı	136
Tablo:66	Bir Ailenin Kaç Çocuğu Olmalı	137
Tablo:67	Çok Çocuk Sahibi Olma Konusunda Ne Düşü- nürsünüz	138
Tablo:68	Ailenizde Herhangibir Sağlık Sorunu Oldu ğunda Nereye Başvurursunuz	139
Tablo:69	Boş Zamanlarınızda Neler Yaparsınız	140
Tablo:70	T.V. Yayınları Aile İçi İlişkileri Etkili yormu	142
Tablo:71	Konutların Nasıl Isıtıldığı	145

BÖLÜM-1:KURAMSAL ÇERÇEVE

I-AİLE

A- AİLENİN TANIMI

Aile, toplumbilimcilerin çalışmalar yaptığı alanlardan olup, farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Farklı aile tanımları aileyi, farklı birer kategoriye yerleştirmektedir. Yani tanımlar "...aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber onu sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmektedir"(1). Ailëye ilişkin farklı tanımlar yapılması ve farklı ele alış biçimlerinin olmasından başka, "...toplumsal yaşamın ana biçimlerinden olan aile, toplumların gelişmesi ve gelişmesine bağlı olarak özellikler göstermektedir. Yani, aile toplumdan topluma ve aynı toplumun farklı gelişme ve değişme aşamalarında değişik özellikler ve yapılar gösterir. Geleneksel bir toplumdaki aile ile sanayileşmiş bir toplumdaki aile anlayışı ve aile biçimleri ister istemez birbirinden farklı olacaktır"(2). Burada, farklı aile tanımlarından bazılarına yer verilecektir.

Aileyi "toplumsal kurum" olarak ele alan bir ta-

(1) Birsen Gökçe, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Uni. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 8/Sayı 1-2/Mart-Ekim 1976, s:46-47.

(2) Ali Erkul, Bir Kasabanın "Kemaliye'nin" Toplumsal Yapısı, H.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1983, s:212.

nıma göre özellikle kapitalizm öncesi toplumlarda ailenin "...bireylerin fizyolojik, toplumsal ve psikolojik tüm gereksinmelerini karşılayan, toplum açısından üretim, üreme, ailenin ve toplumun yeniden üretilmesini sağlayan tek ve bağımsız ..." (1) bir kurum olması nedeniyle, temel toplumsal kurum olduğu, aynı zamanda birey ve toplum arasındaki ilişkileri (bu ilişkiler her zaman uyumlu ve tutarlı olmasa da) düzenleyen, sürdüren ve denetleyen kurum olduğu da belirtilmektedir. Ailenin temel toplumsal kurum ya da başta gelen bir kurum olmasının (sayılmasının) nedenleri konusuna da kısaca değinmek gerekir. "...Ailenin başta gelen bir insan kurumu olarak görülmesinin iki nedeni vardır. Birincisi, ailenin görevlerinden biri insan türünü üretmek ve devam ettirmektir. İkincisi, aile başka kurumların da kaynağı olmuştur; ekonomik faaliyetler, toplumsal denetim, eğitim, eğlence ve dinleme ve daha başka özel toplumsal davranış kalıpları önce aile içinde gelişmiştir. İlk aile nispeten tam bir toplumdur. Ailenin bir toplumsal kurum halinde oluşması, böyle kendine yeterli bir örgüt olmaktan çıkıp yavaş yavaş genişleyen toplum içinde özel görevleri olan bir birim haline gelmesiyle olmuştur" (2). Burada belirtilen "insan tü-

(1) Ferhunde Ozbay, "Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı

Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansıması", Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, TSBD Yayını, Ankara, 1984, s:36.

(2) G.A. Lundberg, C.C. Schrag, O.N. Larsen, Sosyoloji (Cilt 2), Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1970, s:99.

rünü üretmek ve devam ettirmek" ve "diğer toplumsal kurumların kaynağı olmak" nedenleri dışında ailenin temel toplumsal kurumlardan olmasının bir diğer nedeni ise, "...sosyalizasyon denen olgunun bu kurum tarafından..." (1) gerçekleştirilmesi biçiminde belirtilmektedir.

Aileyi kurum olarak ele alan bir başka tanımda, her toplumun sürekliliği için vazgeçilmez bir unsur olduğu vurgulanmaktadır; "...aile, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir..."(2). Bu tanımla birlikte, ayrıca, ailenin toplumun temeli olduğu-çünkü, bireyin mutluluğunun ve üzüntülerinin ilk paylaşıldığı yer olduğu- ve toplumsal kurumların bütünleşmesinde de temel rol oynadığı belirtilmektedir.

Ozankaya'ya göre de aile "...içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici iliş-

(1) Enver Özkalp, Sosyolojiye Giriş Dersleri, (3.Baskı), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 1988, s:89.

(2) Mustafa Erkal, Sosyoloji (Toplumbilimi), (3.Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, s:76.

kilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur"(1).

Aileyi "...toplumun içinde ve toplumsal yapıya bağlı bir kurum ..." (2) olarak ele alan Timur'a göre, sosyolojik açıdan "...bir aile tanımı, salt aile üyelerinin sayısı ya da kuşak dağılımına göre belirlenmiş aile biçimleri olarak görülse bile, belirli bir yapının bağlı ve bağımlı olduğu tüm ilişkiler sistemini de içermelidir" (3).

Benzer biçimde, aileyi toplumsal kurum olarak ele alan Kongar da ailenin tüm kurumlar gibi, toplumun tüm toplumsal yapısından etkilendiğini, işte bu nedenle farklı gelişme düzeylerindeki toplumlarda farklı aile biçimlerine rastlandığını ve -yine diğer toplumsal kurumlarda olduğu gibi- aile kurumunun da, kendisini biçimlendiren toplum için bazı fonksiyonları yerine getirdiğini belirtmektedir(4).

Bir başka tanımda aile, birincil grup olarak ele alınmıştır. Bu tanıma göre, "...aile, sevgi ve nefret, uyum ve düşmanlık gibi en yoğun duyguları uyarabilen en

(1) Özer Ozankaya, Toplumbilime Giriş, "S" Yayınları, Ankara, 1984, s:281.

(2) Serim Timur, Türkiye'de Aile Yapısı, H.Ü. Yayınları No. D-15, Ankara, 1972, s:13.

(3) a.g.y., s:5.

(4) Emre Kongar, İzmir'de Kentsel Aile, TSBÜ. Yayınları A-3, Ankara, 1972, s:3-4.

sarsılmaz duygusal bağları yaratabilen bir kümedir"(1). Ayrıca bu tanımlamada, ailenin küme ya da grup olması vurgulanmakla birlikte, böyle tanımlanmasının nedeni olarak belirtilen birincil ilişkilerin derecesine ve karakterine de dikkat çekilmektedir. Birincil ilişkilerin derecesine ve karakterine göre, aile içi ilişkiler, aile içi yaşam farklılıklar (örneğin ailede "baba"nın ya da "koca"nın etkisi, karı-koca ilişkileri ve anne-baba ile çocuklarının ilişkileri gibi konularda farklılıklar) gösterebilmektedir. Nitekim, sözü edilen "...farklılıklar, tek bir toplum içindeki ailelerde olabileceği gibi toplumlar arasında da görülebilir. Değişik aile yapıları, doğallıkla değişik insan tipleri yaratır"(2). Burada, birincil grup olarak tanımlanan ailede, aile içi ilişkilerin farklı biçimlerde olduğuna dikkat çekilerek, farklı insan tiplerinin, farklı aile yapılarının, farklı ilişki türlerinin ürünü olduğu vurgulanmaktadır.

Ailenin birincil grup olarak ele alındığı bir başka tanıma göre, "...aile bütün toplumlarda, sosyalleşme süreciyle bireye toplumun norm ve değerlerini aktaran, diğer bir deyişle bireyi toplumsal bir kişi haline getir-

(1) Doğu Ergiñ, Toplum ve İnsan, Turhan Kitabevi, Ankara, 1984, s:33.

(2) a.g.y., s:35.

mek suretiyle onun toplumun bir üyesi olmasını sağlayan en birincil gruptur..."(1). Ancak, aile "en birincil grup" olmakla birlikte, birey yaşamının farklı dönemlerinde, diğer grupların etkisiyle, aile ve akrabalık grubunun öneminin değiştiği de belirtilebilir. Sözgelimi, özellikle yaş ilerledikçe, "...mahalle ve arkadaş grupları gibi öteki birincil gruplar da zaman zaman aileden beklenen fonksiyonları yerine getirebilirler. Fakat bu grupların gerek devamlı ve istikrarlı olmayışları gerekse içlerindeki grup bağlarının aileden daha gevşek oluşu, ailenin yerini tam anlamıyla almalarına engel olur"(2).

Birincil grup olarak fonksiyonu, biyolojik ve psikolojik doyum sağlama fonksiyonu, önemli olmakla birlikte, "...aile; ana-baba çocuklar ve tarafların kan akrabalarından (aile biçiminin gereğine göre) meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal birliktir"(3). Bu tanımda ailenin, üyeleri arasındaki ilişkiler açısından "grup"-birincil grup olarak değerlendirilebileceği ancak, toplumsal yaşamın ana şekillerinden biri olması bakımından topluluk ve örgüt, aile birliğinin yürütülmesi veya devamı için başvurulan sistemleştirilmiş kurallar bakımından toplumsal kurum ve toplumsal yaşamın içindeki temel unsurlardan biri olması bakımından ise toplumsal yapının bir parçası gibi düşünül-

(1) Altan Eserpek, Sosyoloji, Ankara Üniversitesi, DTCF. Yayı-
nı No:303, DTCF. Basımevi, Ankara, 1981, s:165.

(2) Kongar, .a.g.y., s:26-27.

(3) Gökçe, .a.g.m., s:48.

lebileceği de belirtilmektedir(1).

Sosyo-ekonomik bir birlik olduğu belirtilen bir başka tanımla, "...aile, birbirlerine kan ya da evlilik yolu ile bağlanan, statü ve rollerine göre birbirlerine olan ilişkileri normlarla yönetilen bireylerin her türlü kişisel gereksinmelerinin tatmin edildiği sosyo-ekonomik bir bütünü ifade etmek için ..." (2) kullanılan bir kavramdır. Ayrıca, sosyo-ekonomik bağımlılıkları süren yakın akrabalar da toplum içinde sosyal bir bütün olarak düşünölmektedir.

Bir tanımda da ailenin "...bir toplumsal düzen ve bir kültürel ürün olarak düşünölməsi..." (3) gerektiği belirtilmektedir. Ailenin yalnızca belirli fonksiyonları yerine getiren bir kurum ya da içgüdü vb. temeline dayandırılarak açıklanabilecek bir birlik olarak ele alınmasının yetersiz olacağı vurgulanmalıdır.

Toplumbilim terimleri sözlüğünde aile, şöyle tanımlanmaktadır: "Evlilik ve kan bağına, başka deyişle karı-koca, ana-baba çocuklar, kardeşler vb. arasındaki ilişkilere dayalı olan bir toplum çekirdeği" (4).

(1) Gökçe, a.g.m., s:48.

(2) Altan Eserpek, Sosyal Kontrol, Sapma ve Sosyal Değişme

Erzurum'un İki Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Ank.Üni.Eğt.Fak.Yayın:76, A.Ü.Basımevi, 1979, s:66.

(3) Lundberg, Schrag, Larsen, a.g.y., s:99.

(4) Ozankaya, Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, Savaş Yayınları, Ankara, 1984, s:1.

Görüldüğü gibi, ailenin çeşitli tanımları yapılmaktadır ancak, belirli tek bir tanımı kabul etmek de güçtür. Yapılan tanımlarda, aile temel toplumsal kurum, birincil küme, sosyo-ekonomik birlik olarak ele alınmaktadır. Bu tanımlar çerçevesinde aile, farklı biçimlerde düzenlenmiş olsa da, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan bireylerden oluşan bir toplumsal birlik ya da toplumun temel birimi olarak tanımlanabilir.

Ailenin farklı tanımları olmakla birlikte, bu çalışmada toplumsal kurum olarak ele alınacaktır. Ayrıca, bireylerin psikolojik, toplumsal ve ekonomik gereksinmelerini karşıladığı, bireyi topluma uyum sağlayabilecek biçimde geleceğe hazırladığı ve gerek biyolojik anlamda gerekse kültürel anlamda toplumun devamı açısından oldukça önemli bir kurum olduğu için, temel toplumsal kurumlardan olduğu da belirtilebilir. Diğer kurumlar gibi aile kurumu da, toplumun içinde, toplumsal yapının biçimlendirdiği ilişkiler çerçevesinde belirli işlevleri olan kurumdur.

B- AILENİN ÖZELLİKLERİ

Aile kurumu, toplumsal yapının değişmesi nedeniyle, sürekli değişen toplumsal yapıya uyum sağlayacak biçimde değişmektedir. Bu nedenle, ailenin değişik tanımlamaları ve farklı aile biçimi sınıflamaları yapılmaktadır. Dolayısıyla, "aile"nin özelliklerinin de toplumdan topluma ve zamanla değiştiği söylenebilir. Ancak, "aile biçimi"nin ve aile kurumunun özelliklerinin toplumdan topluma değişiklikler göstermekle birlikte, ailenin temel (yaygın) birtakım özellikleri olduğu da belirtilmelidir. Bunlar, "...bir eşe sahip olma, evlilik şekli ya da eşlik ilişkilerini yürütebilecek herhangi bir kurumun varlığı, soy ilişkileri, ekonomik ihtiyaçların karşılanması ..." (1) gibi özellikler olup, toplumların kültürel özelliklerine bağlı olarak değişik şekillerde ortaya çıktığı, farklılığın toplumsal ve ekonomik koşullardaki farklılığın doğal bir sonucu olduğu da belirtilmektedir.

Yukarıda, eşe sahip olma, evlilik kurumu, soy ilişkileri ve ekonomik koşullar biçiminde belirtilen ailenin yaygın özelliklerini Özkalp, beş ana grupta toplamaktadır. Bunlar;

- "- Eş seçimi,
- Evlilik şekli,
- Secere (soy) ilişkilerine sahip olmak,

(1) Gökçe, a.g.m., s:49.

- Aile üyeleri tarafından paylaşılan gerek çocukların bakımı gerekse ailenin genel masraflarıyla ilgili ekonomik koşullar,

- Belirli bir eve, gerekli eşyalara sahip olma ve benzer alışkanlıklar"(1).

Söz konusu özellikler, hemen her ailede görülmektedir. Ancak değişik biçimlerde olabilir. Bu değişikliğin farklı ekonomik, sosyal yapıların, farklı kültürel yapıların doğal bir sonucu olduğu belirtilmişti. Sözgelimi, eş seçimi, aile kurumunun oluşmasındaki temel bir özelliktir. Ama, eş seçiminde etkili olan faktörler, belirleyici ilişkiler, toplumların kültürel yapılarıyla ilişkili olarak toplumdan topluma ve zamanla değişik olabilmektedir. Yine, evlilik, ailedeki toplumsal ilişkileri belirleyen bir sözleşme olmakla birlikte, evlilik aşamaları bakımından ya da evliliğe karar verme sürecinde etkili olan faktörler bakımından farklılıklar söz konusudur.

Ailenin yukarıda yer verilen temel özelliklerinden başka, bir takım karakteristik özellikleri de vardır ki, aile bu karakteristik özellikleriyle diğer toplumsal kurumlardan ayrılır.

Ailenin kendine özgü özellikleri, şöyle belirtilmektedir: Aile evrenseldir, duygusal bir temele dayanır, şekillendirme özelliğine sahiptir. Ailenin kapsamı sınır-

(1) Özkalp, a.g.y., s:91-92.

lıdır. Aile sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır. Aile üyelerinin sorumlulukları vardır. Aile, sosyal kurallarla çevrilidir. Aile sürekli ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir(1).

Ailenin -özellikle çekirdek ailenin- evrensel olma özelliği, "...yerine getirdiği vazgeçilmez işlevlere ve bu işlevlerin başka toplumsal gruplarca yerine getirilmesinin olanaksızlığına ..." (2) bağlanmaktadır. Aile, gerek çiftler gerekse ebeveyn-çocuklar arasındaki duygusal ilişkiler temeline dayandığından, sevgi, koruma, paylaşma gibi duyguların önemli olması, bireylere duygusal doyum verebilmesi bakımından da önemli bir özelliğe sahiptir. Aile, aynı zamanda, toplumsallaştırma işlevi ile de bireyin kişilik özelliklerinin oluşmasında, biçimlenmesinde önemli rolü olan kurum özelliğine sahiptir. Yine, (özellikle günümüzde yaygın aile biçimi olan çekirdek aile biçiminin) kapsamının sınırlı olduğu da bir gerçektir. Ailenin temel toplumsal kurumlardan olması, toplumun sürekliliği için vazgeçilmez bir kurum niteliğinde olması ve diğer toplumsal kurumlara "kaynak" olması nedeniyle, çekirdek özelliğinden de söz edilmektedir. Aile üyeleri, toplumsal kurallar çerçevesinde sorumluluklarını yerine getirmektedir. Son olarak belirtilen özellik ise, ailenin çağlar boyunca insan topluluklarında

(1) Gökçe, a.g.m., s:49-51.

(2) T.B.Bottomore, Toplumbilim, Beta Basım, Yayım, Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1984, s:175.

görülmesi nedeniyle sürekli ama aynı zamanda geçici bir tabiata sahip olduğu vurgulanmaktadır.

C- AİLENİN GÖREVLERİ

Ailenin yapısı ve görevleri (fonksiyonları) arasında sıkı bir ilişki vardır. Ailenin yapısındaki değişmeler, ister istemez görevlerinde de birtakım değişikliklere yol açacaktır. Ailenin görevlerini -genellikle kabul edildiği gibi- iki aile biçiminin görevlerine yer vererek belirtmek olanaklıdır. Buna göre, "geleneksel aile"nin ve "çağdaş çekirdek aile"nin görevlerine yer verilebilir.

Geleneksel aile ya da geniş ailenin fonksiyonları (1) şöyle belirtilmektedir:

1. Ekonomik fonksiyon: Aile ekonomik olarak bir bütün olduğundan gelir tek elde toplanır ve masraf tek elden yapılır. Ayrıca özellikle tarımda görüldüğü gibi bu aile biçiminde gelişmiş bir işbölümü ve işbirliği vardır.

2. Prestij fonksiyonu: Üyeler toplumdaki statülerini ailelerinden alırlar. Kanla ya da meslekle ilgili toplumsal statünün kaynağı ailedir.

3. Eğitim fonksiyonu: Aile üyelerinin her türlü (mesleki, dinsel vs.) eğitiminden sorumludur ve bu fonk-

(1) Kongar, a.g.y., s:12-13.

siyonu yerine getirmeye çalışır.

4. Koruyucu fonksiyon: Aile üyelerini (maddi ve manevi anlamda) korur.

5. Dinsel fonksiyon: Aile üyelerine sadece dinsel eğitim vermekle kalmaz. Tam bir dinsel birlik olmak üzere üyelerin ibadetlerini de denetler.

6. Eğlenme ve dinlenme fonksiyonu: Aile üyelerinin dinlenme ve eğlenmelerinin en iyi şekilde sağlandığı yerdir.

7. Eşler arasında sevgiyi sağlama ve çocuk yapma fonksiyonu: Bu fonksiyon ailenin en eski ve belki de değişmemiş tek fonksiyonudur.

Gökçe ise, geleneksel ailenin görevlerini, üreme ya da biyolojik ve psikolojik görevleri ayırarak, biyolojik, ekonomik, psikolojik, dini görev, koruyuculuk, eğitim, boş zamanı değerlendirme ve prestij sağlama görevi olmak üzere sekiz grupta belirtmektedir(1).

Çekirdek ailenin fonksiyonları, geniş aileye oranla azalmıştır. Kongar'a göre, "...bu aile sadece iki fonksiyon sahibi olarak düşünülür. Bunlardan biri üreme ve çocukların küçük yaşlardaki sosyalizasyonu, ikincisi ise eşler arasında psikolojik dengenin sağlanmasıdır"(2).

Yasa'ya göre, değişik aile tiplerinde değişik görevler, aile üyelerince üstlenilmekte ama, ailenin çabuk

(1) Gökçe, a.g.m., s:61-62.

(2) Kongar, a.g.y., s:15.

değişmeyen (bu anlamda günümüz çağdaş ailesinin görevleri olarak da görülebilen) bazı temel görevleri şunlardır(1):

1. Biyolojik görev: Evlilik kurumu aracılığı ile cinsel davranışların düzenlenmesi ve neslin devamını sağlaması.

2. Ekonomik görev: İşbölümü veya işbirliği çerçevesinde ekonomik nitelikli faaliyetler ki, bu faaliyetler cinsiyete, yaşa göre değişebileceği gibi kentleşme ve endüstrileşmeye paralel olarak da değişmektedir.

3. Sosyal-psikolojik görev: Aile yukarıda sözü edilen biyolojik ve ekonomik görevleri yanında, çocuğun toplumsal çevreye uyumunu sağlamak görevini de yerine getirmektedir.

Aile kurumunun temel görevlerinden çocukların bakımı ve toplumsal çevreye hazırlanmasının önemli olduğu ailenin çocuk için yeri doldurulamayan norm ve değerlerle uyumlu davranış kazandırırken, istenmedik davranış özelliklerini de denetlediği, dolayısıyla önemli bir denetim kurumu niteliğini de taşıdığı belirtilmektedir. Biyolojik işlevinin yanısıra rollerin belirlendiği, duygusal güvence sağlanan, birincil grup (küme) doyumlarının gerçekleştirildiği ve aynı zamanda karşı cins arasında ekonomik işbirliğinin olduğu bir kurum olduğu da belirtilmektedir

(2).

(1) İbrahim Yasa, Toplumbilim (Ders Notları), A.Ü.S.B.F., Ank., 1973, s:155-162.

(2) Sibel ve I.Armağan, Toplumbilim, Barış Yay., İzmir, 1988, s:135-136.

Ozankaya ise, ailenin temel işlevlerinin insanda cinsel davranışların düzenlenip neslin sürdürülmesinin sağlanması, çocukların bakımı ve toplumsal ilk hazırlıklarının sağlanması, kadın ve erkeğin ekonomik işbirliğinin sağlanması ve birincil küme doyumlarının sağlanması biçiminde dört grupta belirtmektedir(1).

Aile biçimi, toplumdan topluma, hatta aynı toplumun değişik bölgelerinde bile, farklılıklar göstermektedir. Ancak, tüm toplumlarda ailenin birtakım görevler üstlendiği ve yasal düzenlemelerle ya da gelenek ve göreneklerle desteklendiği, korunduğu da açıktır.

D- AİLE BİÇİMLERİ

Aile, farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamalarda, "hane-halkı", "otorite", "yerleşim yeri", "mülkiyet" gibi ölçütler kullanılmaktadır.

Özellikle işçi ailelerine yönelik araştırmalarını temel alarak yaptığı sınıflamada Le Play, üç aile biçiminden söz etmektedir(2).

1. Babaerkil aile (Famille Patriarcale)
2. Kök aile (Famille-Souche)
3. Kararsız aile (Famille-Instable)

(1) Ozankaya, Toplumbilime Giriş, "S" Yay., Ank., 1984, s:281-282.

(2) Paul Descamps, Deneysel Sosyoloji, (Çev:N.Ş.Köseihal), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965, s:7-9.

Bu sınıflamada, "mirasın geçiş biçimi"ni ölçüt olarak alan Le Play'e göre ailede sadece mirasçı olarak seçilen evlada parçalanmadan olduğu gibi geçer (bu nedenle mal dağılmaz, gelenek bozulmaz, böylece ailede dolayısıyla ailelerden meydana gelen toplumda sosyal dirlik sağlanmış olur.) Oysa kararsız ailelerde mal evlatlara eşit olarak bölündüğünden parçalanır, gelenek bozulur, ailede dirlik düzenlik kalmaz, bu tür ailelerden meydana gelmiş bir toplum da yıkılmaya mahkumdur. "Science Sociale" okulunun taraftarlarından H.Tourville, Le Play'in sınıflamasını, biraz değiştirerek, dörtlü aile sınıflaması yapmıştır. Kök ailenin iki tip olduğu düşüncesi ile yapılan bu sınıflamada,

1. Babaerkil (patriarcale)
2. Babaerkilimsi (quasi patriar cale)
3. Bireyci (partitulariste)
4. Kararsız (instable) olmak üzere dört aile biçiminden sözedilmektedir. Aynı sınıflamayı, bu ekolün tanınmış temsilcilerinden Demolins de benimsemiştir.

Ailenin gelişiminde, toplumların aynı oluşumlardan geçmediğini ve ailenin şekillenmesinde çeşitli etkenlerin rol oynadığını belirten Gökçe'ye göre, aile modelinin gelişmesini etkileyen birkaç özellik vardır. Cinsel güdüler, neslin devamı ve ekonomik ihtiyaçlar biçiminde belirttiği bu üç özelliğin her aile biçiminde görüldüğünü, birbirleriyle yakından ilişkili olan bu özelliklerinden toplumlar arasında farklı biçimlerde ortaya çıktığını

vargulamaktadır(1).

Ailenin şekillenmesinde ekonomik koşulların tek etken olduğu görüşüne tam olarak katılmayan Gökçe'ye göre, "...Ekonomik koşulların esasen açık ve seçik olan biçimleyici özelliği inkar edilmemekle beraber tek etken olduğu da söylenemez. Bütün diğer sosyal yapı şekilleri gibi aile de insan yaşantı ve ihtiyaçlarının çeşitli koşullarla çevrilmesiyle ortaya çıkan bir sosyal gerçekliktir"(2). Yine Gökçe'ye göre, aile tipleri, ailenin şekillenmesine etki eden faktörler açısından, iki grupta toplanabilir: "Birinci grup sınıflandırmada 'otorite', ikinci grup sınıflandırmada ise 'hane halkı' ölçüt olarak alınmaktadır"(3). Buna göre, otoritenin erkek ya da kadın tarafında toplanmasıyla, iki tip aile görülür. Birincisi ana ailesi, ikincisi baba ailesi olup, baba ailesinin de üç değişik modelinden söz edilmektedir; baba ailesi, bölünmez asaba ve ataerkil aile olmak üzere hane halkı ölçütüne göre de büyük aile ve küçük aile olmak üzere iki aile tipi görülür. Büyük ailenin de birleşik aile ve kök aile olmak üzere iki modelinden sözedilmektedir.

Aile sınıflaması konusunda Kongar, kaynaklarda genellikle iki tip aile olduğunun kabul edildiğini belir-

(1) Gökçe, a.g.m., s:55.

(2) a.g.m., s:55-56.

(3) a.g.m., s:57.

terek, geleneksel geniş aile ve çekirdek ailenin -genel-tanımlarını vermektedir(1). Timur'da, genellikle çekirdek aile ve geniş aile biçiminde sınıflandırıldığını belirtmekte, bu iki aile tipinin özelliklerine, ikinci olarak belirttiği geniş ailenin üç ayrı türünün (bileşik aile, ataerkil geniş aile ve kök aile) özelliklerine yer vermektedir(2).

Ozankaya, geniş aile, çekirdek aile gibi farklı aile biçimlerinin tarihsel gelişim ortamı içinde, toplumsal yapının diğer öğeleriyle ilişkili olarak ele alınmasının anlamlı olacağını vurgulayarak, tarihsel süreç içerisinde "anaerkil" ve "ataerkil" aile yapılarının var olduğunu, teknolojik ve düşünsel gelişim ile belirtiyor(3).

Dönmezer ise, aile tiplerini iki ölçüte göre sınıflamaktadır. Hane halkı ölçütüne göre, "geniş aile" ve "çekirdek aile"; otorite ölçütüne göre, "anaerkil aile" ve "ataerkil aile" olmak üzere(4).

Özkalp de benzer biçimde, aile tiplerini, "ana ailesi", "baba ailesi", "büyük aile" ve "küçük aile" biçiminde incelemenin mümkün olduğunu belirtmiştir(5).

(1) Kongar, a.g.y., s:11.

(2) Timur, a.g.y., s:19-24.

(3) Ozankaya, a.g.y., s:283-284.

(4) Sulhi Dönmezer, Sosyoloji, Savaş Yayınları, Ank., 1984, s:222.

(5) Özkalp, a.g.y., s:93.

Armağan, aile tiplerini üç grupta ele alarak, "anaerkil aile", "ataerkil aile" ve "çekirdek aile" olarak belirttiği aile tiplerinin özelliklerine yer vermektedir(1).

Aile biçimleri konusunda farklı ele alışlar bulunmakla birlikte, toplumların farklı gelişim aşamalarında farklı yapısal özellikler gösteren aile, genellikle (geniş ve çekirdek aile olmak üzere) iki biçimde ele alınmaktadır. Aile biçimlerinin içinde buldukları toplum tipine uygun olduğu, temel kurumlardan ailenin toplumsal yapının temel özelliklerini yansıttığı, belirli aile biçimlerinin belirli işlevleri (görevleri) yerine getirdiği, yapısal fonksiyonel yaklaşımın temel görüşüdür. Bu yaklaşım, "...belirli aile biçimlerinin belirli görevleri yerine getirdiği, belirli görevlerin aile içi ilişkileri, rol ve statüleri yaratarak aile yapısını şekillendirdiği ve bu yapının içinde yer aldığı daha geniş sisteme (toplum) fonksiyonel bağlarla bağlı olduğunu göstermeye çalışır..."(2). Yaklaşım, yukarıda belirtildiği gibi, farklı niteliklerdeki aile tiplerinin belirli işlevleri yerine getirirken, içinde buldukları toplumun yapısal özellikleriyle uyum içinde bulunduğu görüşünü savunurken özellikle, "...ataerkil geniş aile ve çağdaş çekirdek aile ..." (3) biçiminde belirten aile tipleri

(1) Armağan, a.g.y., s:139-141.

(2) Timur, a.g.y., s:5.

(3) Deniz Kandiyoti, "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik", Türkiye'de Ailenin Değişimi (Toplumbilimsel İncelemeler), TSBD Yayını, Ankara, 1984, s:17.

üzerinde durmaktadır. Burada, aile biçimleri konusunda -genellikle üzerinde anlaşıldığı gibi- iki aile biçimi (geniş aile ve çekirdek aile) ile ilgili genel bilgilere yer verilecektir.

1- GENİŞ AİLE

Bu aile biçimi, farklı sınıflamalarda büyük aile, geleneksel aile, eski aile, köy ailesi, geniş ve küçük pedersahi aile ya da geleneksel geniş aile gibi isimlerle ele alınmaktadır.

Geniş aile, toplumbilim terimleri sözlüğünde, ataerkil aile olarak, "...Erk ve yetkinin babada ya da erkek başkanda toplandığı, kadın ve çocukların ise astlık durumunda bulunduğu aile biçimi ..." (1) şeklinde tanımlanmakta, bu aile biçimindeki otorite örüntüsüne ağırlık verilmektedir. Benzer bir tanımıyla, "...baba soyuna dayalı, gençler, erkeklerin kadınlar üzerinde kesin yetkisinin olduğu ..." (2) bir aile biçimi olarak ele alınan ataerkil geniş ailenin tarıma dayalı topluluklarda egemen olduğu da belirtilmektedir. Yine bir başka tanımında geniş aile, "...genellikle köysel veya geleneksel toplumların bir kurumu (...) ve ekonomik ve siyasal bir birlik olarak düşünülebilir..." (3). Hane halkı ölçütü, ailenin kompozisyonu dikkate alınarak

(1) Ozankaya, Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, Savaş Yayınları, Ankara, 1984, s:7.

(2) Kandiyoti, a.g.m., s:17.

(3) Kongar, a.g.y., s:12.

yapılan bir başka tanımla geniş aile, "...içinde büyük ana ve babanın, dede ve torunların birlikte yaşadıkları, evlenen erkek çocukların eşlerini aile içine getirdikleri aile tipidir..."(1).

Geniş pederşahi aile -küçük pederşahi aile olarak iki türüyle ele alındığı, ailenin kompozisyonuna ve aile içi otorite örüntüsüne yer verilen başka bir tanımlı ise şöyledir:

"Geniş pederşahi ailede ana-baba, evlenmemiş kız çocukları, oğulları, oğullarının karıları ve çocukları aynı evde otururlar. Baba ailede mutlak hakimdir.

Küçük pederşahi ailede ana-baba, evlenmemiş kız ve erkek çocukları ile erkeğin annesi-babası veya sadece annesi, 1-2 bekâr kız veya erkek kardeş veya akrabalarından 1-2 si aynı evde otururlar. Ailede erkek hakimdir..."(2).

Tanımlarda da belirtildiği gibi, geniş ailede aynı evde birkaç kuşak, birden fazla evli çift bulunabilmekte, aile yatay, dikey veya hem yatay hem dikey olarak genişlemektedir. Baba otoritesinde evlenmiş erkek çocuklarında birlikte oturduğu bu aile biçiminde, baba hiyerarşik sıralamanın en üstünde yer almaktadır.

(1) Dönmezer, a.g.y., s:222.

(2) Rezzan Şahinkaya, Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü

A.Ü.Ziraat Fak.Yayınları:255, A.Ü.Basımevi, 1966,

s:4.

Geniş aile, üç ayrı biçimi belirlenerek, üç grupta da incelenmektedir.

Geniş ailenin üç ayrı biçimi ise,

- Bileşik aile
- Ataerkil geniş aile ve
- Kök aile biçiminde ele alınmaktadır(1).

Bunlardan bileşik aile, yatay ve dikey genişliği olan geniş aile türü olup, "kardeşlik" bağı ile sürdürülmekte, daha çok Hindistan'da görüldüğü belirtilmektedir. Bu aile biçiminde, ailenin erkek üyelerinin aile mülkünde ortaklaşa hak sahibi olduğu ve mülkün bölünemediği de belirtilmektedir.

Geniş ailenin ikinci türü olarak, ataerkil geniş ailenin, dikey ve sınırlı olarak da yatay genişliği olan aile türü olduğu, -dikey olarak tüm evli oğul-gelin ve korunları kapsadığı ama yatay olarak babanın kardeş çizgisi üzerinde fazla genişlemediği, sınırlı biçimde, baba sağ iken evli kardeşler arasında genişlediği- belirtilmektedir. Baba-oğul bağı bu aileyi sürdüren ilişki türü olup, ailenin mirası, -genellikle- oğullar arasında eşit olarak paylaşılırken, kız çocuklara pek bırakılmadığı ve bu aile biçiminin Balkanlarda ve Çin'de görüldüğü belirtilmektedir.

Kök aile ise, yalnız dikey genişlemenin görüldüğü aile biçimi olup, "baba-yerini alacak oğul" bağı, bu aile

(1) Timur, a.g.y., s:20-24.

biçimini sürdüren ilişki türüdür. Bu ailede, mirasa oğullardan biri sahip olduğundan evlenme yaşının büyük olduğu ve büyük ailenin bu türünün 19.yüzyıl Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya'da görüldüğü de belirtilmektedir.

Gökçe, büyük ailenin değişik kültürlerdeki iki biçiminden kök ailede, çocuklar, evli tek oğul, eşi ve çocukların bulunduğunu, aile reisi olan babanın ölümüyle, aile reisliğinin büyük oğula geçtiğini ve çoğunlukla büyük oğulun aile mülküne de sahip olduğunu, erkek kardeşleri büyüyünce, kız kardeşleri de evleninceye kadar onlara bakmakla yükümlü olduğunu, dolayısıyla, aile mülkünün, sorumluluğunun tek elde toplandığını ve kök ailenin sürekliliğini, bölünmeye toprak mülkiyetinin sağlandığını belirtmektedir(1).

Geniş ailenin üç türüne kısaca yer verdikten sonra, geniş ailenin özelliklerine de değinmek gerekir.

Geniş ailenin özellikleri konusunda Erkal, şunları belirtmektedir: "Pederşahi ailede aile reisi olan babanın ve baba tarafının özel bir ağırlığı vardır. ...Bu tip ailede aile müessesesinin fertler üzerindeki kontrol gücü ve fertlerin bağlılık şuurları yüksek bulunmaktadır ..."(2). Erkal, özelliklerini bu şekilde ifade ettiği "pederşahi aile"nin ya da "geleneksel geniş aile"nin görüldüğü toplumsal yapıları da şöyle belirlemektedir:

(1) Gökçe, a.g.m., s:62.

(2) Erkal, a.g.y., s:80.

"...cemaat tipi teşkilatlanmanın görüldüğü dışa nispeten kapalı, yeknesak ve işbölümünün yeterince gelişmediği kırsal bölgelerinde ... gelenekçi geniş ailenin izlerine rastlanabilmektedir..."(1).

Timur da geniş ailenin özelliklerini şu şekilde belirtmektedir: Akrabalık ilişkilerinin baba soyuna dayalı (patrilineal) olduğu geniş ailede, aile içi ilişkiler eşitlikten çok uzak olacak, yaşlıların gençlere, erkeğin kadına egemenliği açıkça görülecektir (patriarchal). Evlenen oğullar, yeni bir ev açmaktansa baba evinde kalacaklardır (patrilocal); zira birlikte oturmak baba otoritesini artıracaktır. Evlenme yaşı çok genç olacak ve eş seçimi ailece yapılacaktır. Evlenmeler ekonomik değiş-tokuşu gerektirecek ve evlenme törenleri çok geniş bir aile çevresini ilgilendirecektir. Toplumdaki statüyü aile ve akrabalık sistemi belirleyecektir. Aile, coğrafi ve mesleki hareketliliği engelleyecek, oğulların baba mesleğini izlemesi baba otoritesini pekiştirecektir(2).

Yapısal-işlevsel yaklaşımı benimseyen Dawis, geniş ailenin yukarıda belirtilen özelliklerine yani, patrilineal, patriarchal ve patrilocal olduğuna işaret etmiştir(3).

(1) Erkal, a.g.y., s:80.

(2) Timur, a.g.y., s:6.

(3) a.g.y., s:6.

Geniş ailenin tanımlarına ve özelliklerine kısaca yer verdikten sonra, çekirdek aile ile ilgili bilgilere yer verilebilir.

2- ÇEKİRDEK AİLE

En yakın aile biçimi olan çekirdek aile, "... karı, koca ve evlenmemiş çocuklardan kurulu..."(1) olup, bu aile biçimine karı koca ailesi, evlilik ailesi, küçük aile, modern ya da demokratik aile gibi isimler de verilmektedir.

Evli bir çift ile onların evli olmayan çocuklarından kurulu çekirdek aile, "...bütün diğer akrabalık gruplarının ve aile tiplerinin nüvesidir; diğer bir deyişle bütün aile tipleri çekirdek aileden türemektedir..."(2) ifadesinde yer alan görüş, bu aile biçimine çekirdek aile denmesinin nedeni olarak belirtilmektedir.

Yine, bu aile biçimine, aile üyelerinin sayısı, geniş aile biçimine oranla azaldığı için küçük aile de denilmektedir(3).

Çekirdek aile biçimine, "...aile başkanı kendisinin içinde yetiştiği aileye ya da diğer akrabalarına ekonomik yönden bağımlı değilse, ..."bağımsız aile"

(1) Ozankaya, Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, Savaş Yayınları, Ankara, 1984, s:26.

(2) Eserpek, Sosyal Kontrol Sapma ve Sosyal Değişme, ..., s:85.

(3) Gökçe, a.g.m., s:63.

(indepedant family) dendiği de görülmektedir..."(1).

Değişik isimlerle anılsa da çekirdek aile biçiminin birtakım özellikleri vardır. Bu özellikler ise, şöyle sıralanabilir: Karı-koca, akrabalarının oturduğu yerde kalmak zorunda değildir, seçecekleri ayrı bir yerde yerleşir. Bu nedenle "neolocal" ("yeni yerli"(2) biçiminde çevrilen bu kavramla, evlenen çiftlerin ana ya da baba ailesinin yanına değil de yeni, ayrı açacakları bir yere yerleşmeleri ifade edilmektedir) yerleşim biçimi görüldüğünden, bu aile biçiminde akrabalarla olan etkileşim, geleneksel geniş aile biçimine oranla daha azdır. Bu durumun çekirdek aile biçiminin "bağımsız"lığını desteklediği de belirtilmektedir(3). Çekirdek ailenen bağımsız olduğu konusunda, Timur, yapılmış araştırma bulgularına da dayanarak, karı-kocanın ana-baba ailesi ve diğer akrabalarıyla sıkı ilişkiler içinde olduğunu bununla birlikte, karı-koca ve çocuklarla ilişkiler ve aile sorunlarıyla ilgili günlük karar almada diğer aile biçimlerine oranla daha çok bağımsız olduğu belirtilmektedir(4).

Bu aile biçiminin bir başka özelliği ise, birey-

(1) Timur, a.g.y., s:3.

(2) Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür, Remzi Kit. İst.,1979 s:275.

(3) Kongar, a.g.y., s:15.

(4) Timur, a.g.y., s:19

lerin iş ve statülerinin -geniş aile biçiminde olduğu gibi- babaya bağımlı olmamasıdır. Her ne kadar sınırlayıcı başka faktörler olsa da, iş, meslek seçimi konusunda serbestlik ve bireylerin nitelik ve istekleri doğrultusunda toplumsal statülerin belirlenmesi nedeniyle, hareketlilik sözkonusudur.

Bu aile biçiminin özellikleri, beş grupta toplanarak şöyle ifade edilmektedir(1).

1. Sevgi arkadaşlık ve birbirine uymak esaslarına dayanarak hayat arkadaşını seçme serbestliği

2. Genç çiftlerin evlendikten sonra her iki tarafın da anne ve babasına bağlı olmamaları

3. Karı-koca arasındaki eşitliğin kabulü

4. Ailede her meselede karı kocâ ve muayyen yaşa gelmiş çocukların her birarada müzakere ve karara varmaları

5. Ailenin bütünlüğüne ve gayesine zarar vermemek şartıyla ev halkının en yüksek derecede serbestliği.

Çekirdek ailenin endüstrileşme ve kentleşme olgusuyla paralel biçimde yaygınlaştığı ve özellikle kentlerde egemen aile biçimi olduğu, genellikle paylaşılan bir görüştür. Yine, ailenin üretim, koruyuculuk, eğitim, boş zamanları değerlendirme gibi görevlerinin -aile dışındaki- başka kurumlara devredilmiş olduğu ancak, "...biyolo-

(1) Şahinkaya, a.g.y., s:5.

jik, sosyalleşme ve sevgi görevleri aile dışındaki kurumlar tarafından temin edilemediğinden..."(1) bu görevlerin ailenin temel görevleri olduğu belirtilmektedir. Bunlardan biyolojik işlevi, ailenin ve toplumun devamını sağlayan temel görevlerindedir. Ailenin gereksizliğini savunan görüşlerde ailenin pek çok görevinin çeşitli kurumlara devredileceği öngörülmekte ama biyolojik görev için geçerli bir çözüm üretilememiştir. Ayrıca, sosyalleşme sürecinde çocuk-aile iletişimi ile çocuğa kazandırılan alışkanlıklar, tutumlar çocuğu aile içinde ve dışındaki toplumsal rollerine hazırlar. Çocuk, bu süreçte toplumsal davranış kalıplarını, değerlerini, tutum ve inançlarını da öğrenir. Aile, çocuğun alışkanlıkları, tutumları ve toplumsal deneyimleri üzerinde sürekli ve kalıcı etkileri olan kurumdur. Yine, işlevlerinde azalma olmasına karşın, duygusal doyum sağlama görevinin önemli temel görevlerinden olduğu da belirtilebilir.

Gökçe, günümüz çekirdek ailesinde, aile üyeleri arasındaki duygusal bağlılığın, özellikle çocuğun psikolojik doyumunu açısından önem taşıdığını vurgularken, Kongar, bu aile biçiminde psikolojik dengenin sağlanmasında öncelikle karı-koca arasındaki iletişimi vurgulamaktadır.

Geleneksel yapının doğurduğu insan ilişkileri içerisinde geniş ataerkil ailenin egemen olduğu oysa, modern toplumda ailenin küçülüp, çekirdek aile halini

(1) Gökçe, .a.g.m., s:64-65.

aldığı ve bireyin üzerindeki kimi işlevlerini yitirdiği, çocuk eğitiminden eş seçimine, yaşlılıkta güvenlik sağlamaya kadar pek çok işlevin ya başka kurumlarca geçtiği ya da anlamını yitirdiği belirtilmektedir(1).

Yapısal-işlevselci kuramcılar, sözü edilen "işlevlerdeki azalma"nın çekirdek ailenin egemen aile biçimi olduğu endüstrileşmiş, endüstri toplumunun gerektirdiği farklılaşma ve uzmanlaşmanın bir sonucu olduğunu, farklılaşma ve uzmanlaşmanın ilerlediği endüstri toplumunda ailenin üretim, eğitim, sosyal güvenlik gibi işlevlerini başka kurumların üstlendiğini ailenin sınırlı işlevinin olduğunu savunmaktadır(2).

Gökçe'ye göre de "...toplumsal düzende meydana gelen değişimler aileyi iki ayrı yönde etkilemiştir. Birincisi aile dışında yeni birtakım sosyal kurumların meydana gelmesi ve eskiden ailenin yaptığı görevleri yüklenmesi sebebiyle ailenin farklılaşması. İkincisi de toplumsal sorunların ailenin iç dinamiğini etkileyerek aile içi sorunlara yol açması ..."(3). Bu iki yöndeki etki ile ailenin görevlerinde değişimler olmuş, ailenin işlevlerinde azalma sözkonusu olmuştur.

Ancak, işlevlerindeki azalmayı ailenin bir kurum olarak var olması konusunda bir olumsuzluk gibi düşünmek

(1) Murat Şeker, Türkiye'de Tarım İşçilerinin Toplumsal

Bütünleşmesi, Değişim Yay., Ankara, 1986, s:10-11.

(2) Kandiyoti, a.g.m., s:17.

(3) Gökçe, a.g.m., s:63.

de birtakım eksiklikleri içeren bir görüş açısidir. Çağatay, ailenin kaldıracağı yönündeki görüşlerin dayandığı noktalardan birisi olarak belirttiği "fonksiyon kaybetme" ya da "fonksiyon aktarma" olaylarının ailenin çöküşünü gerektirmeyeceğini, aile kurumunun çöküşü için daha başka koşulların (aile üyeleri arasındaki bağın yok oluşu, cinsel ilişkileri çerçeveleyen toplumsal normlara uyulmaması, evlilik olayının önemsizleşmesi, boşanmaların, çocuksuz ailelerin artması, çocukların ilgili ve terbiyesi konusundaki ilgilinin zayıflaması gibi) varlığının önemli olduğunu belirtmektedir(1).

Biçim ve işlevleri bakımından değişme sözkonusu olmakla birlikte "aile"nin -hala- evrensel bir kurum olduğu söylenebilir. Ayrıca ailenin işlevlerindeki sözkonusu azalmanın farklı toplumlarda farklı düzeylerde olduğu da belirtilebilir: "...toplum gençlerin eğitimini, onlara mesleki beceriler kazandırma görevini, dinsel terbiyelerini üslendiği için aile büyük ölçüde bu alanlardan çekilmiştir. Ya da çekilmektedir. (Ancak) Bu değişme, farklı gelişme düzeylerindeki toplumlarda farklı dozlarda görülebilir"(2).

Aile biçimi, hane halkı ölçütüne göre sınıflandırıldığında, -özellikleri ve işlevleri yukarıda belirtilen- geleneksel geniş aile ve çekirdek aile ya da büyük aile ve küçük aile olmak üzere başlıca iki aile biçiminden

(1) Tahir Çağatay, Günün Sosyolojisine Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.:797, Sevinç mat., Ank., 1987, s:134-135.

(2) Ergil, a.g.y., s:178.

söz edildiği belirtildi. Aynı ölçüte göre, geleneksel geniş aile ve çekirdek aile dışındaki aile biçimleri de, yaygın olmamakla birlikte, görülmektedir.

Bunlardan, parçalanmış aile, "Küçük aile üyelerinden birisinin karı ya da kocanın ölümü, boşanmaları, ayrı yaşamaları ile oluşan dul eşlerle çocukların birarada yaşadığı aile ..." (1) olarak tanımlanırken; tamamlanmamış aile ise, "...küçük ailenin gerçekleşmemiş şeklidir. Gayri meşru ilişkilerden doğan çocuklarla annelerinden meydana gelir" (2).

Aile biçimi sınıflamasında kullanılan diğer ölçüte göre, "otorite" ölçütüne göre, otoritenin erkek ya da kadın tarafında toplanmasıyla ayrılan iki değişik aile tipi görülmekte; bunlardan biri ana ailesi diğeri baba ailesi olarak adlandırılmaktadır. Bu ayrıma göre, ana ailesi olarak belirtilen aile biçiminde, ana akrabalığının hakim olması ile birlikte, ananın erkek kardeşinde otoritenin toplandığını belirtmek gerekir. Baba ailesinde ise, üç değişik modelden söz edilmektedir. İlki, baba ailesi olup, çocuklar üzerinde eşit hakların olduğu, akrabalığın hem ana hem de baba tarafından geldiği aile biçimidir. İkincisi, bölünmez asaba aile biçiminde, baba tarafı akraba olarak bilinir, baba-ananın kendi çocukları üzerinde özel hakları, görevleri yoktur, çocuklar asabanın malıdır, topluluğun tümünün ortak mülküyeti sözko-

(1) Gökçe, a.g.m., s: 66.

(2) a.g.m., s:66.

nusudur. Üçüncüsü, ataerkil ailede ise sonsuz ve mutlak baba otoritesi hakimdir. İşlerin farklılaşması ile erkek ve kadının statüleri değişmiş, bu ailede erkek otoritesinin egemenliği söz konusu olmuştur(1).

(1) Gökçe, a.g.m., s:57-60.

II- TÜRK TOPLUMUNDA AİLE

Türk toplumunda aile başlığı altında, aile yapısı ve görülen aile biçimlerine ilişkin bilgilere yer vermeden önce, Türk toplumunda aile yapısı ve aile biçimleri konusunda farklı sınıflamaların olduğunu belirtmek gerekir. Bunlardan bazıları üç farklı aile biçiminin ayırdedililebileceğini belirtirken, bazıları dört ya da beş farklı aile biçiminden söz etmektedir. Örneğin Timur, Türkiye'deki aile biçimlerini dört temel aile biçimi olarak belirtmektedir. Bunlar:

1. Çekirdek aile
2. Ataerkil geniş aile
3. Geçici geniş aile
4. Parçalanmış aile (1).

Bir başka sınıflamaya göre, Türkiye'deki aile üç farklı tiptedir. Bunlar:

1. Kırsal aile, köy ailesi
2. Kentsel aile, şehir ailesi
3. Gecekondu ailesi (2).

Ozankaya da Türkiye'de birbirinden değişik özellikler gösteren başlıca üç aile türünün ayırdedilebile-

(1) Timur, a.g.y., s:27

(2) Emre Kongar, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1981, s:368

- İbrahim Yasa, Toplumbilim Ders Notları, SEF., Ankara, 1973, s:162 ve 214

- Armağan, a.g.y., s:141.

- Özkalp, a.g.y., s:101

ceğini belirterek,

- Köy

- Kasaba ve

- Kent ailesi olmak üzere üç aile tipinden söz-
etmektedir (1).

Türkdoğan ise, farklı bir gruplamaya yer vermek-
le birlikte, Türkiye'de üç aile tipi olduğunu belirtmek
tedir. Bunlar:

1. Modern aile (nükleer aile)

2. İntikal (geçiş) tipi aile

3. Büyük aile (geleneksel aile) (2).

Erkal'a göre ise, Türkiye'de beş aile biçimi gö-
rülmemektedir. Bunlar:

1. Çekirdek aile

2. Şehirleşen nüfusta görülen istihdam imkanları
nın, alt yapı hizmetlerinin yetersizliği, dayanışma ek-
sikliği gibi nedenlerle doğan sosyal çevreye uyumsuzlu-
ğun doğurduğu, koruma amacına dönük destekli çekirdek
aile

3. Geleneksel geniş aile

4. Aile reislerinin anne ya da babası veya eşinin
bu tür yakınları olan geleneksel geniş ailenin biraz kü-
çülmüş biçimi olan geçici geniş aile

5. Özellikle büyük şehir bölgelerinde az da olsa
sosyo-patolojik hallerin doğurduğu çözülen aile ya da
parçalanmış aile ve tamamlanmamış aile (3).

(1) Ozankaya, Toplumbilime Giriş, ..., s:291

(2) Orhan Türkdoğan, Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel So-
runları, Dede Korkut Yayınları, İstanbul, 1977, s:224

(3) Erkal, a.g.y., s:81

Bir başka sınıflamaya göre, aile biçimleri dört gruba ayrılarak da incelenmektedir. Bu sınıflamaya göre, Türkiye'de

1. Köy ailesi
2. Kasaba ailesi
3. Kent ailesi ve
4. Gecekondu ailesi olmak üzere dört grupta belirtilen farklı aile biçimleri görülmektedir (1).

Türk toplumunda görülen aile biçimlerine ilişkin sınıflamalara yer verdikten sonra, farklı sınıflamalarda ki "yerleşim yeri", "otorite" gibi ölçütler içerisinde, "hanehalkı" ölçütünü kabul ederek (bu ölçüte göre yapılan sınıflamayı gözönünde bulundurarak), Türk toplumunda görülen aile biçimlerinin ele alınacağını belirtmek gerekir. Yani, burada hanehalkı ölçütüne göre, büyük aile (geniş aile) ve küçük aile (çekirdek aile) biçimi temel alınarak incelenecek, bu aile biçimlerinin yerleşim yerine göre, aile içi otorite örüntüsüne göre nasıl özellikler gösterdikleri belirtilmeye çalışılacaktır.

Hızlı toplumsal değişimin yaşandığı Türkiye'de aile değişmekte olan kurumlardan biridir. Gerçekte, değişmez bir kurum da değildir. Günümüz Türk toplumundaki aile biçimlerine, Türk aile yapısına değinmeden önce, ailenin değişiminde etkili olan faktör/faktörler konusuna kısaca yer vermek gerekir.

Kongar'a göre, Türkiye'de ailenin yapısal değiş-

(1) Kocacık, "Sivas'ta Kentsel Aile-1", C.Ü.SBD.Sayı 7, Kasım 1986, s:14-16

mesi, ülkede gözlenen sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte yasal (Medeni Kanun'un 1926 yılında kabulü ve 1930 ve 1934 yıllarındaki oy kullanmaya ilişkin düzenlemeler gibi) ve toplumsal-ekonomik değişikliklerin etkisiyle olmuş, günümüz çağdaş çekirdek ailesi ortaya çıkmıştır (1).

Buna paralel bir başka görüşe göre, Türkiye'de şehirleşme ve tarım dışı faaliyetlerin artması, kırsal bölgelerinden şehirlere olan akım ve nüfusun şehirli niteliğinin önümüzdeki yıllar, kırsal nitelikli nüfusla başabaş halle geleceği hesaba katıldığında, ülkemizde şehirleşme ve sanayileşme süreciyle aile yapılarının küçüldüğü belirtilir. Kırsal bölgelerindeki nüfus artışının şehir bölgelerine göre yüksek olması, tarımsal alanlarda ekilebilir toprakların sınırına erişilmesi, tarımda makinalaşma, ulaştırma ve haberleşme ağının doğurduğu sosyal değişimler, Türk ailesindeki eğilimi ortaya çıkarmakta, geleneksel geniş aile daralmaktadır(2).

Timur'un çalışması ise, aile biçiminin mülkiyet biçimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Verilerinin başka ülkelerde yapılan çalışmalara benzer sonuçları içerdiğini belirten Timur'a göre, geniş aile, yalnız toprak veya diğer zenginlik kaynaklarıncı desteklendiğinde ve bir sonraki kuşağa yeterli fırsatlar tanıdığına bir arada kalabilmektedir. Mülk miktarı ile aile biçimi ara-

(1) Kongar, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, ..., s:367

(2) Erkal, a.g.y., s:80

sındaki bağıntısının varlığını, meslek ve aile biçimine ilişkin veriler de saptamaktadır (1). Kuşkusuz Timur'un belirttiği gibi, aile biçimi ile mülkiyet biçimi arasında ilişki bulunmaktadır. Ancak, sözgelimi bireysel toprak mülkiyetinin olmadığı Osmanlı toplumsal yapısındaki geniş aile biçimi düşünüldüğünde, geniş ailenin yalnız toprak veya diğer zenginlik kaynaklarınca desteklendiğinden de birarada kalabildiği görüşünün açıklayıcı olduğunu söylemek güçtür. Bu nedenle aile biçimi ve mülkiyet biçimi arasındaki ilişkiye ait bulguların önemi yadsınmamakla birlikte, toplumsal yapıdaki gelişmelere ilişkin başka etkenlerin de önemli olduğu belirtilebilir. Örneğin, hızlı nüfus artış oranı, tarımda makinalaşma sonucu tarımsal alanlardaki işgücü fazlası, ilk anda belirtilebilecek olanlardandır. Bununla birlikte, "bir sonraki kuşağa yeterli fırsatlar tanınabilmesi" durumunda geniş aile biçiminin varlığını sürdürebilmesi biçimindeki vurgulaması, daha önemli görülebilir.

Nitekim Timur, evlenen oğulun, aile mülkiyetinden bağımsız ücretli iş bulma olanağının çekirdek aileye geçişte temel etken olduğunu, geniş aile biçiminin temel dayanağının ortak mülkiyet olduğunu, Türkiye'deki aile biçimleri, bunların köy-kasaba-kent-metropol ekseninde ve bölgesel farklılıklara göre dağılımını incelediği araştırmasının verilerine dayalı olarak belirtmektedir (2).

(1) Timur, "Türkiye'de Aile Yapısının Belirleyicileri", Türk Toplumunda Kadın (Der:N.A.Unat), Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve TSBD, İstanbul, 1982, s:102.

Özbay ise, kırsal kesimde toplumsal ve ekonomik yapı değişmelerine ilişkin yazısında, ailelerin "geniş çekirdek-geniş aile biçimlerinde yaşama aşamaları"ndan geçtiğini; kuruluşta geniş aile içine giren ailenin zamanla çekirdek aile haline geldiğini ancak, yaşlanıp bakıma muhtaç duruma gelen anne-babanın varlığında ya da babanın ölüp annenin (varsa bekar kardeşlerinin) yalnız kalması durumunda, yeniden birleşmesi, yani "geçici geniş aile" biçiminde yaşadığını da belirterek, aile içinde genç ve yaşlı kuşakların ekonomik güçlerindeki görece denge ve farklılaşmanın aile biçimini belirlediğini vurgulamaktadır(1).

Aile biçimini belirleyen etmenlerde vurgulanan sanayileşme, kentleşme süreçlerinin, ekonomik etmenlerin tarımda kapitalistleşme, makinalaşma gibi), mülkiyet ilişkilerinin etkisi olduğu yadsınamaz. Ancak, bunlardan sanayileşme-kentleşme süreçleriyle çekirdek aileye geçiş arasında zorunlu bir bağ olmadığı, yapısal-fonksiyonel yaklaşımın bu görüşüyle "çelişen ampirik bulgular da (2) gözönüne alındığında, belirtilebilir. Ayrıca, aile yapısındaki değişimin sanayileşme, kentleşme gibi toplumdaki köklü yapısal değişmelerin bir sonucu olduğu, ailenin toplum yapısındaki belirli türden (ekonomik, kültürel gibi) değişikliklere uygun biçimde değişmekte olduğu da vurgulanmalıdır.

(1) Özbay, a.g.m., s:48-55

(2) Timur, a.g.y., s:10-13

Değişmekte olan aile kurumunun Türk toplumundaki yapısı, özellikleri ya da niteliklerine temel alınan "hanehalkı ölçütü"ne göre yer verilecektir. Buna göre, Türk toplumunda aile, geniş ve çekirdek aile biçimlerinin yerleşim yerine göre, köyde, kasabada, kentte ne gibi özellikler gösterdiği, yine köy, kasaba ve kentteki farklı aile biçimlerinin ailede otorite örüntüsü bakımından durumu gibi konular çerçevesinde ele alınacaktır.

Türkiye'de kırsal kesimde 1950 öncesinde, geniş aile ilişkilerine dayanan ataerkil ailenin egemen olduğu, ancak nüfus artış hızının düşük, yetişkin erkek nüfusun da savaştan (Kurtuluş Savaşı'ndan) sonra, eksik olması nedeniyle, hane büyüklüklerinin çok fazla olmadığı, bir başka deyişle, ataerkil ailenin egemen olduğu Kapitalizm öncesi dönemde, "üç kuşağın birarada yaşadığı ataerkil geniş aile"nin en sık rastlanan aile biçimi olma olasılığının zayıf olduğu belirtilmektedir. 1950'lerden sonra Batı'da geliştirilen modern tıp teknolojisinin yayılması ile birlikte ölümlerin azalması ve yine 1950'lerden sonra kapitalistleşme sürecinin hızlanmasıyla oluşan baskının da etkisiyle, ailede değişim görülmektedir: Geçimlik tarım yapan küçük üreticilerde, ölümlerin azalmasıyla, aile büyüklüğü-işgücü gereksinimi dengesi bozulmuş, büyüyen ailedeki zorunlu parçalanma, genellikle babanın ölümü ile doğal bir biçimde gerçekleşiyor olsa da özellikle çok sayıda oğul-baba birlikte oturamadığından, ailenin ekono-

mik baskıyı azaltabilmek için, ekilebilir toprak miktarını artırmak olanağı varsa, oğulun kendi tarlasını edine rek ayrılması ya da kente göçü gözlenmiştir. Göç olgusu ile birlikte, geniş aileden çekirdek aileye geçişin göz- lendiği varsayımı tartışmalı olmakla birlikte, kurulan çekirdek ailelerin de köydeki ailelerin desteğine gerek- sinim duyması nedeniyle bir anlamda ataerkil aile ilişki lerinin biçim değiştirerek sürdüğünü belirtmek olanaklı- dır (1).

Özbay, yukarıda belirtildiği gibi, tarımsal etkin likteki işgücü-hane büyüklüğü dengesine göre, demografik ve ekonomik etkenlere bağlı olarak, kırsal kesimdeki ge- leneksel geniş ailenin parçalandığını vurgulamaktadır. Do- layısıyla, Özbay'a göre, özellikle 1950'lerden sonra, be- lirttiği gibi ekonomik ve demografik etmenlere bağlı ola- rak, çekirdek aileye geçişin hızlandığı görülmektedir. Ancak, bu görüşle çelişen bir başka görüşe göre de kırsal kesimdeki ailelerin çoğunluğu, zaten çekirdek aile biçi- mindeydi. Kırsal kesimde evlenme ve evlilikte yerleşim bi- çimi konusunda A. Duben, Anadolu'daki kırsal Türk hane kurma sisteminin, Batı Avrupa'daki sistemden farklı oldu- ğunu, ideal Türk sistemine göre, evliliğin erkeğin hane- sine gelin gelmesi ve yeni bir aile biriminin oluşturul- ması anlamını taşıdığını belirtmektedir. Yerleşim biçimi, baba ailesi ile oturma şeklinde olup, kırsal hane yapısın- daki kural gereği, baba ölmeden evlenen çift evini ayır-

(1) Özbay, a.g.m., s:48-53.

mamalıdır. Hanenin bölünmesiyle, küçük, çekirdek aile yapısında birimlerin oluşması sözkonusu ama, bu birimler -varsa- dul anneyi, bekar kardeşleri de kapsayabilmekte, bu nedenle hane yapısı, farklı dönemlerden geçmektedir. Büyük aile sistemi, bu dönemlerden biri olup, demografik ve ekonomik etkenler dolayısıyla herhangi bir zaman diliminde, ailelerin en fazla yüzde 30-35'i iki ve ya daha fazla evli çiftten oluşmakta, yüzde 60'a yakını ise, çekirdek aile biçimindeydi (1).

A. Duben de, Özbay'ın belirttiği etmenlerle (ekonomik ve demografik) farklı biçimde, çekirdek ailelerin hızlı kapitalistleşme sürecinin görüldüğü 1950'li yıllardan sonra arttığını değil, kırsal kesimdeki hanelerin yüzde 60'a yakınının zaten, çekirdek aile olduğunu vurgulamaktadır. Üç kuşağın birarada yaşadığı, ikiden fazla evli çifttin bulunduğu büyük aile biçiminin ise, en fazla yüzde 35 dolayında görülebileceğini belirtmektedir.

Türkiye'deki aile biçimleri ve bunların yurt düzeyindeki dağılımları ile ilgili verilerine göre, Timur'un çalışmasında da aile biçimlerinin oransal dağılımı şöyledir: Türkiye'deki ailelerin yüzde 60'ı karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Üç büyük kentte çekirdek aile oranı yüzde 68 iken, diğer kent ve kasabalara gidildikçe bu oran azalmakta, köylerde yüzde 55 olarak belirtilmektedir. Köylerdeki diğer aile biçimlerinin

(1) Alan Duben, "Son Dönem Osmanlı İstanbul'unda Evlilik ve Hane Kurma Sistemi", Toplum ve Bilim 42 (Yaz 1988), Birikim Yayınları, İstanbul, 1988, s:30-31.

oranları ise, şöyledir: Ataerkil geniş aile, yüzde 25.4 geçici geniş aile yüzde 13.3, parçalanmış, eksik aile, yüzde 5.9 (1).

Genellikle, nüfusu köy nüfusundan fazla olan, hem köysel hem de kentsel yerleşmelerden etkilenen yerleşim düzenleri olan kasabalarda, genellikle, tarımsal ve ticari etkinlikler sözkonusudur. Kasaba ailesi de "...esas olarak küçük esnaf ve zanaatkar, küçük tüccar, toprağını kendisi işlemeyen çiftçi, küçük memur ve bir ölçüde de işçi ailelerinden oluşur"(2). Kasaba konusundaki önemli çalışmalardan Kıray'ın Ereğli incelemesinde, anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranı, yüzde 61.1 olarak belirtilmektedir(3), Kasabada çekirdek aile yaygın ve egemendir. Kasaba ile ilgili başka çalışmada ise, çekirdek aile oranı biraz daha yüksek, yüzde 67 olarak bulunmuştur(4).

Timur'un araştırmasının bulgularına göre, kasabada aile biçimlerinin dağılımı ise, şöyledir: Çekirdek aile, yüzde 61.5 oranında, ataerkil geniş aile yüzde 20, geçici geniş aile yüzde 12.7 oranında, parçalanmış, eksik aile ise, yüzde 5.7 oranındadır(5).

Köy ailesi ile karşılaştırıldığında, kasaba ailesinde çekirdek ailenin daha fazla, geniş ailenin daha az olduğu, belirtilebilir.

(1) Timur, a.g.y., s:30-31.

(2) Ozankaya, a.g.y., s:291.

(3) Mübeccel Kıray, Ereğli, Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, İletişim Yayınları, İstanbul, s:107.

(4) Erkul, a.g.y., s:219.

(5) Timur, a.g.y., s:31.

Tarım dışı -endüstri,hizmet sektörlerine dayalı-ekonomik etkinliklerin görüldüğü kertsel yerleşmelerde aile biçimlerinin oransal dağılımı da Timur'un bulgularına göre, şöyledir: Çekirdek aile, yüzde 63.3, ataerkil geniş aile,yüzde 9.5, geçici geniş aile yüzde 15.0, parçalanmış,eksik aile yüzde 11.9 oranındadır. Büyük kentlerde ise, çekirdek aile oranı (yüzde 65.8) biraz daha fazladır(1).

Daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda ise, yerleşim yerine göre aile biçimlerine ilişkin veriler, şöyledir:(2)

TABLO:1- YERLEŞİM YERİNE GÖRE AİLE BİÇİMLERİ

AİLE TİPİ	ARAŞTIRMA YIL	YERLEŞİM YERİ				
		METROPOL	50.000	10.000-49.999	2000-9.999	2000
ÇEKİRDEK	1978 (1)	65.8	64.5	66.1	54.2	49.1
	1983 (2)	65.3	69.1	66.8	57.7	53.2
ATAERKİL GENİŞ	1978	5.0	7.5	6.9	12.9	17.3
	1983	7.7	9.4	10.0	19.5	23.7
GEÇİCİ GENİŞ	1978	14.0	13.8	15.9	16.9	19.6
	1983	11.4	10.9	13.7	13.8	14.3
DAĞILMIŞ	1978	15.2	14.2	11.0	16.1	14.1
	1983	15.6	10.6	9.5	9.0	8.8

KAYNAKLAR:(1) HANCI OĞLU (1985)

(2) ÜNALAN (1986)

(1) Timur, a.g.y., s:31.

(2) Türk Aile Yapısı, DPT VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.I.K. Raporu, Ankara, 1989, s:30.

Görüldüğü gibi, yerleşim yerine göre aile biçiminde, kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gidildikçe, çekirdek aileler artmakta, geniş aileler azalmaktadır.

Ayrıca, aile biçimlerinin kırsal ve kentsel alanlarda, farklı özellikler gösterdiğini de vurgulamak gerekir. Yani, köyde ve kentte çekirdek ailenin yaygın aile biçimi olduğunu (kentlere doğru gidildikçe artan oranlar da olmak üzere) belirtmek ya da geleneksel geniş ailenin azalmakta olduğunu belirtmek getersizdir. Çünkü, aile ya pısındaki bu değişmelerle birlikte, üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da yapısı değişmekte olan ailede, aile içi otorite örüntüsü bakımından nasıl bir durum olduğudur. Bu konuda genel olarak, kentteki çekirdek ailenin köydeki çekirdek aileye oranla daha demokratik bir yapı göstermekte olduğu, hatta bu farklılığın kent ailesi köy ailesi için olmayıp, kent ailesi içinde, büyük kent-kent arasında ve kentin çeşitli kesimleri arasında da görülebileceği belirtilebilir. Yine, geleneksel geniş ailenin oransal olarak öneminin azalmasına karşılık, bu aile biçiminin en önemli özelliklerinden ailede baba otoritesinin egemen olma özelliği, günümüz Türk aile yapısında hala önemli oranda gözlenebilmekte; ancak, bu durum da yerleşim yerine ve sözgelimi ailedeki bireylerin sosyo-ekonomik durumlarına göre, değişmektedir.

Yine, köydeki ve kentteki ailelerin evlenme yaşı, eş seçimi biçimi, çocuk sayısı, boşanma oranı, akrabalar arası ilişkiler gibi konular bakımından da farklı özellikler gösterdiğini belirtmek gerekir.

III-KÖY

Çalışma, Sivas köylerinde aile yapısına ilişkin olduğundan aile ve Türk toplumunda aile başlıklarından sonra, çok kısa ve genel biçimde, köy kavramı üzerinde de durulabilir. Burada, köy kavramının farklı tanımlarından bazılarına yer verilecektir.

Köy farklı bakış açlarına, farklı ölçütlere göre farklı tanımlanmaktadır. Kullanılan ölçütlerden biri olan nüfus ölçütüne göre de farklı tanımlar yapılmaktadır.

1924 tarihli köy kanununa göre nüfusu 2000'e kadar olan köy; 2000-20000 arası kasaba; 20000'den fazla olan topluluklar da şehir olarak tanımlanmaktadır. DPT tarafından hazırlanan bir rapor da, imar planlarını şehirsiz topluluklara özgü bir zorunluluk olarak ele almakta ve nüfusu 5000'in üzerinde olan yerleşmelerde imar planı öngörmektedir. Dolayısıyla, bu duruma göre 5000'e kadar olan topluluklar köy kapsamına girmektedir. DİE nüfus ölçütüne göre koy-kent ayrımı için gerçek sınırın 10000'e kadar köy, bunun üzerinde olanlarınsa kent olması görüşü ileri sürülmektedir (1).

Nüfus ölçütü, bilim adamlarınca da farklı biçimde kullanılmıştır. Nüfusu 2000'in altında olan yerleşim birimlerine köy adı verilebildiği gibi, bunun yerine 3000 ölçütünü ileri sürenler, 10000'in altında nüfusu olan yerleşim birimlerine köy denmesi gerektiğini belirtenler de

(1) Türkdogan, a.g.y., s:57

bulunmaktadır. Dolayısıyla, demografik ölçütü kullanarak, hemen herkesin üzerinde birleşebileceği bir tanım yapabilmek olanaklı değildir(1).

Köymen'e göre, "... köy ve şehri birbirinden ayıran sadece küçüklük ve büyüklük değildir. Büyüklük de tesirleri ile, ehemmiyet arz etmekle beraber sosyoloji bakımından daha mühim olan, ve nihayet büyüklük üzerinde de esas tesiri yapan fonksiyondur..."(2). Köymen, köyün fonksiyonlarının 'birim' fonksiyonları olduğunu belirtmektedir. Köyün fonksiyonu birim içinde başlar, gelişir, köyün ürünü yetiştirmesi gibi. Oysa kentin fonksiyonu 'merkez' fonksiyondur, merkezin etrafına yaptığı yönetim, ticaret gibi merkez işleridir. Tarımsal üretim doğrudan doğruya toprağa bağlı olduğu için köy fonksiyonu olarak kalmıştır. ... Köymen'in de vurguladığı gibi, köyü nüfus ölçütüne göre tanımlamak, yeterli olamamaktadır. Bu nedenle kullanılan bir başka ölçüt olarak ekonomik ya da işlevsel ölçüte göre yapılan tanımlar da önem taşımaktadır. Bu ölçüte göre yapılan tanımlarda ise köy, geçimi tarımsal üretim olan topluluk olarak tanımlanmaktadır.

Bir başka tanımla köy, "...genellikle, geniş anlamda tarımla uğraşan, toplum bütünü ile ilişkileri az ve eşgüdülmemiş olan, toplumsal çevreden çok doğal çevreyle ilişki içinde bulunan, az sayıda ailelerden kurulu, anamalcı düzen öncesi özellikler gösteren, az çok

(1) Erkul, a.g.y., s:7

(2) Nusret Köymen, "Köy ve şehir fonksiyonları", Sosyoloji Dünyası Cilt 1, No:2, İstanbul, 1952, s:26-27

özerk topluluk " (1) olarak tanımlanmaktadır.

Geray'a göre, " köy yerleşmesi, işbölümünün gelişmediği, ekonomisi tarıma dayanan geniş aile türünün yüzyüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu, bu açıdan kentsel topluluklardan ayrılan toplulukların yaşadığı yerleşme biçimidir"(2).

Kuşkusuz köy tanımlarını artırmak mümkündür. Ancak, yapılan farklı tanımların genelde iki ölçüt (nüfus ve ekonomik ya da işlevsel ölçüt) göz önünde bulundurularak, değişik özellikleri vurgulanarak yapıldığını belirterek, farklı tanımları göz önünde bulundurarak yapılan genel bir tanıma yer verilebilir.

Köy, halkının çoğunluğu tarımsal etkinlikte bulunan, teknolojik üretimin ve pazarlamanın yetersiz ve düzensiz olduğu, kültürel, ekonomik, toplumsal ve siyasal olanaklardan en az oranda yararlanan ve geleneksel ilişkilerin egemen olduğu yerleşim biçimidir. Bir başka deyişle, uğraşı alanı genellikle tarımsal alan olan, akrabalık ilişkilerinin egemen olduğu ve kendi kendine yeterlilikten kurtulamamış, sınırlı bir nüfusa sahip yerleşim birimleri köy olarak tanımlanabilir(3).

(1) Ozankaya, Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü,...
s: 79

(2) Cevat Geray, Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar,
TODAYE Yayını No:139, Ank., 1974, s:59

(3) Erkul, a.g.y., s: 10

BÖLÜM-2: ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

I- Araştırmanın Konusu ve Amacı

Sivas Merkez İlçe Merkez Bucağı'na bağlı köylerde aile yapısı, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Konuyla ilgili kuramsal bilgiler çerçevesinde, ailenin kuruluşu, evlenme, evlenmelerde akrabalık durumu, evlenme yaşı, aile biçimi, yerleşme biçimi, aile içi ilişkilerin niteliği gibi alt başlıklara yer verilerek, araştırmanın kapsamını oluşturan köylerdeki aile yapısı incelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca, ailede değişme eğilimi ve ailelerin belirli konulara ilişkin tutumlarına da yer verilecektir.

Türkiye'de, son yapılan 1985 nüfus sayımına kadar kırsal alanlarda yaşayanlar, şehir nüfusundan daha fazla idi. 1985 nüfus sayımında, köy nüfusu şehir nüfusunun gerisinde kalmıştır. -1985 nüfus sayımı sonuçlarına göre, toplam şehir nüfusu 26866000 (%53), köy nüfusu 23798000 (%47)dir.^x Her ne kadar kırsal nüfusun oransal olarak gerilemesi sözkonusu ise de, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalkınma çabaları açısından nüfusun nitelikleri ve kentlere göç konusunda etkili olan faktörler önem taşımaktadır. Bu önemi nedeniyle köye yönelik pek çok çalışma yapılmıştır, yapılmaktadır. Betimsel düzeydeki bu çalışmada da Sivas Merkez İlçe Merkez Bucağı köylerinde "aile" kurumunun ne gibi özellikler gösterdiği saptanmaya çalışılacaktır. Kuşkusuz, toplumsal ve ekonomik değişmeler, köydeki yapıyı da etkilemiştir. Çalışmanın amacı, Sivas'ta Merkez Bucağı köylerinde aile kurumunun yapısını ve ailedeki değişmeyi saptayabilmektir.

^x DİE, Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş, DİE Yayın No:1211,

Ankara, 1986, s:2'de yer alan tablo verilerinden yararlanıldı.

II- VERİ TOPLANMASINDA YARARLANILAN TEKNİK VE UYGULAMA

Araştırma konusuyla ilgili olarak, kuramsal düzeydeki bilgiler için, yazılı kaynaklardan ve daha önce yapılmış olan bu konuya ilişkin araştırmalardan yararlanıldı. Ayrıca, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan köylerle ilgili bilgiler için, köyleri tanıyan ve bu köylere ilişkin çeşitli bilgiler verebilecek kişilerle mülakat yapıldı. Yine, köylerin durumlarına ilişkin genel bilgiler için çeşitli dökümanlardan yararlanıldı.

Araştırmanın yazılı kaynaklar ve mülakatlar dışında, veri toplama araçlarından biri de "anket" tekniğidir. Aile yapısı konusunda, örneklem grubunu oluşturan hane halkı reisleri ile, 69 sorudan oluşan soru kağıdı kullanılarak görüşülmüştür. Ankette, aile reisi ve hane halkı ile ilgili, aile yapısına, oturulan konuta, beklentilerine, belirli konulardaki tutumlarına ve değişme eğilimine ilişkin açık ve kapalı uçlu sorular yer almıştır.

Uygulama için C.Ü.Sosyoloji Bölümü üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan bir grubun katkılarıyla, Kasım ve Aralık 1988 tarihlerinde, görüşülecek hane reisleri sayısı dikkate alınarak, üçer ya da beşer kişilik gruplar halinde köylere gidilmiştir. Anket uygulama sırasında, gidilen tüm köylerde, herhangi bir aksaklık ya da sorunla karşılaşılmamıştır.

III-ARAŞTIRMANIN EVRENİ ve ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Araştırmanın evrenini, Sivas İli Merkez İlçesi Merkez Bucağı'na bağlı 60 köy oluşturmaktadır^x. Bu köylerle ilgili genel bilgiler, tablo 2'de verilmektedir. Ancak, köylere ilişkin bu bilgilerin yeterli olamayacağı gerçeği gözönünde bulundurularak, köylerle ilgili yazılı kaynak ve dökümanlara, köyleri tanıyan çeşitli bireylerin bilgilerine de başvurulmuş, bir ön araştırma yapılmıştır. Daha sonra, köyler gelişmiş ve az gelişmiş köyler biçiminde belli ölçütlere göre sınıflandırılmış ve iki grup köyden de beşer köy örneklem olarak seçilmiştir. Merkez Bucağı kapsamındaki köylerden belirli bir alandaki (yöndeki) köylerin değil, farklı yönlerdeki köylerin seçilmesine dikkat edilmiştir.

Örneklem seçiminde, basit tesadüfi örneklem yolu izlenmiştir. Seçilen on köydeki toplam hane sayısı, 507'dir. Seçilen köyler (Bingöl, Doğanca, Hayranlı, İnceağa, Işhan, Köklüce, Mescitli, Serpincik, Tokuş, Üçtepe) alfabetik sıraya göre ele alınarak haneler ardışık biçimde listelenmiştir. 507 haneden oluşan bu listenin üçte biri kadarına anket uygulanmıştır. Burada izlenen yol, listenin başından başlayarak ve her üçüncü sıra seçilerek, birinci, dördüncü, yedinci, onuncu, onüçüncü, ... gibi bir sıra ile haneleri almak biçiminde olmuştur. Bu yolla oluşturulan 169 kişiyi içeren örneklem grubuna, 69 sorudan oluşan soru kağıdı uygulanarak, veri toplanmıştır.

x Bu köylerden birinin tüzel kişiliği devam etmekte olup, nüfusu bulunmamaktadır.

TABLO: 2 MERKEZ İLÇE MERKEZ BUCAĞI KÖYLERİNE AİT BİLGİLER

Köy Adı	Hane Sayısı	Nüfusu	Merkez İlçeye Uzaklık	Elektrik	Yol	Su
Acıpınar	60	434	28 km.	Var	Stabilize	Var
Akçamescit	19	126	29 km.	Var	Stabilize	Var
Akçahan	32	368	31 km.	Var	Stabilize	Var
Akören	15	100	16 km.	Var	Stabilize	Var
Aş.yıldızlı	5	42	28 km.	Var	Stabilize	Yok
Aydoğmuş	18	168	22 km.	Var	Hamyol	Var
Bademkaya	30	193	13 km.	Var	Stabilize	Var
Başıbüyük	77	496	21 km.	Var	Stabilize	Var
Beypınarı	78	590	16 km.	Var	Stabilize	Yok
Bingöl	52	266	10 km.	Var	Stabilize	Var
Çallı	150	892	22 km.	Var	Stabilize	Var
Çatalkaya	30	418	32 km.	Var	Stabilize	Var
Çayboyu	170	1023	4 km.	Var	Asfalt	Var
Çaygören	85	312	29 km.	Var	Stabilize	Var
Çaypınar	30	276	28 km.	Var	Tesfiye	Var
Çelebiler	30	194	17 km.	Var	Asfalt	Var
Çercideresi	14	92	14 km.	Var	Stabilize	Var
Dikmencik	60	269	25 km.	var	Stabilize	Var
Doğanca	80	687	27 km.	Var	Stabilize	var
Emirhan	30	193	20 km.	Var	Stabilize	Var
Esenyurt	120	689	9 km.	Var	Asfalt	Yok
E.boğazkesen	73	290	19 km.	Var	Tesfiye	Yok
Güllüce	5	42	15 km.	Var	Tesfiye	Var
Hayranlı	40	316	24 km.	Var	Stabilize	Var
Himmetfakı	33	203	18 km.	Var	Stabilize	Var

^xMerkez ilçeye uzaklık, elektrik, yol ve su konusundaki bilgiler, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü, Sivas İli 1988-89 Hizmet Haritasından çıkarılmıştır.

Nüfusu ile ilgili bilgiler ise, DİE. Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş, DİE Mat., Yay., No:1211, Ankara, 1986, Sivas Bölümü-, s:5'den alınmıştır.

Hocabey	45	267	18 km.	Var	Stabilize	Yok
İlkindi	23	136	26 km.	Var	Stabilize	Var
İmaret	20	121	10 km.	Var	Stabilize	Var
İnceağa	26	260	11 km.	Var	Stabilize	Var
İnceyol	40	134	9 km.	Var	Stabilize	Var
İşhan	90	573	6 km.	Var	Stabilize	Var
Kaldı	--	---	--	---	-----	---
Karabalçık	117	802	42 km.	Var	Stabilize	Yeter- siz
Kızılca	104	785	18 km.	Var	Stabilize	Yeter- siz
Kızılkavraz	35	184	19 km.	Var	Stabilize	Yok
Kızıkkapan	30	127	44 km.	Var	Hamyol	Var
Kolluca	65	551	12 km.	Var	Stabilize	Var
Köklüce	20	354	21 km.	Var	Stabilize	Var
Kulyusuf	100	385	46 km.	Var	Hamyol	Var
Kumyurt	7	101	23 km.	Var	Stabilize	Var
Küllük	35	200	33 km.	Var	Stabilize	Var
Mermer	50	289	32 km.	Var	Hamyol	Var
Mescitli	20	106	14 km.	Var	Tesfiye	Var
Onbaşılar	18	145	20 km.	Var	Stabilize	Yok
Pınarca	23	119	26 km.	Var	Stabilize	Var
Savcun	80	520	28 km.	Var	Stabilize	Var
Serpincik	40	344	10 km.	Var	Stabilize	Var
Sivritepe	95	512	28 km.	Var	Stabilize	Var
Şahbey	19	157	17 km.	Var	Stabilize	Var
Tatlıcak	63	443	31 km.	Var	Stabilize	Var
Tepeönü	32	270	14 km.	Var	Stabilize	Var
Tokuş	109	587	24 km.	Var	Stabilize	Yeter- siz
Ulukapı	24	151	15 km.	Var	Stabilize	Var
Uzuntepe	85	778	8 km.	Var	Stabilize	Var
Üçtepe	30	102	24 km.	Var	Stabilize	Var
Yassıcabel	34	195	17 km.	Var	Hamyol	Yok
Yazıbaşı	30	176	28 km.	Var	Tesfiye	Var
Y.boğazkesen	45	254	22 km.	Var	Stabilize	Var
Yenice	10	94	12 km.	Var	Tesfiye	Var
Yukarı yıl- dızlı	33	319	28 km.	Var	Stabilize	Yeter- siz.

Örneklem Grubunu Oluşturan Köylere İlişkin Genel Bilgiler

Sivas il nüfusunun yaklaşık yüzde 60'ı, köylerde yaşamaktadır. Bu nedenle tarım ve hayvancılık, ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Sivas'ta tarımsal etkinliklerin durumuna ilişkin genel bilgilere kısaca yer vermek gerekirse, şunları belirtmek mümkündür(1):

Sivas'ta toplam arazinin 1.191.735 hektarında tarım yapılmaktadır. Bunun 607.535 hektarında hububat ziraatı yapılmakta, 517.867 hektarı ise nadasa bırakılmakta, geri kalan kısmı ise, suni çayır, baklagil, meyvelik, sebzelik olarak kullanılmaktadır. Ancak 105.149 hektar (41.149 hektar devlet sulaması, 64.000 hektar halk sulaması olmak üzere) toprak sulanabilmekte, mevcut sulama kaynaklarından ancak yüzde 40 oranında yararlanılabilmektedir. Tarımsal ürünlerden buğday, arpa, çavdar ve yulaf en çok yetiştirilenlerdir. Ağırlıklı olarak ekimi yapılan bir diğer bitki de şeker pancarıdır. Ancak, DİE'nin verilerine göre, dekara düşen ortalama kg.bakımından komşu illere göre düşük oranda verimlilik olduğu da belirtilmektedir. Ayrıca, hayvancılık ikinci önemli etkinliktir. Hayvan varlığı bakımından büyük bir potansi-

(1) Bu konuda 30 Mayıs - 3 Haziran 1988 tarihleri arasında düzenlenen Sivas Yöresinde Tarımın Geliştirilmesi simpozyumu'nda Sivas Valisi Lütfi Tuncel'in konuşmasında sunduğu bilgilerden yararlandım.

yel sahip olunmasına karşın, mevcut hayvanların çoğunluğunun yerli ırklar olması nedeniyle, hayvansal üretimde de henüz istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan köyleri tanıtıcı bilgilere yer vermeden önce, bu konuda Sivas Valiliği mahalli Idareler birimindeki (1985 yılında yapılan bir çalışma ile oluşturulan) köy envanterleriyle ilgili dökümanlardan, Milli Eğitim müdürlüğü'nün istatistik birimindeki dökümanlardan ve DİE Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (Sivas)nde yer alan verilerden yararlanıldığı belirtilmelidir.

Örneklem grubunu oluşturan köylerden Bingöl toplu köy tipinde olup, sırtta bulunmaktadır. Köy halkı, 1913 yılında Erzurum'dan gelenlerden oluşmaktadır. İl merkezine oldukça yakın (10 km.) olan bu köyün yolu stabilize edilmiştir. Köyde hane sayısı 52 olup, 1985 nüfus sayımı sonuçlarına göre, nüfusu 266'dır. 1960 nüfus sayımından 1985 nüfus sayımına kadar ki sayımlara göre, köy nüfusunda azalma gözlenmektedir. Köyün tarımsal durumu ile ilgili verilere göre, toprağı "az verimli" olarak nitelenmektedir. Geçim kaynağı, tarla ürünleri ve hayvancılıktır. Köyde, 1965 yılında öğrenime açılan okulda, halen normal öğretim yapılmakta, iki derslik ve iki lojman bulunmaktadır. 23 öğrencisi olan okulda tek öğretmen vardır. Okur-yazar oranı ka-

dınlarda % 10, erkeklerde % 50 olarak saptanmıştır. Köyde kooperatif, dernek vb. gibi kuruluşlar ve sağlık ocağı bulunmamaktadır.

Doğanca, anket uygulanan köylerden biriydi. Yamaçta bulunan, toplu köy tipine uygun, yol boyu köyüdür. İl merkezine 27 km.uzaklıkta olan köyün yolu, stabilize- dir. Köyün hane sayısı 80 olup, 1985 Nüfus sayımı sonuçlarına göre, nüfusu 687'dir. Doğanca'nın nüfusunda da azalma gözlenmektedir. Köy topraklarının verimliliği "orta verimli" olarak nitelenmektedir. Geçim kaynağı tarla ürünleri ve hayvancılıktır. Köyde sulanabilir durumdaki arazilerin yüzde 25'i sulanabilmektedir. Köyde okul 1938 yılında öğrenime açılmıştır. 1962 yılında yapılan okulda iki derslik ve bir lojman bulunmaktadır. 92 öğrencisi olan okulda, 3 öğretmen vardır. Doğanca'da tarım kredi kooperatifi vardır. Ayrıca, Üçtepe sağlık ocağına bağlıdır.

Hayranlı da toplu köy tipindedir, vadide bulunmaktadır. İl merkezine 24 km.uzaklıkta olup, köy yolu stabilize- dir. Köyün hane sayısı 40, 1985 Nüfus Sayımı Sonuçları'na göre nüfusu, 316'dır. Köy toprakları, "orta verimli" olarak nitelenmektedir. Hayranlı'da da tarla ürünleri ve hayvancılık, geçim kaynağıdır. Köyde 1966'dan beri iki derslik, bir lojmanı olan okulda normal öğretim yapılmaktadır. 36 öğrencisi olan okulda iki öğretmen görev yapmaktadır. Okur-yazar oranı kadınlarda yüzde 15, erkeklerde yüzde 67 olarak saptanmıştır. Köyde,

kooperatif, dernek ve sağlık ocağı yoktur.

İnceağa yamaçta yer alan, toplu köy tipine uygun köylerdendir. İl merkezine oldukça yakın (11 km) olan köyün yolu, stabilize dir. Köyde hane sayısı 26, nüfusu, 1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 260'dır. İnceağa'nın toprakları "az verimli" toprak grubunda olup, geçim kaynağı diğer köylerde olduğu gibi, tarla ürünleridir. Köyde, sulama yapılamamaktadır. Cami, çeşme ve okul bulunan köyde, 1975'te yapılan okulda bir derslik ve bir lojman vardır. Normal öğretimin yapıldığı okulda 51 öğrenci ve 3 öğretmen vardır. Köyde kooperatif ve sağlık ocağı bulunmamaktadır.

İşhan da il merkezine oldukça yakın (6 km.) köylerdendir. Toplu köy tipine uygun bu köy, aynı zamanda yol boyu köyüdür. Köy halkı, Ermeniler zamanında Bulgaristan göçmenlerinden ve başka yerlerden gelerek yerleşenlerden oluşmuştur. Köyün yolu stabilize dir. 90 hane olan bu köyün nüfusu ise 573'dür. Köy toprakları "orta verimli" olarak nitelenmektedir. Geçim kaynağı, tarla ürünleri ve hayvancılık olmakla birlikte, bu köyde oturanlardan şehirde sürekli işi olup da maaşla geçinenler de vardır. Köyde sulama yapılamamaktadır. 1943 yılından beri köyde okul vardır. Üç derslik ve iki lojmanı olan okulda ikili öğretim yapılmakta, 74 öğrenci ve 6 öğretmen bulunmaktadır. Okur-yazar oranı kadınlarda yüzde 50, erkeklerde yüzde 90 olarak saptanmıştır.

Köyde, tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır. İşhan, Kızılırmak Sağlık Ocağına bağlıdır.

Köklüce de yol boyu köyü olup, dağınık köy tipine uygundur. İl merkezine 21 km.uzaklıkta bulunan köyün yolu, stabilize'dir. 20 hane olan Köklüce'nin (1985 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre) nüfusu 354'dür. Toprağı "az verimli" olarak nitelenen Köklüce'de de geçim kaynağı, tarla ürünleri ve hayvancılıktır. Köy kalkınma kooperatifi bulunmaktadır. 1963 yılında yapılan okulda, üç derslik bulunmaktadır. Normal öğretim yapılan okulda 45 öğrenci vardır, üç öğretmen görev yapmaktadır. Köyde okuma-yazma oranı kadınlarda yüzde 70, erkeklerde yüzde 95 olarak saptanmıştır. Köklüce'de sağlık ocağı bulunmaktadır.

Mescitli vadide yer alan, toplu köy tipine uygun bir köydür. İl merkezine oldukça (14 km.) yakın olan bu köyün yolu "tesfiye"dir. 20 hanenin bulunduğu Mescitli'nin nüfusu, 106'dır. köyün toprağı taşlı olduğu için verimsiz biçiminde nitelenmektedir. Geçim kaynağı, tarla ürünleri ve hayvancılıktır. 1970 yılında yapılan okulda, bir derslik bulunmakta, normal öğretim yapılmaktadır. 17 öğrencisi olan okulda bir öğretmen görev yapmaktadır. Okur-yazar oranı, kadınlarda yüzde 4, erkeklerde yüzde 50 olarak saptanmıştır. Köyde sağlık ocağı ve kooperatif bulunmamaktadır.

Serpincik de vadide yer alan toplu köy tipine uy-

gun köylerdendir. İl merkezine 10 km. uzaklıkta olan köyün yolu stabilize'dir. 40 hane olan Serpincik'in 1985 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre nüfusu 344 tür. Köy toprakları "yeter verimli" olarak nitelenmektedir. Geçim kaynağı tarla ürünleri ve hayvancılıktır. Serpincik'te uygun arazinin yarısı sulanabiliyor. Köyde 1952 yılında yapılan okulda, üç derslikle, normal öğretim yapılmaktadır. 56 öğrenci ve dört öğretmen bulunmaktadır. Okur-yazar oranı, kadınlarda yüzde 11, erkeklerde yüzde 90 olarak saptanmıştır. Köyde sağlık ocağı ve kooperatif bulunmamaktadır.

Tokuş, dağınık köy tipine uygun köylerden olup, vadide yer almaktadır. İl merkezine 24 km.uzaklıkta olan Tokuş'un yolu da stabilize'dir. 109 hane olan köyün nüfusu, 1985 Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre, 587'dir. Tokuş'ta geçim kaynağı, tarla ürünleri ve hayvancılık olmakla birlikte, peynircilik de yapılmaktadır, yoğurdu ile bilinmektedir. 1956 yılında yapılan okulda iki derslik ve bir lojman bulunmakta, normal öğretim yapılmaktadır. 62 öğrencisi olan okulda iki öğretmen bulunmaktadır. Okur-yazar oranı, kadınlarda yüzde 35, erkeklerde yüzde 90 olarak saptanmıştır. Köyde sağlık ocağı bulunmamaktadır.

Üçtepe, toplu köy tipine uygun, ovada bulunan köylerdendir. Köy halkı, 1293 yılında Kafkasya'dan gelmiş, yerleşmiştir. İl merkezine 24 km. uzaklıkta olan köyün yolu stabilize'dir. 30 hane olan Üçtepe'nin nüfusu

ise, 102'dir. Tarla ürünleri ve hayvancılık ile geçinilen Üçtepe'nin toprağı, "orta verimli" olarak değerlendirilmektedir. Köy nüfusunun tümünün Türkçe konuşabilmesiyle birlikte, yüzde 60 oranında Çerkezce de konuşulmaktadır. Köyde, 1943 yılında bir derslik ve bir lojmanı olan okul yapılmıştır. Normal öğretim yapılan okulda, 8 öğrenci, bir öğretmen bulunmaktadır. Okur-yazar oranı, kadınlarda yüzde 20, erkeklerde yüzde 80 olarak saptanmıştır. Köyde, sağlık ocağı bulunmaktadır.

BÖLÜM-3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, araştırmanın uygulamalı kısmına yer verilecektir. Hazırlanan soru kağıdı çerçevesinde alınan yanıtlar ve dağılımları konusunda, önce görüşülen kişilerin niteliği ile ilgili bilgilere yer verilebilir.

I- Görüşülen Aile Reislerinin Nitelikleri

Anket soruları aile reislerine uygulanmıştır. Örneklem grubunu oluşturan kişilerin tümü aile reisi olup, aile reislerinin cinsiyet bakımından dağılımı şöyledir:

TABLO+3- AİLE REİSLERİNİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

	Sayı	%
Erkek	164	97.04
Kadın	5	2.96
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi, görüşülen kişilerin yüzde 97 gibi büyük bir oranı erkektir. yüzde 2.96 gibi oldukça küçük bir oranda kadın aile reisleri ile görüşülmüştür.

Aile reislerinin yaş gruplarına göre dağılımları ise, şöyledir:

TABLO:4- AİLE REİSLERİNİN YAŞ DAĞILIMI

	Sayı	%
20-24	3	1.78
25-29	13	7.69
30-34	11	6.51
35-39	16	9.47
40-44	14	8.28
45-49	17	10.06
50-54	19	11.24
55-59	33	19.53
60-64	25	14.79
65-	18	10.65
T O P L A M	169	100.00

Aile reislerinin medeni durumlarına göre dağılımı da şöyledir:

TABLO:5- AİLE REİSLERİNİN MEDENİ DURUMU

	Sayı	%
Evli, eşyle birarada	152	89.95
Dul, eşi ölmüş	15	8.87
Evli, eşi başka yerde	1	0.59
Evli, eşyle ayrı yaşıyor	--	----
Dul, boşanmış	--	---
Bekâr	1	0.59
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi, aile reislerinin yüzde 89.95'i eşiyle birarada bulunmaktadır. Eşi ölmüş-dul olanların oranı ise yüzde 8.87 olarak ortaya çıkmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinden boşanmış ya da eşinden ayrı yaşıyor olan çıkmamıştır. Bu durum Türkiye'de özellikle kırsal yapıda boşanmanın güçlülüğünü göstermektedir. Nitekim, gelin olarak girilen koca evinden ancak ölümüyle (kefenle) ayrılabilceği düşüncesi de boşanmaya karşı olumsuz tutumun bir ifadesidir. Evlilikte çıkabilecek olumsuzluklara karşın, evliliği yürütmek gerektiği inancı egemendir. Yine, çocuk sahibi olabilmek için ikinci evliliği yapan erkek, ilk eşinden boşanmadan evlenebilmektedir. Bir kişinin, (eşinin yurt dışında çalışması nedeniyle) eşi başka yerde, bir kişi de babasının ölümü nedeniyle, aile reisliğini üstlenmiştir.

II- Evlenme

Temel toplumsal kurumlardan ailenin temellerinin atıldığı evlenme, "...toplulukça tanınan ve aileyi meydana getiren toplumsal ilişkileri tanımlayan, biçimlendiren ve istikrara kavuşturan ..." (1) sözleşme; "...koca ve karının birbirleri, çocukları, akrabaları ve genel olarak toplum karşısındaki haklarını, ödevlerini ve ayrıcalıklarını tanımlayan resmi kurallar ..." (2) biçiminde tanımlanmaktadır.

Evlilik ilişkisi, toplumsal, ekonomik ve kültürel ögeler içermektedir. Evlenme biçimini, evlenme sürecindeki birtakım özellikleri aile yapısı çerçevesinde kısaca ele almak gerekir.

Evlenme biçimi ya da evlilik türleri - genellikle iki türüyle sınıflandırılmaktadır:

- Tek eşle evlilik (monogami) ve
 - Çok eşlilik (poligami) olmak üzere.
- Çok eşlilik de türlerine ayrılarak;
- Çok kadınla evlilik (polijini),
 - Çok erkekle evlilik (poliandri) ve
 - Grup evliliği biçiminde sınıflandırılmaktadır.

Eş sayısına göre yukarıdaki biçimde sınıflandırılan evlilik, eş seçilmesine göre de,

- Dıştan evlenme (egzogami) ve
- İçten evlenme (endogami) biçiminde sınıflandırılır.

(1) Lundberg, Schrag, Larsen, Sosyoloji (cilt 2), Ayyıldız Mat.A.Ş., Ankara, 1970, s:129

(2) a.g.y., s:110.

rılmaktadır.

Kişilerin üyesi olduğu belli bir grubun içinden evlenmelerini yasaklayan dıştan evlenme, "...toplumun türlü kesimleri arasında haberleşme ve işbirliğini arttırmakta ve böylece bazı tür çatışmaları ... azaltmış olmaktadır"(1).

Kişinin üyesi olduğu belli bir grubun içinden evlenmesini gerektiren içten evlenme ise, "...belirli bir grubun dışından bir kimseyle evlenmeyi önleyerek, grubun uyumunu korumaktadır. ... İçten evlenmenin yaygın bir görevi, evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş bulunan bağları güçlendirmek ve sürkeli kılmak..." (2).

İçten evlenmenin bazı toplumlarda farklı biçimleri de sözkonusudur. Bunlardan ilki, kişinin erkek kardeşinin dul kalan karısıyla evlenmesi biçimindeki uygulamadır; buna 'levirat' denir.(Dul kalan kadınla ölen kocanın babasının evlenmesi biçiminde bir uygulama da vardır.) İkincisi ise, evli bir kadının ölmesi durumunda, dul kalan kocasının ölen karısının kız kardeşi ile evlenmesi biçiminde uygulamadır; buna da 'sororat' denilmektedir (3).

Evlilik, bir başka ölçüte, çiftlerin oturdukları yere göre de sınıflandırılır. Buna göre,

- Babanın ailesinin yanında oturulması (patrilocal)
- Annenin ailesinin yanında oturulması (matrilocal)

(1) a.g.y., s:110.

(2) a.g.y., s:111.

(3) a.g.y., s:111.

- Ailenin, anne-baba akrabalarına bağımlı olma-
dan ayrı, bağımsız bir yerde oturması (neolokal) biçiminde de ele alınmaktadır(1).

Evlilik biçimlerini çeşitli ölçütlere göre yapılan gruplandırmalarla belirttikten sonra, evlilik biçimi ile ilgili bir başka noktaya da yer vermek gerekir.

Evlilik biçimi ile ilişkili olarak, evlenecek olan kişilerin eşlerini seçme konusunda özgür olup olmadığı da önem taşımaktadır. Timur, bu noktayı vurguladıktan sonra, eş seçiminde karar alma sürecindeki farklı biçimlere (yolları) şöyle belirtmektedir:(2)

1. Evlenecek gençlerin fikri sorulmadan tamamiyle aileler arasında kararlaştırılması
2. Aileler kararlaştırmakla birlikte, gençlerin rızasının alınması
3. Eş seçimi, gençlerin kararı olmakla birlikte ailenin onayının alınması.
4. Ailenin onayını almadan evlenme.

Evlenme ve evlenme biçimleri konusuna kısaca değindikten sonra, bu konuyla ilgili sorulara ve bu sorulara alınan yanıtlara yer verilebilir.

Görüşülen aile reislerinin nitelikleri başlığı altında belirtildiği gibi, aile reislerinin çoğunluğu (yüzde 89.95) evli eşiyile biraradadır. Evli olanlara,

(1) Özkalp, Sosyolojiye Giriş Dersleri, Anadolu Univ.,

Yayını, Eskişehir, 1988, s:100.

(2) Timur, Türkiye'de Aile Yapısı, ..., s:69-70.

Evli olanlara, kaç eşleri olduğu sorulduğunda alınan yanıtlar şöyledir:

Görüşülen aile reislerinden - bekâr olan bir kişi ve dul olan 15 kişi dışındaki toplam 153 aile reisin-den- 152 kişi (yüzde 99.35) tek eşi olduğunu belirtmiştir. Yalnızca bir aile reisi, iki eşi olduğunu; ikinci eşi ile birinci eşinden çocuğu olmadığı gerekçesi ile evlendiğini belirtmiştir. Aile reislerinden - şu anda tek eşi olmakla birlikte - iki kişi, daha önceki iki eşinin de ölümü nedeniyle üçüncü evliliklerini yapmış; altı kişiden biri ilk eşi ile anlaşamadığı için ayrılarak, beş kişi de ilk eşinin ölümü nedeni ile, ikinci kez evlenmiştir. Burada tek eşle evlilik yaygın evlilik biçimi olduğu söylenebilir. İkinci veya üçüncü evliliği yapanlar, eşini kaybetme ve çocuk edinebilme gibi nedenlerle evlenenlerdir.

A- Eş Seçimi Biçimi

Evlilikte eş seçimi biçimi, aile biçimi ile ilişkili olarak önem taşımaktadır. Geleneksel geniş aile biçiminde, yaygın biçimde ailenin seçimi veya kararı etkili olurken, çekirdek aile biçiminde evlenecek olanların seçimi veya kararının etkili olduğu bilinmektedir.

Eş seçiminde karar alma biçimi konusundaki soruya alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:6- EVLİLİKTE KARAR ALMA BİÇİMİ

	Sayı	%
Kendimiz tanışarak, büyüklerin rızasını alarak	56	33.33
Tanışarak, büyüklerin rızasını almadan	13	7.74
Büyükler, rızamı alarak evlendirdi	68	40.48
Büyükler, rızamı almadan evlendirdi	23	13.69
Kız kaçırma/kaçma-kaçırılma	8	4.76
T O P L A M	168	100.00

^xBir aile reisi bekâr.

Görüldüğü gibi, eş seçiminde karar verme konusunda en fazla (yüzde 40.48) büyüklerin (ana-baba) kararı, evlenecek olan kişilerin onayı biçiminde bir yol izlendiği, bunu (yüzde 33.33 ile) evlenecek olan kişilerin tanışmaları, büyüklerin onayını alarak evlenme kararı vermeleri biçiminin izlediği ortaya çıkmıştır. Buradan eş seçiminde 'aile'nin etkisinin önem taşıdığı söylenir. Eş seçiminde 'aile'nin ya da büyüklerin etkisi olduğunu belirtenler, yüzde 87.5 olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, çağdaş çekirdek ailenin özelliklerinden biri olarak bilinen evlenecek olanların eş seçimi konusunda özgür olmaları durumu, araştırma yapılan köylerde büyük oranda gözlenememiştir. Tanışarak, büyüklerin onayını almadan evlenenlerin oranı (yüzde 7.74) ile kaçma-kaçırılma biçimi ile evlenenlerin oranı (yüzde 4.76) oldukça düşüktür.

B- Hanedeki Evli Çift Sayısı

Hanedeki evli çift sayısı, aile biçimi ve evlilikte yerleşim biçimi bakımından anlamlıdır. Bilindiği gibi, geleneksel geniş ailede, evlenen oğul baba evine yerleşmekte, 'hane' de evli iki ya da daha fazla çift bulunabilmekte; oysa, çekirdek ailede evli bir çift ve bekâr çocukları bulunmaktadır. Ankette yer alan hanedeki evli çift sayısını söyler misiniz biçiminde bir soru ile, aile biçimi ve evlilikte yerleşim biçimi konusundaki verileri elde etmek amaçlandı. Buna göre, hanelerdeki evli çift sayısı konusundaki dağılım şöyledir:

TABLO:7- HANEDEKİ EVLİ ÇİFT SAYISI

	Sayı	%
Bir	96	56.80
iki	51	30.18
Üç ve daha fazla	17	10.06
Evli çift yok	5	2.96
T O P L A M	169	100.00

Ailelerin yüzde 56.80'i, hanelerinde bir evli çift olduğunu belirtmiştir. Burada çekirdek aile biçiminin en fazla oranda olduğu, evlenen çiftlerin ayrı bir ev açmaları gerektiği düşüncesinde yaygınlaştığı belirtilebilir. Aile biçimleri başlığı altında da belirtileceği gibi, ailelerin yüzde 56'sı, bir evli çiftin bulunduğu çekirdek aile (yüzde 46.15) ve geçici geniş

aile (yüzde 10.66) biçimleridir. Ailelerin yüzde 40'ında birden fazla iki veya üç ve daha fazla evli çift bulunmaktadır. Yine, aile biçimlerine ilişkin bulgularda da geniş aile yüzde 39.64 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Ancak, belirtilmesi gereken bir nokta, geniş ailenin yatay ve dikey genişlemesi anlamındaki evli iki ya da daha fazla kardeşle anne-babalarının birarada yaşadığı üç ve daha fazla evli çiftin bulunduğu geniş aile biçiminin daha küçük bir oranı oluşturmasıdır. Fazlaca önemli bir oranı oluşturmamakla birlikte, parçalanmış ve eksik aile oranı, dolayısıyla evli çift olmayan aile oranı, yaklaşık yüzde 3 olarak ortaya çıkmaktadır.

C- Ailede Nikâh Biçimi

Görüşülen aile reislerine nikâh biçimini, evlendiklerinde hangi törenlerin yapıldığını içeren bir soru yöneltildiğinde alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:8- AİLE REİSLERİNİN NİKAH BİÇİMİ

	Sayı	%
Yalnız dini nikâh	2	1.20
Yalnız resmi nikâh	9	5.36
Hem resmi hem dini nikâh	16	9.52
Dini nikâh ve düğün	7	4.16
Resmi nikâh ve düğün	3	1.78
Resmi, dini nikâh ve düğün	131	77.98
T O P L A M	168	100.00

Aile reislerinden 131 kişi (yüzde 77.98) hem resmi hem dini nikâh yaptırıp hem de düğün yaparak evlendiklerini belirtirken, 16 kişi (yüzde 9.52) hem resmi hem de dini nikâh yaptırarak evlenmiştir. Yalnızca resmi nikâhla evlenenlerin oranı, yüzde 5.36 olurken, yalnız dini nikâhla evlenenlerin oranı yüzde 1.20, dini nikâh ve düğünle evlenenlerin oranı yüzde 4.16, resmi nikâh ve düğünle evlenenlerin oranı da yüzde 1.78 dir.

Evlenme olayında dini nikâh yaptıranların oranı -genel olarak- yüzde 92.86 olarak belirtilebilir ki, bu oranın oldukça yüksek olmasından evlenme töreninde dinsel inançların, dinsel gereklerin hala çok önem taşıdığı çıkarılabilir. Benzer biçimde, resmi nikâh yaptıranların oranı da oldukça yüksek olup, yüzde 94.64 olarak belirtildi.

Sonuç olarak, resmi ve dini nikâhı birlikte yaptırıp düğün yapılarak evlenenlerin oranı en fazla olmakla birlikte, -resmi ya da dini- nikâh yaptırmadan evlenen aile reisine rastlanmamıştır. Resmi nikâh yaptırarak evlenenlerin oranının yüksek olması, yasal düzenlemeler açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, düğün yapma geleneğinin de önemli oranda yaşatıldığı gözlenmektedir. Araştırma bulgularına göre, aile reislerinin yüzde 83.92'si düğün yaparak evlenmiştir. Günümüzde özellikle kentsel alanlarda ekonomik bakımdan külfet olarak düşünölmeye başlanan ve bu yüzden yalnız nikâh

(resmi nikâh ve dini nikâh) ile -düğün yapmadan- evlenenlerin giderek artıyor olmasına karşın, köylerde ailelerin düğün yapmamayı pek düşünmedikleri gözlenmiştir.

D- Eş Seçiminde Dikkat Edilmesi Gerekli Görülen Nitelikler

Aile reislerine eş seçiminde aranılan niteliklerin neler olduğuna, evlilik öncesinde hangi özelliklere göre "gelin adayları"nın saptadıklarına ilişkin açık uçlu bir soru yöneltildiğinde alınan yanıtlar ve oranları şöyledir:

TABLO:9- EŞ SEÇİMİNDE ARANILAN NİTELİKLER

	Sayı	%
İyi huylu olmalı	89	30.17
Namuslu ahlaklı olmalı	48	16.27
İyi bir aileden olmalı	38	12.88
Ev işlerinden anlamalı, evine bağlı olmalı	34	11.52
Müslümanlığa uygun biri olmalı	21	7.12
Güzel olmalı	19	6.45
Evlenecek olanlar birbirlerini istemeli	16	5.42
Okumuş biri olmalı	12	4.07
Zengin bir aileden olmalı	11	3.73
Temiz olmalı	7	2.37
T O P L A M	295	100.00

Aile reisleri, bu soruda birden fazla nitelik belirtebilmişlerdir. Bu yüzden toplam daha büyük bir sayıdır. Aranılan niteliklerden biri, adayın kişilik özellikleriyle ilgili, "iyi huylu olması" biçimindedir. Görüşülen aile reislerinin 89'u (yüzde 30.17) eş seçiminde bu niteliğin dikkate alınması gerektiğini belirtti. Namuslu, ahlaklı biri olması gerektiğini düşünenler 48 kişi (yüzde 16.27) olurken, seçilecek kişiden çok ailesinin önem taşıdığını, "iyi bir aileden olması"nın önemli olduğunu belirtenler 38 kişi (yüzde 12.88) dir. Görüldüğü gibi, en fazla aranılan nitelikler, iyi huylu olma, namuslu olma ve iyi bir aileden olma biçiminde belirdi. Bunları izleyen nitelik ise, "ev işlerinden anlaması"dır. Buna önem verdiğini belirtenler, 34 kişi (yüzde 11.52)dir. Yine eş seçiminde dini yönden "müslümanlığa uygun biri olması" biçiminde bir nitelik arayanlar, 21 kişi (yüzde 7.12)dir. Aile reislerinin belirttikleri nitelikler arasında dış görünüşün önemli olması, güzelliğin seçimde etkili olması, yüzde 6.45 gibi küçük bir oranı oluşturmaktadır. Herhangibir nitelik ya da özellik aramadıklarını, evlenecek olan kişilerin birbirlerini istemelerinin, sevmelerinin önem taşıdığını belirtenler (yüzde 5.42) , "okumuş biri olması"na (yüzde 4.07) , "zengin bir aileden olması"na (yüzde 3.73) ve "temiz olması"na (yüzde 2.37) önem verenler, oldukça düşük orandadır.

E- Evlenme Yaşı

Geleneksel geniş ailede bireylerin erken yaşlarda evlendiği, evlenme yaşının çekirdek aileye oranla daha küçük olduğu bilinmektedir. Bu durumun özellikle evlenen çiftlerin aile içinde olgunlaşmalarının, tam anlamıyla bir evin sorumluluğunu üstlenmezden önce, anne-baba evinde bulunmanın kazandırdığı deneyimlerin etkisiyle fazlaca olumsuz olmadığı kabul edilmektedir. Ayrıca, erken yaşlarda evlenme, torunların olması ve işgücünü artırması bakımından da etkili bir yön olmaktadır.

Çekirdek aile yapısında ise, evlenme yaşı, geniş aile yapısına oranla, daha ileri yaşlardadır. Bu durumun da evlenecek olanların ekonomik, toplumsal ve psikolojik bakımdan evliliğin getireceği sorumluluğu üstlenebilecek olgunlukta olmalarının etkili olması bakımından anlamlı olduğu belirtilmektedir (1).

Türkiye geneli için, evlenme yaşının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, 1987 yılına göre, erkeklerde evlenme yaşı 26.0, kadınlarda ise 22.0 olarak saptanmıştır. Evlenme yaşı, belediyesi olan ve olmayan yerler gibi bir ayrımla belirtildiğinde ise, belediyesi olan yerlerde erkekler için 26.5, kadınlar için 25.3; belediyesi olmayan yerlerde ise, erkekler için 25.3, kadınlar için 21.6 olarak saptanmıştır(2).

-
- (1) Erdoğan Güçbilmez, Yenimahalle ve Kayadibi Karşılaştırmalı Bir Köy Araştırması, A.Ü. S.B.F. Yayını No 327, Sevinç Mat., Ankara, 1972, s:181
 (2) DİE Evlenme İstatistikleri 1987, DİE Mat., Ankara, 1989, s:1

Ortalama evlenme yaşının Sivas için, belediyesi olan ve belediyesi olmayan yerler ayrımı dikkate alınarak, belediyesi olan yerlerde erkekler için 25.9, kadınlar için 21.9 olurken, belediyesi olmayan yerlerde erkekler için 25.8, kadınlar için 22.0 olduğu belirtilmektedir (1).

Ortalama evlenme yaşından başka, ortalama ilk evlenme yaşının Sivas için -genel olarak- erkeklerde 20.8, kadınlarda 18.9 olduğu; yerleşim yeri ayrımıyla bakıldığında, belediyesi olan yerlerde kent için erkeklerde 22.5, kadınlarda 19.4 , ilçe merkezi için erkeklerde 20.9, kadınlarda 19.5 olduğu, bucak ve köy için ise, erkeklerde 19.1, kadınlarda 17.8 olduğu görülmektedir (2).

Örneklem grubunu oluşturan aile reislerine, evlenme yaşı ile ilgili olarak, evlendiklerinde kendilerinin ve eşlerinin hangi yaşlarda olduğu biçiminde bir soru yöneltildi. Alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:10- AİLE REİSLERİNİN EVLENME YAŞI

Yaş Grupları	Sayı	%
15 ve daha küçük	12	7.14
16-19	56	33.33
20-24	81	48.21
25-29	15	8.93
30 ve daha büyük	4	2.39
T O P L A M	168	100.00

(1) a.g.y., s:3

(2) a.g.y., s:4

Görüldüğü gibi, aile reislerinin evlenme yaşı, en fazla yüzde 48.21 oranı ile 20-24 yaş grubundadır. Bunu yüzde 33.33 oranıyla 16-19 yaş grubu izlemektedir.

Aile reislerinin eşlerinin evlendiklerinde hangi yaşlarda olduğu konusundaki dağılım ise şöyledir:

TABLO:11- AİLE REİSLERİNİN EŞLERİNİN EVLENME YAŞI

Yaş Grupları	Sayı	%
15 ve daha küçük	25	14.89
16-19	87	51.78
20-24	51	30.36
25-29	3	1.78
30 ve daha büyük	2	1.19
T O P L A M	168	100.00

Görüldüğü gibi, en fazla yüzde 51.78 oranıyla, 16-19 yaş grubu evlenme yaşı olarak belirtilmiştir. Bunu 20-24 yaş grubu yüzde 30.36 oranı ile izlemektedir. Örneklem grubunu oluşturan ailelerde evlenme yaşı konusunda, aile reislerinde en fazla 20-24 yaş grubunda evlenme sözkonusu iken, aile reislerinin eşlerinde en fazla 16-19 yaş grubunda evlenmelerin olduğu ortaya çıkmaktadır. Beklendiği gibi kadınların evlenme yaşı, erkeklere oranla daha küçük yaşlardır. Erkeklerin yüzde 88.68'i, kadınların yüzde 97.03'ü 25 yaşından önce evlenmiştir. Türkiye genelinde, kızların evlenme yaşları erkeklere oranla daha küçüktür. Bu durum özellikle kırsal yapıda daha da belirginleşmektedir. 19 ve daha aşı-

ğ1 yaşta evlenen erkeklerin oranı tabloda da görüldüğü gibi, yüzde 40.47 iken, kadınlarda bu oran yüzde 66.67'dir. Ayrıca, 15 ve daha küçük yaşlarda evlenme oranında da erkekler ve kadınlar arasındaki oransal fark anlamlıdır. Bu yaş grubundaki evlenmelerde aile reisleri için 7.14 gibi bir oran sözkonusu iken, aile reislerinin eşleri için iki katı, yüzde 14.89 gibi bir oran ortaya çıkmıştır.

Aile reislerine, kaç yaşında evlendikleri, evlendiklerinde kendilerinin ve eşlerinin hangi yaşlarda olduğu biçimindeki bir sorudan başka, evlenme yaşı konusundaki bir başka soru ile de uygun buldukları evlenme yaşının ne olduğunu öğrenebilmek amaçlandı. Uygun bulunan ya da görülen evlenme yaşı kız ve erkek için ayrı ayrı sorulduğunda, alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:12- AİLE REİSLERİNİN UYGUN BULDUKLARI EVLENME YAŞI

Yaş Grupları	Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%
14	1	0.59	1	0.59
15-16	14	8.28	3	1.78
17-18	84	49.70	32	18.93
19-20	61	36.10	69	40.83
21-22	8	4.73	36	21.30
23-24	1	0.59	21	12.43
25-26	-	----	5	2.96
27-28	-	----	1	0.59
29-30	-	----	1	0.59
30- +	-	----	-	----
T O P L A M	169	99.99	169	100.00

Kızlar için uygun kabul edilen evlenme yaşı, en fazla yüzde 49.70 oranı ile 17-18 yaşlarıdır. Aile reislerinin yüzde 36.10'u da kızların 19-20 yaşlarında evlenmesinin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla, aile reislerinin büyük çoğunluğu yüzde 85.80'i kızlar için 17-20 yaşlarını evlenme yaşı olarak kabul etmektedir. 21-22 yaşları arasında evlenmelerin uygun olduğunu belirtenlerin oranı oldukça düşük olurken, 25 ve sonrasını belirten çıkmamıştır. Erkekler için ise, en fazla yüzde 40.83 ile 19-20 yaşları evlenme yaşı olarak kabul edilmektedir. 21-22 yaşlarını uygun evlenme yaşı olarak kabul edenlerin oranı yüzde 21.30, 17-18 yaşlarını uygun görenlerin oranı yüzde 18.93, 23-24 yaşlarını uygun evlenme yaşı kabul edenlerin oranı ise, yüzde 12.43'dür. Aile reislerinin yüzde 85 gibi büyük bir çoğunluğu kızların 17-20 yaşlarında evlenmesini uygun görürken, aynı yaşları erkekler için uygun evlenme yaşı olarak düşünenler, daha düşük bir orandadır (yüzde 59). 17-18 yaşları daha küçük bir oranda olmakla birlikte, 17-22 yaşları (yüzde 81.06) erkekler için uygun evlenme yaşı olarak belirtildi. Bu yaş grubunda, 21-22 yaşları erkekler için askerlik dönemini kapsıyor olmasına rağmen, askere gitmeden önce veya askerlik süresinde nişan yaparak askerlik dönüşü henüz 22 yaşını tamamlamadan evlendirmeyi düşünmektedirler. Çok düşük bir oran olmakla birlikte, erkekler için 25-30 yaş arasını uygun evlenme yaşı olarak kabul edenler de çıkmıştır.

F- Evlenmelerde Akrabalık Durumu

Örneklem grubunu oluşturan köylerde akraba evliliklerinin ne oranda olduğunu saptayabilmek amacıyla, görüşülen kişilere, anne-babaları arasında akrabalık olup olmadığı sorulduğunda alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:13- AİLE REİSLERİNİN ANNE-BABALARININ AKRABA OLUP OLMADIKLARI

	Sayı	%
Evet	32	18.93
Hayır	137	81.07
T O P L A M	169	100.00

Aile reislerinin yüzde 81.07 gibi büyük çoğunluğu anne-babaları arasında akrabalık olmadığını belirtirken ancak yüzde 18.93'ü anne-babalarının akraba olduğunu belirtmiştir. Ancak, aile reislerine eşleri ile akrabalıkları olup olmadığı sorulduğunda, alınan yanıtlara göre, akraba evliliği oranının arttığı görülmektedir.

TABLO:14- AİLE REİSLERİNİN EŞLERİ İLE AKRABA OLUP OLMADIKLARI

	Sayı	%
Evet	65	38.69
Hayır	103	61.31
T O P L A M	168	100.00

Görüldüğü gibi, akraba evliliği yapanların oranı yüzde 38.69, akraba evliliği yapmayanların oranı da yüzde 61.31'dir. Eşi ile akrabalığı olan 65 kişiye, eşi ile yakınlık derecesi de sorulmuştur. Buna göre;

TABLO:15- AİLE REİSLERİNİN EŞLERİ İLE YAKINLIK DERECESESİ

	Sayı	%
Dayı çocuğu	8	12.31
Hala çocuğu	10	15.38
Amca çocuğu	31	47.69
Teyze çocuğu	5	7.69
Uzak akraba	8	12.31
Cevap vermedi	3	4.62
T O P L A M	65	100.00

Eşi ile akraba olduklarını belirten 65 kişiden 31'i (yüzde 47.69) eşinin, amca çocuğu olduğunu, 10'u (yüzde 15.38) hala çocuğu olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, akraba evliliği yapanlardan (yüzde 63.07'si) çoğunluğu baba tarafından akrabalarla evlenmiştir. Bununla, ailelerin mallarının fazla parçalanmaması, yabancıya gitmemesi biçimindeki düşüncenin etkisiyle olduğu söylenebilir. Akraba evliliği yapanların yüzde 20'si, anne tarafından olanlarla evlenmiştir. Dolayısıyla, akraba evliliklerinin yüzde 83.07'si kardeş çocuklarının evliliği biçiminde olurken, yüzde 12.31'i uzak akrabalarla evlenmek biçiminde olmuştur.

Ayrıca, akraba evliliği yapanlara neden akraba ile evlendiklerini ya da evlendirildiklerini de öğrenmek amacıyla, açık uçlu bir soru da yöneltildi. Neden akrabanızla evlendiniz sorusuna alınan yanıtlar ve dağılımları ise, şöyledir:

TABLO:16- AİLE REİSLERİNİN AKRABA İLE EVLENME NEDENLERİ

	Sayı	%
Tanıdık-bildik olması nedeniyle	10	15.38
Büyüklerimizin isteğiyle	22	33.85
Birbirimizi istedik/sevdik	13	20.00
Akrabalık bağlarını güçlendirmek, yakın olmak	6	9.24
Ekonomik nedenlerle/daha az masraflı olduğu için	5	7.69
Başka	4	6.15
Bilmiyor/cevap vermedi	5	7.69
T O P L A M	65	100.00

Akraba evliliği yapmalarına neden olarak en fazla (yüzde 33.85) büyüklerin isteği gösterilmiş, bunu evlenecek olan kişilerin birbirlerini istemeleri (yüzde 20) izlemiştir. Yine, yüzde 15.38'i tanıdık birinin olmasının iyi olacağı düşüncesi ile akrabası ile evlendiğini/evlendirildiğini belirtmiştir. Daha az bir kısmı da (yüzde 9.24) akrabalık bağlarını güçlendirmek ve evlilik masraflarının daha az olacağı (yüzde 7.69) gibi ekonomik nedenlerle akraba evliliği yaptıklarını belirtmiştir.

Dikkati çeken bir nokta, aile reislerinin çocuklarının akraba evliliği yapıp yapmadıkları sorusuna ilişkindir. Çocuklarını evlendiren aile reislerinin çocuklarının akraba evliliği yapma oranı, akraba evliliği yapan aile reislerinin oranından daha fazladır. Yine, aile reislerinin anne-babalarının akraba olup olmadığına ilişkin soruda da, akraba olma oranı, aile reislerinin eşleri ile akraba olmalarına ilişkin orandan daha azdır. Düşünülenin ya da beklenenin tersine, akraba evliliği yapanlar üç kuşakta (aile reislerinin anne-babaları, kendileri ve evlenen çocukları) giderek artmaktadır.

Çocuklarınız akraba evliliği yaptı mı sorusuna, örneklem grubunu oluşturan 169 aile reisinden, çocuğu olmayan ve henüz çocuğu evlenmeyen 53 kişi dışında kalan 116 kişi yanıt verdi. Alınan yanıtların dağılımı, şöyledir:

TABLO:17- AİLE REİSLERİNİN ÇOCUKLARININ AKRABA EVLİLİĞİ YAPIP YAPMADIKLARI

	Sayı	%
Evet	54	46.55
Hayır	62	53.45
T O P L A M	116	100.00

Çocuklarını evlendiren ailelerin yüzde 46.55'i çocuklarının akraba evliliği yaptığını, yüzde 53.45'i yapmadığını belirtmiştir. Bunda, akrabanın daha iyi o-

lacağı, daha iyi geçinebilecekleri, gerektiğinde kendilerine bakacağı gibi düşüncelerin, tanıdığı-bildiği olduğu için evlilikte ve aileye uyumda fazla problem çıkmayacağı beklentisinin etkili olduğu belirtilebilir.

Aile reislerinin akraba evliliği konusundaki düşüncelerini almak üzere, kendi çocuklarının akraba evliliği yapmasını isteyip istemedikleri biçiminde bir soru yöneltildiğinde ise, alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:18- AİLE REİSLERİNİN ÇOCUKLARININ AKRABA EVLİLİĞİ YAPMASINI İSTEYİP İSTEMEDİKLERİ

	Sayı	%
Evet	49	28.99
Hayır	120	71.01
T O P L A M	169	100.00

Görüşülen 169 kişiden 120'si (yüzde 71.01) çocuklarının akraba evliliği yapmasını istemediklerini belirtirken, 49'u (yüzde 28.99) bu konuda olumlu düşüncelerini, çocuklarının akraba evliliği yapmasını istediklerini belirtmiştir. Dolayısıyla, akraba evliliği yapanların (yüzde 38.69) ve çocukları akraba ile evlenenlerin (yüzde 46.55) oranı küçümsenemeyecek bir oran olmakla birlikte, akraba evliliği konusunda olumlu düşünenlerin oranı daha azdır. Ailelerin önemli bir kısmı akraba evliliğini istemediklerini belirtmiştir. Akraba

evliliklerinin azalması yönünde bir değişme beklenebilir.

Çocuklarının akraba evliliği yapmasını istemediğini belirtenlerin bunu neden istemedikleri sorulduğunda verdikleri yanıtlar, gruplandırılarak şöyle belirtilebilir:

TABLO:19- AİLE REİSLERİNİN ÇOCUKLARININ AKRABA EVLİLİĞİ YAPMASINI İSTEMEME NEDENLERİ

	Sayı	%
Sağlık açısından sakıncalı	73	60.83
Yabancı olması daha iyi	16	13.33
Geçim olmaz	12	10.00
Başka	7	5.83
Cevap vermedi	12	10.00
T O P L A M	120	99.99

Aile reislerinden akraba evliliğine karşı olanlar, en fazla (yüzde 60.83) akraba evliliğinin doğacak çocukların sağlığı açısından tehlikeli olduğu, sakatlık olasılığının fazla olduğu gibi nedenlerle böyle düşündüklerini yani, 'sağlık' nedeni ile çocuklarının akraba evliliği yapmasını istemediklerini belirtmiştir. Yabancı ile evlenmenin farklı yönlerden daha iyi olacağını belirterek akraba evliliğine karşı olanların oranı, yüzde 13.33 , geçimsizlik olacağı düşüncesi ile çocuklarının akraba ile evlenmesini istemeyenlerin oranı ise,

yüzde 10'dur. Aile reislerinden yüzde 10'u çocuklarının akraba evliliği yapmalarını neden istemediklerini belirtmezken, yüzde 5.83'ü de başka nedenler belirtmişlerdir.

Orneklem grubunu oluşturan aile reislerinin yüzde 28.99'u çocuklarının akraba evliliği yapmasını istediğini belirtmişti. Bu aile reislerine, neden sorusu yöneltildiğinde alınan yanıtlar gruplandırıldığında ise, şöyle bir dağılım ortaya çıkmıştır:

TABLO:20- AİLE REİSLERİNİN ÇOCUKLARININ AKRABA EVLİLİĞİ YAPMASINI İSTEME NEDENLERİ

	Sayı	%
Akraba daha iyi Tanıdık/bildik olması nedeni ile geçim olur	17	34.69
Ekonomik olur, düğün masrafı az olur	19	38.78
Yardımlaşma fazla olur, bize bakar	2	4.08
Cevap vermedi	6	12.24
	5	10.20
T O P L A M	49	99.99

Akraba evliliğini isteyenler (yüzde 38.78 oranı ile) en fazla, tanıdık-bildik olması nedeniyle geçim olacağını, rahat geçineceklerini düşündükleri için akraba evliliğini istediklerini belirtmişlerdir. Tanımadıkları, yabancı birisi ile evlenmesine oranla akraba ile

evlenmesinin daha iyi olacağını düşünerek çocuklarının akraba ile evlenmesini isteyenlerin oranı yüzde 34.69 olurken, yardımlaşma olacağı, gelecekte kendilerine bakacağı düşüncesi ile çocuklarının akraba ile evlenmesini isteyenlerin oranı, yüzde 12.24'dür. Evlilik masraflarının az olacağı, düğünün daha ekonomik yapılacağı düşüncesi ile akraba evliliğini düşünenler, yüzde 4.08 gibi oldukça küçük bir orandadır. Aile reislerinin yüzde 10.20'si ise, çocuklarının akraba evliliği yapmasını neden istediklerini belirtmemiştir.

G- Hane Büyüklüğü ve Ailenin Kompozisyonu

Örneklem grubunu oluşturan ailelerdeki birey sayısına ilişkin verilere geçmeden önce, Türkiye'deki ve Sivas'taki hane halkı üye sayısı konusundaki (edinilebilen) sayısal bilgilere yer vermek gerekir.

Kongar'ın araştırmasına göre, Türkiye'de ortalama aile büyüklüğü 5.67 olurken, bu oran kentlerde 4.63 kasabalarda 5.19, köylerde 6.16 olarak belirtilmiştir (1). Bir başka çalışmada aile üye sayılarına göre, Türkiye'de hane halkı üye sayılarının yüzde dağılımı ise şöyledir: Türkiye'de hane halkı üye sayısının bir kişi olduğu ailelerin oranı, yüzde 2.9, iki kişi olan ailelerin oranı, yüzde 8.7, üç-beş kişi olan ailelerin oranı, yüzde 40, altı-sekiz kişi olan ailelerin oranı, yüz

(1) Kongar, İzmir'de Kentsel Aile, TSBD. Yayınları A-3, Ankara, 1972, s:68

de 32.3, dokuz ve daha fazla olan ailelerin oranı ise, yüzde 15.9 olarak saptanmıştır(1).

Sivas'ta hane halkı üyelerinin büyüklüğüne ve üyelerinin akrabalık derecesine göre dağılımı ise, şöyledir:

İl toplamı

Hanehalkı büyüklüğü	Toplam hanehalkı sayısı
1	4637
2	10009
3	10841
4	15770
5	18446
6	18232
7	15827
8	12060
9	8827
10 +	17152
T O P L A M	131801

Hanehalkı büyüklüğü, bucak ve köyler toplamı olarak da şöyledir:

Hanehalkı büyüklüğü	Toplam hanehalkı sayısı
1	2859
2	5718
3	5188
4	6735
5	8436
6	9650
7	9747
8	8182
9	6587
10 +	14205
T O P L A M	77307

(1) Kocacık, a.g.m., s:18

İl toplamı ve bucak ve köyler toplamı olarak hane üyeleri büyüklüklerine yer verdikten sonra, hanehalkı üyelerinin akrabalık derecesine göre dağılımı da şöyle belirtilmektedir: Yalnızca hanehalkı reisinin bulunduğu aileler (il toplamı olarak), toplam hanehalkı sayısının yüzde 5.32'sini oluşturmaktadır. Hanehalkı reisi ve eşinin bulunduğu aileler, yüzde 7.86, hanehalkı reisi, eşi ve çocuklarının bulunduğu aileler, yüzde 48.31, hanehalkı reisi ve çocuklarının bulunduğu aileler, yüzde 5.13, hanehalkı reisi, eşi, çocukları, hanehalkı reisinin ve eşinin anne-babalarının bulunduğu aileler, yüzde 5.16 ve diğer (hanehalkı reisi, eşi, çocuklar, hanehalkı reisinin ya da eşinin anne ya da babası ya da diğer akrabaları) leri ise, yüzde 27.85, bilinmeyen, yüzde 0.34 oranındadır.

Bucak ve köylere göre hanehalkı üyelerinin akrabalık derecesine göre dağılımı ise, şöyledir: Yalnızca hanehalkı reisinin bulunduğu aileler, bucak ve köylerdeki toplam hane halkı sayısının yüzde 5.82'sini oluşturmaktadır. Hanehalkı reisi ve eşinin bulunduğu aileler, yüzde 8.36'sını oluştururken, hanehalkı reisi, eşi ve çocuklarının bulunduğu aileler, yüzde 40.84, hanehalkı reisi ve çocuklarının bulunduğu aileler, yüzde 4.55, hanehalkı reisinin ve eşinin anne ve babalarının bulunduğu aileler, yüzde 5.57, diğerleri ise, yüzde 34.55 oranındadır(1)

(1) Sivas'ta hanehalkı üyelerinin büyüklüğüne ve üyelerinin akrabalık derecesine göre dağılımına ilişkin veriler için bkz: DİE Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (Sivas), DİE Yay., Ank., 1989, s:120

Örneklem grubunu oluşturan köylerdeki hane büyük lüğüne ilişkin veriler, görüşülen kişilere yöneltilen siz dahil bu evde şu anda kaç kişi yaşamaktadır biçimin deki bir soru ile elde edildi. Buna göre, hanehalkı üye sayısı ve dağılımı şöyledir:

TABLO:21- HANEHALKI ÜYE SAYISI

	Sayı	%
1	-	
2	11	6.51
3	15	8.88
4	13	7.69
5	25	14.79
6	23	13.61
7	14	8.28
8	20	11.83
9	15	8.88
10 ve fazla	33	19.53
T O P L A M	169	100.00

Ailelerin yüzde 28.4'ünde hanehalkı üye sayısı 5-6 olarak ortaya çıkmaktadır. 10 ve daha fazla üye bulunan ailelerin oranının, yüzde 19.53 olarak bunu izlemesi de önem taşımaktadır. Sivas'ta hanehalkı üyelerinin büyüklüklerine ilişkin verilerde de bucak ve köylerde hanehalkı büyüklüğünde, 10 ve daha fazla nüfusu olanların önemli bir oranı oluşturduğu görülmektedir. 33 aile reisi, ailelerinde 10 ve daha fazla üye bulunduğu-

nu belirtmiştir. Bunun 9'unda 10 kişi, 6'sında 11 kişi, 3'ünde 12 kişi, 5'inde 13, 3'ünde 15, 4'ünde 16, 1'inde 19 ve 2'sinde 21 kişi bulunmaktadır. Hanehalkı üye sayısı ve dağılımının aritmetik ortalaması hesaplandığında ise, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan köylerde ortalama aile büyüklüğü, 7.1'dir. Bu rakam, Türkiye'de köylerdeki ortalama aile büyüklüğünden daha büyüktür.

III- AİLE YAPISI

A- Aile Biçimi

Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin verdikleri yanıtlar çerçevesinde, aile biçimleri konusunda edinilen bilgilere yer vermeden önce, aile biçimlerinin dört farklı aile biçimi olarak ele alındığı belirtmek gerekir. Buna göre, ilk aile biçimi, anne baba ve evlenmemiş çocuklarının bulunduğu çekirdek ailedir. İkinci aile biçimi olan geçici geniş ailede anne babadan biri (ya da ikisi de) evli bir çocuk ve eşi ve çocukları bulunmaktadır. Bu ailede aile reisi, -genellikle- evli oğuldur, Geleneksel geniş ailedeki aile içi ilişkiler, geçici geniş ailede tümüyle gözlenememektedir. Anne ya da babanın ölümü ile çekirdek aileye dönüşecek olan bu tip aile ya anne-babanın yaşlılığı nedeniyle çalışamayacak duruma gelmesi ya da oğulun gelir getirici herhangi bir işte çalışması gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Üçüncü aile tipi geleneksel geniş aile olup, ailede anne-baba evli bir ya da bir kaç oğul ve eşleri ile çocuklarından oluşmaktadır. Dördüncü aile tipi olan parçalanmış aile ya da eksik aile ise, anne-babadan birinin ölüm, başka bir yerde çalışıyor olma gibi nedenlerle olmaması durumunda görülen aile tipidir.

Belirtilen bu dört aile tipinin dağılımı ise, aşağıda bir tablo biçiminde verilmektedir. Bu tabloda aile biçimlerinin yüzde dağılımlarının dışında, çekirdek aile ve parçalanmış aile dışındaki aile biçimlerinin ayrıntı-

sına yer vererek, ailenin kompozisyonuna da değinebilmek amaçlandı.

TABLO:22- AİLE BİÇİMİ

	Sayı	%
Çekirdek aile	78	46.15
Geçici geniş aile	27	15.98
Geniş aile	58	34.32
Parçalanmış, eksik aile	6	3.55
T O P L A M	169	100.00

Çekirdek ailelerin (78) 11'i, yalnızca aileleriyle ve eşlerinden oluşmakta, 67'si karı-koca ve evlenmemiş çocuklarından oluşmaktadır.

Çekirdek aile ve parçalanmış,eksik aile dışındaki 85 aile ise, geniş aile biçiminin çeşitli kompozisyonlarından oluşmaktadır:

Geçici geniş aile	Sayı	%
Kendi-eşi-çocukları-annesi	13	7.69
Kendi-eşi-çocukları-babası	2	1.18
Kendi-eşi-çocukları-anne-babası	7	4.14
Kendi-evli oğlu-gelini-torunları	3	1.77
Kendi-eşi-torunu	2	1.18
T O P L A M	27	
Geniş aile	Sayı	%
Kendi-eşi-evli çocuk-gelin-torun	43	25.44
Kendi-eşi-evli çocuk-gelin-torun-anne-baba	3	1.77
Kendi-eşi-çocuk.-anne-baba bekar kardeş	4	2.36
Kendi-eşi-çocukları-evli kardeşleri-eşleri-çocukları	8	4.73
T O P L A M	58	

Aile yapısı konusundaki verilerde, dört aile biçimi esas alındı. Birincisinde, çekirdek aile biçiminde anne-baba ve evlenmemiş çocukları olan ve yine evli bir çift bulunan aileler yer almaktadır. Buna göre, çekirdek aile biçiminin genel oranı, yüzde 46.15'dir. Bu oranı oluşturan 78 aile reisinden 11'i yalnızca aile reisi ve eşinin bulunduğu aile biçimindedir. 67 kişi, karı-koca ve evlenmemiş çocukların olduğu çekirdek aile biçimindedir.

İkincisinde, geçici geniş ailede ise, anne-babadan biri ya da ikisi ile evli çocuk ve eşi ve çocuklarının bulunduğu aile biçimi ifade edilmektedir. Buna göre, 27 kişi (yüzde 15.98) geçici geniş aile biçimi olduğunu belirtti. Kendi-eşi-çocukları ile birlikte annesinin de aynı evde kaldığını belirtenlerin oranı yüzde 7.69, baba sıının kaldığını belirtenlerin oranı yüzde 1.18 olurken, yine kendisi-eşi-çocukları ile birlikte anne-babasının kaldığını belirtenlerin oranı yüzde 4.14, kendi-evli oğlu-gelini ve torunlarının birarada yaşadığını belirtenlerin oranı yüzde 1.77, kendi ve eşiyle birlikte torununun yaşadığını belirtenlerin oranı da yüzde 1.18'dir.

Üçüncü aile biçimi olarak belirtilen geniş ailede anne-baba-evli bir ya da bir kaç oğul-gelin ve torunlar bulunmaktadır. Buna göre, geniş aile, yüzde 34.32 oranında görülmektedir. Bunun dağılımı ise, şöyledir: Kendi-eşi evli oğlu-gelini-torunları olanlar, yüzde 25.44; kendi-eşi-evli oğlu-gelini-torunu ve anne-babası olanlar, yüz-

de 1.77; kendi-eşi-evli çocuk-anne-babası-bekar kardeşleri olanlar, yüzde 2.36; kendi-eşi-çocukları-evli kardeşleri-eşleri-çocukları olanlar ise, yüzde 4.73 oranındadır.

Dördüncü aile biçimi olan parçalanmış, eksik aile de ise, eşlerden birinin ölüm, bir başka yerde çalışıyor olma vb. gibi nedenlerle olmaması durumunda, anne-babadan biri ve çocuklar bulunmaktadır. Bu aile biçiminin oranı ise, yüzde 3.55 'dir.

Görüldüğü gibi, alınan yanıtlara göre en fazla, yüzde 46.15, çekirdek aile tipi görülmektedir. Bunu, geniş aile tipi yüzde 34.32 ile izlemektedir. Geçici geniş aile yüzde 15.98 oranı ile üçüncü sırada olurken, parçalanmış, eksik aile tipi oldukça düşük bir orandadır.

1983 yılında yapılan bir çalışmaya göre, Türkiye'deki hanelerin yüzde 61.6'sı çekirdek aile biçimindedir. Çekirdek ailelerin yüzde 87'si, Türkiye'deki tüm ailelerin yüzde 53.6'sı, karı-koca ile çocuklarından oluşan çekirdek aile biçimindedir. Yalnızca karı-kocanın bulunduğu çekirdek aileler ise, çekirdek ailelerin yüzde 15'ü, tüm hanelerin yüzde 8'ini oluşturmaktadır(1).

Bu veriler, araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında, çekirdek aile oranının, Türkiye genelindeki çekirdek aile oranından oldukça düşük olduğu görülmektedir.

(1) Turgay Ünalın, "Türkiye'de Çekirdek Aileler", Nüfusbilim Dergisi Cilt 10, Yıl 1988, H.Ü. Nüfusbilim Enstitüsü Yayını, Ankara, 1988, s:54.

Uygun Görülen Yerleşim Biçimi

Bireylerin, evlenecek olanlar için uygun gördükleri yerleşim biçimi, aynı zamanda uygun görülen aile biçimi konusunda ipuçunu vermektedir. Buna göre, örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin uygun buldukları yerleşim biçimini belirtmeleri için, çocukları evlendiğinde nereye yerleşmelerini istedikleri soruldu. Kız ve erkek çocuk için ayrı ayrı sorulan bu soruya alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:23- AİLE REİSLERİNİN ERKEK ÇOCUKLARI İÇİN UYGUN BULDUKLARI YERLEŞİM BİÇİMİ

	Sayı	%
Babasının evine	75	44.38
Evleneceği kızın babasının evine	-	-----
Ayrı açacakları eve	89	52.66
Başka	5	2.96
T O P L A M	169	100.00

Erkek çocukları için en fazla (yüzde 52.66) ayrı açacakları bir evde oturması uygun görülmektedir. İkinci sırada ise (yüzde 44.38) babasının evine yerleşmeli düşüncesi gelmektedir. Erkek çocuk evlendiğinde, evlendiğinde, evleneceği kızın babasının evine yerleşmeli

düşüncesini belirten çıkmazken, başka seçeneğinde yer alan düşüncelerde ise, herhangi bir yer belirtilmeden, evlenecek olan kişilerin istedikleri biçimde yerleşmeleri gerektiği, istediklerinde kendi evlerine yerleşebilecekleri, birlikte oturmayı istemezlerse de ayrı bir ev açabilecekleri belirtilmiştir.

Benzer bir soru ile, size göre erkek çocuklar evlenince ayrı bir ev açmalı mı sorusu ile de, uygun görülen yerleşim biçimi, daha fazla bir oranla, ayrı açacakları bir eve yerleşmeleri olarak belirdi.

TABLO:24- ERKEK ÇOCUK EVLENİNCE AYRI BİR EV AÇMALI MI?

	Sayı	%
Evet	124	73.37
Hayır	39	23.08
Başka	6	3.55
T O P L A M	169	100.00

Ailelerin yüzde 73.37'si ayrı bir ev açmalı görüşünde olup, bu düşüncelerinde etkili olan nedenleri de şöyle belirtmişlerdir:

ERKEK ÇOCUĞUN AYRI BİR EV AÇMASINI İSTEMELERİNİN NEDENLERİ

	Sayı	%
Daha iyi, huzurlu, rahat olurlar	31	25.00
Geçinemeyiz	27	21.77
Evini kursun, sorumluluk alsın	53	42.74
Herhangibir neden belirtmeyen	13	10.48
T O P L A M	124	99

Bu iki tabloda sunulan verilere göre, aynı konuya, erkek çocuklar için uygun bulunan yerleşim biçimi konusuna, ilişkin iki ayrı soruda farklı yanıtlar alınmıştır. İlk soruda, ayrı açacakları eve yerleşmeli düşüncesini, dolayısıyla çekirdek aile biçimini, uygun görenlerin oranı, ilk sırada yer almasına karşın (yüzde 52.66), pek fazla değildi. Babasının evine yerleşmeli görüşü de önemli bir oranı (yüzde 44.38) oluşturmaktaydı. Ancak, aynı konuya ilişkin ikinci soruda, bu oranların, ayrı açacakları eve yerleşmeli düşüncesinin lehine arttığı görülmektedir. Erkek çocuk evlenince ayrı bir ev açmalı mı sorusuna evet yanıtı verenler, bir önceki soruda ayrı açacakları eve yerleşmeliler yanıtını verenlerden daha fazladır. Yine, benzer biçimde, ayrı bir ev açmalı mı sorusuna hayır, babasının evine oturmalı yanıtını verenler de (yüzde 23.08) önceki soruda, babasının evine yerleşmeli düşüncesini belirtenler (yüzde 44.38) den daha azdır. Bu farklılığın, ikinci sorunun yönlendirici ve daha açık biçimde sorulmuş olmasına bağlamak mümkündür. Ayrıca, aile reislerinin çocukları evlendiğinde kendi yanlarına yerleşmeleri istegini ya da beklentilerini önemli oranda taşımaları (sürdürmeleri) ama, öte yandan erkek çocukların belirttikleri nedenlerle ayrı bir ev açmalarının da gerektiğini dile getirdikleri söylenebilir. Ayrı bir ev açmalı düşüncesinde olanlar, en fazla nasılsa ayrılacakları için bir an önce evini kurmalı, evinin sorumluluğunu bilmeli gibi nedenleri belirtmişlerdir. Aile reislerinin yüzde 25'i

daha iyi, rahat olacağı düşüncesi ile, yüzde 21.77'si geçinemeyecekleri düşüncesi ile, aralarında huzursuzluk olmaması için, erkek çocukları evlendiğinde ayrı bir ev açmalı görüşündedir.

Kız çocukları için uygun görülen yerleşim biçimi kız çocukları evlendiğinde nereye yerleşmeli sorusuna alınan yanıtlara göre, şöyledir:

TABLO:25- KIZ ÇOCUK EVLENDİĞİNDE NEREYE YERLEŞMELİ

	Sayı	%
Evleneceği erkeğin babasının evine	60	35.51
Kendi babasının evine	-	-----
Ayrı açacakları eve	89	52.66
Başka	20	11.83
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi, erkek çocuklar için uygun bulunan yerleşim biçiminde olduğu gibi, ilk sırada, ayrı açacakları eve yerleşmeli düşüncesi gelmektedir. Evleneceği erkeğin babasının evine yerleşmeli düşüncesini yani geniş aile biçimini uygun bulunanların oranı, yüzde 35 olarak belirtildi. Kendi babasının evine yerleşmeli düşüncesini belirtmedi. Başka seçenekte belirtilen yüzde 11.83 oranındaki düşünce ise, bu konuda herhangi bir yer belirtmek gerektiği, kız çocukların, evleneceği kişinin ya da ailesinin dilediği, uygun gördüğü biçimde yerleşme biçimindedir.

B- Aile İçi İlişkiler ve Karar Verme Sürecinde Etkili Olanlar

Aile içi ilişkiler ve ailedeki otorite örüntüsü konusundaki bulgulara yer vermeden önce, ailedeki otorite örüntüsüne ilişkin, özellikle karı-koca ilişkileri, erkeğin ve kadının aile içindeki statüsü gibi durumların aile biçimlerine göre farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir.

Geniş aile biçiminde, erkeğin statüsünün kadına oranla daha yüksek kabul edildiği, karı-koca ilişkilerinin niteliğinin de kadının erkeğe bağımlılığı, ondan bağımsız herhangi bir şeye karar verememesi, kocasının kararlarına karışmaması biçiminde olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, geleneksel ailede babanın karar yetkisini kendisinde toplayan tek otorite olması, başka bir ifade ile baba otoritesinin hakim olması; kadınınsa, yalnızca ev işlerinden sorumlu olması aile içi ilişkilerin niteliği açısından belirtilecek önemli özelliklerdir.

Buna karşılık, çekirdek ailede daha demokratik bir yapının olduğu, karı-kocanın belirli kararlarda birbirlerine, geleneksel aileye oranla, daha fazla danıştıkları bilinmektedir. Böylece, çekirdek aile yapısına gildikçe mutlak baba otoritesinin yerini, daha esnek, demokratik bir yapının almakta olduğu, özellikle kentlerde çekirdek ailelerde kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışıyor olması ile, işbölümüne ilişkin katı kuralların yerine, erkeğin ev işlerine katkısının da olduğu

gözlenmektedir.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan ailelerde aile içi ilişkilerin nasıl olduğuna, ailede otorite örüntüsünü ortaya çıkaracak olan ailede belirli konular da karar alma sürecinde etkili olan kimdir/kimlerdir biçimindeki sorulara alınan yanıtlara bağlı olarak yer ve riledir.

Bu sorulardan biri, ailede çocukların evlilikleri konusunda kimin sözünün ya da kararının geçerli olduğu biçiminde idi. Bu soru, henüz çocuğu olmayan ya da evlilik çağına gelmeyen çocukları olabileceği olasılığı gözönünde tutularak genel anlamda soruldu. Buna göre, görüşülen aile reislerinin çocuklarının evlenmesi konusunda kimin sözünün geçerli olduğu ya da geçerli olacağı konusunda verdikleri yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:26- AİLEDE ÇOCUKLARIN EVLENMESİ KONUSUNDA KİMİN SÖZÜ GEÇERLİ

	Sayı	%
Benim	66	39.05
Eşimin	6	3.56
Eşimin ve benim	33	19.53
Eşimin, benim ve çocuklarımla	22	13.02
Annemin, babamın	7	4.14
Annemin, babamın ve benim	1	0.59
Annemin, babamın, eşimin ve benim	1	0.59
Tüm aile birlikte	16	9.47
Evlenecek olan kişinin	13	7.69
Başka	4	2.36
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi, bu konuda kendi kararının etkili olduğunu belirtenler 66 kişi (yüzde 39.05) ilk sırada yer almaktadır. Anket uygulanan aile reislerinin tamamına yakınının erkek olduğu gözönünde tutulduğunda oransal olarak en fazla 'baba'nın çocukların evlilik kararında etkili olduğu belirtilebilir. Bunu yüzde 19.53 gibi fazla olmayan bir oranla, eşim ve ben seçeneğinde yer alan grup izlemektedir. Eşim, ben ve çocuklarım birlikte karar veririz diyenlerin oranı, yüzde 13 olurken, evde anne ya da babası olanların belirttiği anne/babam, eşim ben ve çocuklarım -tüm aile- birlikte karar veririz diyenlerin oranı, yüzde 9.47'dir. Bu konuda evlenecek olan kişinin kararı önem taşır ya da etkili olur biçiminde yanıt verenlerin oranı ise, yüzde 7.69'dur. Daha önce eş seçimi biçiminde belirtildiği gibi, çağdaş çekirdek ailenin özelliklerinden biri olan evlenecek olanların kararının etkili olması durumu oldukça düşük bir oranı oluşturmaktadır. Bu nedenle, aile yapısındaki değişme, çekirdek aile biçiminin yaygınlaşması sözkonusu olmakla birlikte, çekirdek aile biçimine özgü davranış kurallarının, uygulamaların pek görülemediği, bunun da değerlerdeki değişimin daha zor ve daha geç olmasına bağlanabileceği belirtilebilir.

Benzer biçimde, ailede çocukların eğitimi konusunda kimin kararının etkili olduğu/olacağı sorusuna alınan yanıtların dağılımı ise, şöyledir:

TABLO:27- AİLEDE ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ KONUSUNDA KİMİN SÖZÜ GEÇERLİ

	Sayı	%
Benim	87	51.48
Eşimin	1	0.59
Eşimle benim	38	22.49
Tüm ailenin birlikte	24	14.21
Anne-babamın	11	6.50
Çocuklarımla kendilerinin	5	2.96
Başka	3	1.17
T O P L A M		

Görüldüğü gibi, çocukların eğitimi konusunda kendi kararının etkili olacağını/olduğunu görüşülen 169 kişiden 87'si (yüzde 51.48) belirtmiştir. İkinci sırada yüzde 22.49 oranı ile aile reisi ve eşinin kararının etkili olduğu belirtilirken, yüzde 14.21'i bu konuda kararı tüm aile üyelerinin birlikte vereceğini belirtmiştir.

Yine, ailede otorite örüntüsüne ilişkin bir başka soru da eve eşya alımı konusunda, nelerin alınıp nelerin alınmayacağına ilişkin kararı kimin verdiği sorulduğunda alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:28- AİLEDE EVE EŞYA ALIM KONUSUNDA KİMİN SÖZÜ GEÇERLİ

	Sayı	%
Benim	85	50.30
Eşimin	10	5.92
Eşimin ve benim	41	24.26
Eşimin, benim ve çocuklarımla	14	8.26
Anne-babamın	13	7.69
Başka	6	3.55
T O P L A M	169	100.00

T. C.

Benzer biçimde, aile reislerinin yüzde 50.30'u, bu konuda kararı kendisinin vereceğini belirtmiştir. Yine, ikinci sırada (yüzde 24.26) aile reisi ve eşinin birlikte karar verdikleri görülmektedir.

Bu konuyla ilgili bir başka soru da göç edip etmeme konusunda kimin sözü geçer biçimindeydi. Bu soruya alınan yanıtların dağılımı ise şöyledir:

TABLO:29- AİLEDE GÖÇ EDİP ETMEME KONUSUNDA KİMİN SÖZÜ GEÇERLİ

	Sayı	%
Benim	113	66.86
Eşimin	4	2.37
Eşimle benim	18	10.65
Tüm ailenin birlikte	18	10.65
Ana-babamın	11	6.51
Başka	5	2.96
T O P L A M	169	100.00

Oturdukları yerden bir başka yere göç etme kararında 169 aile reisinden 113'ü (yüzde 66.86) kendilerinin etkili olduğunu belirtmiştir. Bu konuda eşiyile birlikte karar vereceklerini belirtenler ile tüm ailenin birlikte karar vereceğini belirtenler aynı oranda (yüzde 10.65) dir.

Farklı konuları içeren bir kaç soru ile ailede karar alma sürecinde kimin etkili olduğunu ortaya çıkarmak amaçlandı. Ayrıca, belirlenen herhangi bir konuda kimin karar vereceğini ortaya çıkarmak isteyen bu sorular

dışında, aynı amaçla yani ailedeki otorite örüntüsünü karar verme sürecinde etkili olanı/olanları ortaya çıkarmak amacıyla daha genel bir ifade ile bir soru daha yöneltildi. Bütün aileyi ilgilendiren, ailenizle ya da evinizle ilgili konularda kararları -genelde- kim alır bu tür konularda kimin etkisi fazladır biçiminde formüle edilen bu soruya alınan yanıtların dağılımı ise şöyledir:

TABLO:30- BÜTÜN AİLEYİ İLGİLENDİREN KONULARDA KARARLARI KİM ALIR

	Sayı	%
Benim	95	56.21
Eşimin	3	1.78
Eşimle benim	31	18.34
Annemin-babamın	9	5.32
Sadece babamın	4	2.37
Erkek çocuklarımla	-	----
Annem-babam ve eşimle benim	4	2.37
Tüm aile üyeleri birlikte	20	11.83
Başka	3	1.78
T O P L A M	169	100.00

Görüşülen kişilerin yarısından fazlası (yüzde 56.21) bu gibi durumlarda bütün aileyi ilgilendiren kararları kendilerinin verdiklerini, eve, aileye ilişkin herhangi bir konuda en fazla kendilerinin etkili olduklarını belirtmiştir. Yine eşimle birlikte karar alırız diyenlerin oranı (yüzde 18.34) ikinci sırada, tüm aile

nin birlikte karar vereceğini söyleyenlerin oranı (yüzde 11.83) üçüncü sırada yer almaktadır.

Yukarıda yer alan tablo rakamlarından da anlaşılacağı üzere, geleneksel Türk aile yapısında "baba"nın egemenliği, yapılan bu çalışmada da kendini bir kez daha göstermiştir. Bunun yanında belirli bir oranda da olsa eşlerin ve birlikte verilen kararların da görülmesi bu konuda bir değişme olduğunu göstermektedir.

C- Ailelerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Bu başlık altında görüşülen ailelerin ekonomik durumlarına ilişkin bulgulara yer verilecektir. Öncelikle, ailelerin ekonomik etkinliklerine ilişkin verileri edinebilmek amacıyla, geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz biçiminde formüle edilen soruya alınan yanıtlar, sıralanan seçeneklerin her biri ayrı ayrı dikkate alınarak değerlendirildiğinde ulaşılan durumu belirtmek gerekirse; kırsal kesimde uğraşılan temel ekonomik etkinlik türü olarak kabul edilen tarımsal etkinlik (çiftçilik), tek başına fazlaca bir oranı oluşturamamaktadır. Söyleki, geçimi yalnızca çiftçilikten olanların sayısı 34 kişi (yüzde 20.12) dir. Burada özellikle yöresel koşulları da dikkate alarak, yalnızca "toprakla uğraşma"nın yeterli olmadığı belirtilebilir. Çiftçilik ve hayvancılık yaparak geçimini sağlayan 80 kişinin oranı, (yüzde 47.34) ile en fazla olanıdır. Bunu yalnızca çiftçilik yaparak geçimini sağlayanların oranı izlemek-

tedir. Diğer seçenekler, önemli oranları içermemekle beraber, şöyle belirtilebilir:

Çiftçilik yaparak ve maaşla -şehirde bir işte çalışmakta olup ya da emekli olup maaş alarak- geçimini sağlayan ailelerin sayısı 13 olup yüzde 7.69 oranındadır. Çiftçilik ve işçilik yaparak geçimini sağladığını belirtenler (7 kişi) ise, yüzde 4.14 oranındadır. Yine, çiftçiliğin yanısıra hayvancılıkla uğraşan ve işçilik de yapanların (6 kişi) oranı ise 3.55 olurken, yalnızca işçilik yaparak geçimini sağlayanların (5 kişi) oranı yüzde 2.96 olarak görülmüştür. Yalnızca 'hayvancılık'la, yalnızca 'maaş' ya da yalnızca 'emekli maaşı' ile ve yalnızca 'çobanlık' ile geçimini sağladığını belirtenler aynı sayıda olup, her birinin oranı yüzde 1.78 dir. Ailesinin geçimini çiftçilik-hayvancılık-çobanlık yaparak sağladığını belirtenlerin oranı, yüzde 1.18 dir. Yine, toprağı olmadığı için yalnızca hayvancılık-işçilik yaparak geçimini sağlayanlar ile çiftçilik-ticaret ve çiftçilik-başka işler yaparak geçimini sağlayanların oranı da aynı (yüzde 1.18) dir. Aile reislerinden yalnızca bir tanesi, ticaret yaparak (köyde bakkal dükkanı) geçimini sağladığını belirtmiştir.

TABLO:31- GEÇİMİNİZİ NASIL SAĞLIYOR SUNUZ

	Sayı	%
Çiftçilik yaparak	34	20.12
Hayvancılık yaparak	3	1.78
Ticaret yaparak	1	0.59
İşçilik yaparak	5	2.96
Çobanlık yaparak	3	1.78
Maaş/emekli maaşı	3	1.78
Çiftçilik-hayvancılık	80	47.34
Çiftçilik-ticaret	2	1.18
Çiftçilik-başka	2	1.18
Çiftçilik-hayvancılık-işçilik	6	3.55
Hayvancılık-işçilik	2	1.18
Çiftçilik-hayvancılık-çobanlık	2	1.18
Çiftçilik-işçilik	7	4.14
Çiftçilik-maaş	13	7.69
Başka (çiftçilik ve hayvansal ürün)	6	3.55
T O P L A M	169	100.00

Kırsal kesimde yaşayanların ekonomik durumlarına ilişkin önemli bir gösterge olarak kabul edilebilecek "sahip olunan toprak miktarı" konusunda ise, sulu ve susuz toprak ayrımı dikkate alınarak soru yöneltildi. Ne kadar toprağınız var sorusuna 9 kişi (yüzde 5.32) hiç toprağı olmadığı biçiminde yanıt verdi. Dolayısıyla görüşülen aile reislerinden 160 kişinin verdiği yanıtların dağılımı şöyledir.

TABLO:32- SAHİP OLUNAN SULU TOPRAK MİKTARI

	Sayı	%
25 dönümden az	49	30.63
25-50 dönüm	15	9.38
51-75 dönüm	3	1.88
76-100 dönüm	3	1.88
101-125 dönüm	1	0.62
126-150 dönüm	1	0.62
151-175 dönüm	-	--
176-200 dönüm	-	--
200 den fazla	1	0.62
sulu toprağıım yok	87	54.37
T O P L A M	160	100.00

Aile reislerinden 87'si (yüzde 54.37) sulu toprağı olmadığını belirtmiştir. Sulu toprağı olanlardan 49'u (yüzde 30.63), 25 dönümden az sulu toprağı olduğunu belirtirken, 15 kişi (yüzde 9.37) 25-50 dönüm arasında sulu toprağı olduğunu belirtmiştir.

Aşağıdaki tablodan da görüleceğı gibi, aile reislerinin büyük çoğunluğunun 50 dönümden az susuz toprağı bulunmaktadır. Aile reislerinin 52'si (yüzde 32.5) 25 dönümden az toprakları olduğunu belirtirken, 46'sı (yüzde 28.75) 25-50 dönüm arasında toprakları olduğunu belirtmiştir. Görüşülen aile reislerinden ancak yüzde 35.62'sinin 50 dönümden fazla toprağı bulunmaktadır.

TABLO:33- SAHİP OLUNAN SUSUZ TOPRAK MİKTARI

	Sayı	%
25 dönümden az	52	32.5
25-50 dönüm	46	28.75
51-75 dönüm	14	8.75
76-100 dönüm	19	11.87
101-125 dönüm	5	3.13
126-150 dönüm	5	3.13
151-175 dönüm	3	1.87
176-200 dönüm	2	1.25
200 den fazla	9	5.62
Susuz toprağım yok	5	3.13
T O P L A M	160	100.00

Görüşülen ailelerin ekonomik durumları ile ilgili bir başka soru da haneye giren gelir miktarına ilişkindi. Görüşülen kişilere, varsa aynı evde birlikte oturduğu tüm bireylerin geliri de dahil olmak üzere, aylık gelirlerinin yaklaşık ne kadar olduğu sorulduğunda alınan yanıtların dağılımı şöyledir.

TABLO:34- AİLELERİN ORTALAMA AYLIK GELİR DÜZEYİ

	Sayı	%
100.000 den az	69	40.83
100.000-150.000 arası	46	27.22
150.000-200.000 arası	14	8.28
200.000-250.000 arası	10	5.92
250.000 den fazla	16	9.47
Bilmiyor/cevap vermek istemedi	14	8.28
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi, 69 aile reisi (yüzde 40.83) aylık gelirlerinin 100.000 TL.dan az olduğunu belirtirken 46 kişi (yüzde 27.22) 100.000-150.000 TL. arasında olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, ailelerin yüzde 68'inin geliri 150.000 TL. aşmamaktadır. 150.000-250.000 arasında olanların oranı 14.2 olurken, 250.000 den fazla olanların oranı yüzde 9.47 olarak ortaya çıkmaktadır.

Yine, anne-babası ile birlikte oturanların, anne-babalarının geliri olup olmadığına ilişkin bulgular ise şöyledir:

TABLO:35- AİLE REİSLERİNİN ANNE-BABALARININ GELİRİ OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Aynı evde oturmuyoruz	65	38.46
Evet, gelirleri var	3	1.78
Hayır, gelirleri yok	32	18.93
Başka	69	40.83
T O P L A M	169	100.00

Aile reislerinin yüzde 38.46'sı anne-babası ile oturmadığını, ancak yüzde 1.78'i (çok küçük bir oran) anne-babasının da geliri olduğunu belirtti. Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin yüzde 18.93'ü anne-babalarının geliri olmadığını belirtmiştir. Başka seçeneğinde yer alan yüzde 40.83'ü de anne-babalarıyla kendilerinin ayrı ayrı gelir kaynakları olmadığını, anne-babalarına ait olan toprakların gelirini ve diğer gelir

kaynaklarını birlikte tükettiklerini belirtti.

Ailelerin ekonomik durumlarına ilişkin bir başka soru ile de yurt dışında çalışarak aileye katkı, ekonomik destek sağlayan olup olmadığı sorulduğunda alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:36- AİLEDE YURT DIŞINDA ÇALIŞAN OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Hayır	142	84.02
Evet, oğullarım-eşleri	8	4.73
Evet, kardeşlerim	13	7.69
Başka (amca,damat gibi)	6	3.56
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi ailelerin (yüzde 84 gibi bir oranla) çoğunluğunda yurt dışında çalışan bulunmamaktadır.

Yurt dışında çalışan olup olmamasından başka, yurt dışında çalışmayı isteyip istemedikleri sorulduğunda ise, alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:37- AİLE REİSLERİNİN YURT DIŞINDA ÇALIŞMAK İSTEYİP İSTEMEDİKLERİ

	Sayı	%
Evet	133	78.70
Hayır	32	18.93
Düşünmedim	2	1.18
Başka	2	1.18
T O P L A M	169	99.99

Aile reislerinden 133 kişi (yüzde 78.70) yurt dışında çalışmayı istediğini belirtti. Bunların tümü, neden sorusuna, ekonomik yönden iyi olması yanıtını verdi. Yurt dışında çalışma isteği kendilerinin de belirttiği gibi, daha fazla ekonomik imkan getireceği düşünceyi iledir. Çünkü, ekonomik durumlarına ilişkin verilerde de belirtildiği gibi, ortalama aylık gelir ve toprak miktarı bakımından yeterli koşullarda oldukları söylenemez.

Eğitim Durumu

Örneklem grubunu oluşturan ailelerde aile reislerinin ve eşlerinin eğitim durumlarına ilişkin veriler şöyledir:

TABLO:38- AİLE REİSLERİNİN EĞTİM DURUMU

	Sayı	%
Okur-yazar değil	42	24.85
Okur-yazar	36	21.30
İlkokul terk	9	5.33
İlkokul mezunu	73	43.20
Ortaokul terk	6	3.55
Ortaokul mezunu	1	0.59
Lise terk	-	--
Lise mezunu	2	1.18
T O P L A M	169	100.00

Aile reislerinin eğitim durumlarıyla ilgili tablo değerlerinden önce, Sivas bucak ve köyler toplamı olarak, nüfusun yaş, okur-yazarlık, bitirilen son öğrenim kurumu ve cinsiyete göre dağılımına ilişkin verilere göre (1), Sivas bucak ve köylerinde, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı, yüzde 33.93 olarak belirtilebilir. Aynı verilerde önemli olan bir nokta da bucak ve köylerde okuma-yazma bilmeyenlerin toplam sayısı (128182)nda, okuma-yazma bilmeyen kadınların sayısı (88970)nın, okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısı (39212)nın iki katından fazla olmasıdır. Erkeklerde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı 22.21 olurken, kadınlarda 44.20'dir. Ayrıca, okuma-yazma bilmeyenlerin, ileri yaşlarda -özellikle 50-54 yaş grubundan itibaren- fazla olduğu da belirtilmelidir.

Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin yüzde 43.20'si, ilkokul mezunudur. Okur-yazar (ama okula gitme miş) olanların oranı, yüzde 21.30 olurken, okur-yazar olmayanlar, yüzde 24.85 oranındadır. Bu oran yukarıda sözü edilen okuma-yazma bilmeyenlerin oranından biraz büyüktür. Bunu, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin önemli bir oranının orta yaşın üzerinde olmasına bağlamak mümkündür. Okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu olmasa da sonradan öğrenerek okur-yazar olanların oranını 50 ve üzeri yaşlardaki bireylerin oluşturduğu belirtilmelidir. Bunda, ayrıca, aile reislerinin okul çağında, köylerinde (bazı köyler için geçerli) okul olmaması da etkilidir. Genç ve orta yaşlardaki aile reisleri-

(1) DİE , Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, ... , s:40

nin -genellikle- ilkokul mezunu olduğu, ortaokul ve liseye devam edebilenlerin ise, oldukça küçük bir oranı oluşturduğunu belirtmek gerekir.

Aile reislerinin eşlerinin eğitim durumuyla ilgili veriler ise şöyledir:

TABLO:39- AİLE REİSLERİNİN EŞLERİNİN EĞİTİM DURUMU

	Sayı	%
Okur-yazar değil	94	55.96
Okur-yazar	28	16.67
İlkokul terk	14	8.34
İlkokul	29	17.26
Ortaokul terk	-	----
Ortaokul	1	0.59
Lise terk	1	0.59
Lise	1	0.59
Başka	-	----
T O P L A M	168	100.00

Aile reislerinin eşlerinin eğitim durumlarına ilişkin verilerde, okur-yazar olmayanların yüzde 55.96 ile ilk sırada yer alması ve Sivas'taki bucak ve köylerdeki okur-yazar olmayanların oranından yüksek olması önem taşımaktadır. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranının ilk sırada yer almasında, ileri yaşlarda olanların döneminde köyde okul olmaması yanında, kız çocukların okula gitmesine ilişkin olumsuz tutumun etkisinin de olduğu söylenebilir. Ancak, bu olumsuz tutumun artık gözlenemediğini de belirtmek gerekir. Kız çocuklarını hiç okutmam diyenlerin oranı, oldukça düşüktür.

D- Ailede Değişme Eğilimi

Değişme eğilimine ilişkin sorular çerçevesinde aile yapısında değişme konusunda ulaşılan bulgular ise şöyledir:

Örnekleme grubunu oluşturan aile reislerinden, kendi kurdukları aile ile içinde büyüdüğü ana-baba ailesini karşılaştırması istenmiş, beş grupta toplanan sorulara verilen yanıtların dağılımı, aşağıda belirtilen biçimde olmuştur:

1. Karı-koca eşitliği bakımından, kendi kurduğu aile ile içinde büyüdüğü aileyi karşılaştırdığında aile reislerinin verdiği yanıtlar:

TABLO:40- KARI-KOCA EŞİTLİĞİ BAKIMINDAN FARK OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Fark yok	88	52.38
Ana-baba ailesinde daha çok eşitlik vardı	9	5.36
Kendi kurduğum ailede daha çok eşitlik var	64	38.09
Bilmiyor/cevap vermek istemedi?		4.17
T O P L A M	168	100.00

Görüldüğü gibi, karı-koca eşitliği bakımından, içinde büyüdüğü aile ile kendi kurduğu aile arasında bir farklılık olmadığını belirtenler, 88 kişi (yüzde

52.38) çoğunluktadır. Bununla birlikte, karı-koca eşitliği bakımından farklılık olduğunu belirtenler -73 kişi (yüzde 43.45) - aile reisleri de küçüksenemeyecek bir orandadır. Ayrıca değişmenin ne yönde olduğuna ilişkin bir yorum yapılmasına olanak verecek biçimdedir de. Şöyle ki, karı-koca eşitliği bakımından fark olduğunu belirtenlerin -64 aile reisi (yüzde 87.67)- büyük çoğunluğu, kendi kurdukları ailede daha eşitlikçi bir yapı olduğunu belirtirken, daha azı -7 kişi (yüzde 12.33)- ana-baba ailesinde daha fazla eşitlik olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, buradan aile içi ilişkilerin niteliği bakımından önem taşıyan karı-koca eşitliği konusunda, değişme olduğu, daha eşitlikçi bir yapıya doğru değişme olduğu, biçiminde bir sonuca varmak olanaklıdır.

2. Çocuk sayısı bakımından değişme olup olmadığına ilişkin soruya verilen yanıtların dağılımı ise şöyledir:

TABLO:41- ÇOCUK SAYISI BAKIMINDAN FARK OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Fark yok	28	17.18
Ana-baba ailesinde daha çok çocuk vardı	80	49.08
Kendi kurduğum ailede daha çok çocuk var	55	33.74
T O P L A M	163	100.00

^xAile reislerinden birinin bekân olması, 5 kişinin de çocuğu olmaması nedeniyle, bu soruya 163 kişi yanıt verdi.

Görüşülen aile reislerinden 80 kişi (yüzde 49.08) kendi ailelerinde, ana-baba ailesine oranla daha az çocuk olduğunu belirtirken, 55 kişi (yüzde 33.74) kendi kurmuş olduğu ailede daha fazla çocuk olduğunu, 28 aile reisi (yüzde 17.18) de çocuk sayısı bakımından fark olmadığını belirtmiştir. Sahip olunan çocuk sayısında bir azalma eğilimi olduğu belirtilebilir.

3. Çocukların serbestliği bakımından kendi kurduğu aile ile içinde büyüdüğü aileyi karşılaştırdığında, aile reislerinin verdiği yanıtlar ise şöyledir:

TABLO:42- ÇOCUKLARIN SERBESTLİĞİ BAKIMINDAN FARK OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Fark yok	20	12.27
Ana-baba ailesinde çocuklar daha serbestti	7	4.29
Kendi kurduğum ailede çocuklar daha serbest	134	82.21
Bilmiyor/cevap vermek istemedi	2	1.23
T O P L A M	163	100.00

Görüldüğü gibi, aile reislerinin çoğunluğu -134 kişi (yüzde 82.21) - kendi kurduğu ailede çocukların daha serbest olduğunu belirtirken, 20 kişi (yüzde 12.27) bu konuda bir farklılık olmadığını, - 7 kişi (yüzde 4.19) gibi- küçük bir kısmı da ana-baba ailesinde çocukların daha serbest olduğunu belirtmiştir.

4. Akrabalar arasındaki yardımlaşma konusunda bir değişme olup olmadığına ilişkin soruda ise, akrabalar arasındaki yardımlaşma, dayanışma olayının ne ölçüde devam ettiği, eskiye oranla akrabalık ilişkilerinde bir değişme olup olmadığı sorulduğunda, aile reislerinin verdiği yanıtların dağılımı ise şöyledir:

TABLO:43- AKRABALARLA YARDIMLAŞMA BAKIMINDAN FARK OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Fark yok	39	23.21
Ana-baba ailesinde daha çok yardımlaşma vardı	70	41.67
Kendi kurduğum ailede daha çok yardımlaşma var	53	31.55
Cevap vermek istemedi	6	3.57
T O P L A M	168	100.00

Aile reislerinden 70'i (yüzde 41.67) akrabalarla yardımlaşma konusunda ana-baba ailesine oranla kendi kurduğu ailede bir azalma olduğunu, önceden yardımlaşmanın daha fazla olduğunu belirtirken, 53 kişi (yüzde 31.55) kendi kurduğu ailede yardımlaşmanın fazla olduğunu, 39 aile reisi (yüzde 23.21) de yardımlaşma konusunda bir farklılık olmadığını belirtmiş, 6 aile reisi (yüzde 3.57) bu soruya yanıt vermek istememiştir.

Akrabalar arası yardımlaşma ve dayanışma oranının ne ölçüde olduğunu başını sıkıştırdığında ve borç pa-

raya ihtiyacınız olduğunda kime başvurursunuz sorularına alınan yanıtlarla da saptayabilmek olanaklıdır. Bu sorulara alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:44- BAŞINIZ SIKIŞTIĞINIZDA KİMDEN YARDIM ALIR SİNİZ

	Sayı	%
Akrabama	93	55.03
Komşularıma	45	26.63
Akrabama-komşularıma	7	4.14
Arkadaşlarıma	7	4.14
Başka	17	10.06
T O P L A M	169	100.00

Ailelerin yüzde 55.03'ü başı sıkıştığında akrabalara, yüzde 26.63'ü de komşularına başvurduğunu belirtti. Başka seçeneğinde yer alan yüzde 10'u da herhangi birini belirtmeden, duruma ya da konuya göre, kimden yardım alabileceğini umuyorsa ona başvuracağı belirtti.

TABLO:45- BORÇ PARAYA İHTİYACINIZ OLDUĞUNDA KİME BAŞVURURSUNUZ

	Sayı	%
Akrabama	78	46.15
Komşularıma	36	21.31
Akrabama-komşularıma	10	5.92
Arkadaşlarıma	8	4.73
Bankaya	19	11.24
Tüccara	1	0.59
Başka	15	8.88
Cevap vermek istemedi	2	1.18
T O P L A M	169	100.00

Yine, aileler borç paraya ihtiyacları olduğunda da en fazla (yüzde 46.15) akrabalarına başvurmaktadır. Ailelerin yüzde 21.31'i komşularına başvurduklarını belirtirken, bankaya başvuranların oranı, yüzde 11.24'dür. Böylece, geleneksel yapılara özgü ilişki sistemleri burada da kendini göstermektedir. Feodal ilişkiler, resmi ilişkilerin önüne çıkıyor; gerek başı sıkıştığında gerekse borç paraya ihtiyacı olduğunda başvuru kaynağında kendini gösteriyor.

5. Değişme eğilimine ilişkin sorulardan bir başkası, aile bağlarının sıkı oluşu bakımından fark olup olmadığı sorusuydu. Bu soruya alınan yanıtların dağılımı da şöyledir:

TABLO:46- AİLE BAĞLARININ SIKI OLUŞU BAKIMINDAN FARK OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Fark yok	56	33.33
Ana-baba ailesinde bağlılık fazlaydı	65	38.70
Kendi kurduğum ailede bağlılık fazla	45	26.78
Bilmiyor/cevap vermek istemedi	2	1.19
T O P L A M	168	100.00

Akrabalar arasındaki yardımlaşma konusunda olduğu gibi, aile reislerinin çoğunluğu (yüzde 38.70'i) aile bağlarının ana-baba ailesinde, kendi kurduğu aileye oranla, daha sıkı olduğunu belirtmiştir. Aile bağlarının sıkı oluşu bakımından fark olmadığını 56 aile reisi

(yüzde 33.33) belirtirken, 45 aile reisi (yüzde 26.78) de kendi kurduğum ailede bağlılık daha fazla biçiminde yanıt verdi.

6. Değişme eğilimine ilişkin bir başka soru, açık uçlu soru olarak ankette yer aldı. Sizin anne-babanıza karşı davranışlarınız ile kendi çocuklarınızın size karşı davranışları arasında fark var mıdır, varsa bu farklar neşerdir biçiminde formüle edilen bu soruya alınan yanıtlar incelenmiş, -çocuğu olmayan 5 aile reisi ve henüz evlenmemiş olan 1 aile reisi dışındaki- toplam 163 aile reisinin yanıtları, "fark yok" ve "fark var" biçiminde sınıflandırılmıştır. Buna göre dağılımı:

TABLO:47- ÇOCUKLARIN DAVRANIŞLARI BAKIMINDAN FARK OLUP OLMADIĞI

	Sayı	%
Fark yok	110	67.48
Fark var	53	32.52
T O P L A M	163	100.00

Daha sonra, sorunun ikinci kısmı için yapılan değerlendirmeye göre, davranışlarda fark olduğunu belirten aile reislerinin ifade ettikleri farklılıklar, alınan yanıtlar gözönünde bulundurularak oluşturulan seçenekler çerçevesinde gruplandırılmış ve şöyle bir dağılım ortaya çıkmıştır:

TABLO:48- ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ FARKLARI

	Sayı	%
Davranışlar,eskiye oranla daha olumsuz,saygı azaldı	30	56.60
Disiplin bakımından farklılık var,şimdi eskiye oranla daha serbest davranıyorlar	19	35.85
Davranışlar eskiye oranla daha olumlu,kendi çocuklarımız bize daha iyi davranıyor	4	7.55
T O P L A M	53	100.00

Görüldüğü gibi, aile reislerinin çoğunluğu, 110 kişi (yüzde 67.48) davranışlarda bir farklılık olmadığını belirtirken, 53 kişi (yüzde 32.52) de farklılık olduğunu belirtmiştir. Fark var yanıtı verenlerin ise, farklılığı değişik cümlelerle ifade etmiş olsalar da, genel de olumsuz anlam vererek, saygının azaldığı, kendilerinin anne-babalarına ve büyüklerine davrandıkları gibi kendi çocuklarının davranmadığı biçiminde ya da çocuk-ana-baba ilişkisi açısından durumun daha çok, kendi yetiştikleri dönemde, özellikle baba otoritesinin etkili olması, çocuğun baba otoritesine uyumu gibi olduğu oysa kendi çocuklarının daha az disiplin gördüğü, daha serbest yetiştiği, daha rahat davrandığı biçiminde belirttikleri görüldü. Bunların yüzde 56.60'ı davranışları olumsuz değerlendirip, eleştirel olurken, yüzde 35.85'i de disiplin öğesinin azaldığına, dolayısıyla kendi ço-

cuklarının daha rahat davrandıklarına dikkat çekti. Davranışlarda farklılık olduğunu belirten aile reislerinin küçük bir bölümü (yüzde 7.55) farklılığı olumlu değerlendirerek, kendi çocuklarının daha iyi, saygılı,... daha olumlu davrandıklarını belirtti.

E- Ailede Göç Etme Eğilimi

Kırsal kesimde yaşayan ailelerin köylerinden başka bir yere göç etmek isteyip istemedikleri, içinde buldukları durumdan, toplumsal ve ekonomik koşullarından memnun olup olmadıklarının göstergesi olarak anlamlıdır. Buna göre, köyünüzden başka bir yere göç etmek ister mi siz sorusuna alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:49- GÖÇ ETMEK İSTEYİP İSTEMEDİKLERİ

	Sayı	%
Evet	89	52.66
Hayır	78	46.15
Fikrim yok	2	1.18
T O P L A M	169	99.99

Ailelerin yüzde 52.66'sı göç etmek istemekte, yüzde 46.15'i istememektedir. Göç etmek isteyenlere nereye göç etmek istedikleri de sorulmuştur.

TABLO:50- NEREYE GÖÇ ETMEK İSTERSİNİZ

	Sayı	%
Başka bir köye	5	5.62
İlçeye	1	1.12
Kente	68	76.40
Başka	15	16.85
T O P L A M	89	99.99

Buna göre, göç etmek isteyenlerin çoğunluğu, yüzde 76.40'ı kente göç etmek istediğini belirtmiştir. Göç etmek isteyenlerin yüzde 16.85'ini oluşturan başka seçeneğinde yer alan kişilerden bazıları yurt dışına göç edebilmeyi isterken, bazıları da köy, ilçe, kent gibi bir yerleşim biriminden çok, koşulları daha iyi olan herhangi başka bir yere göç etmek istediklerini dile getirmişlerdir. Yüzde 5.62 gibi küçük bir oranı da "köydeki yaşam"dan memnun olduklarını ancak, kendi köylerindeki bir takım yoksunlukların bulunmadığı başka bir köye göç etmek istediklerini belirtmiştir.

Göç etmek istediklerini belirtenlere, göç etmek istemelerinin nedeni sorulduğunda, alınan yanıtlar ise şöyledir: En fazla, yüzde 32.58 oranı ile daha iyi iş bulabilmek nedeni yer almaktadır. Bunu daha rahat yaşamak seçeneği yüzde 29.21 oranı ile izlemektedir. Yine, işsizlik ve fakirlik gibi nedenlerle köylerinden göç etmek isteyenlerin oranı da üçüncü sırada olup, yüzde 24

olarak saptanmıştır. Sonuçta, köylerindeki koşullarından daha iyi koşullarda yaşamak umudu ile göç etmek isteyenler, yüzde 86.51 oranındadır.

TABLO:51- GÖÇ ETMEK İSTEMELERİNİN NEDENLERİ

	Sayı	%
Aile içi geçimsizlik	1	1.12
Köy içi geçimsizlik	3	3.38
Daha iyi iş bulabilmek	29	32.58
Daha rahat yaşamak	26	29.21
İşsizlik, fakirlik	22	24.72
Çocukları okutmak	1	1.12
Akraba ve çocukların yanında olmak	1	1.12
Başka	6	6.74
T O P L A M	89	99.99

Bu konudaki bir başka soru da kentte sürekli bir iş bulunsa gider misiniz sorusuydu. Bu soruya, örneklem grubunu oluşturan 169 kişiden 121'i (yüzde 71.60) evet yanıtı vermiştir. Bu nedenle, buldukları koşullardan memnun olmayıp göç etmek isteyenler, kentte sürekli bir iş olanağı olduğunda gitmeyi düşünenler, çoğunluktadır.

TABLO:52- KENTTE SÜREKLİ BİR İŞ BULUNSA GİDER MİSİNİZ

	Sayı	%
Evet	121	71.60
Hayır	35	20.71
Düşünmedim	6	3.55
Başka	7	4.14
T O P L A M	169	100.00

F - Belirli Konulardaki Tutumları

1. Geleneksel geniş aile yapısında erkeğin ve dolayısıyla erkek çocuğun göreceli olarak daha üst bir statüsü olduğu, toplumsal güvenlik araçlarının olmayışı veya yetersizliği nedeniyle, erkek çocukların toplumsal güvenlik aracı olarak düşünüldüğü, gelecekte anne-babaya bakacağı beklentisi ile kız çocuğa oranla daha çok istendiği bilinmektedir. Bu durumun Sivas köylerindeki ailelerde ne ölçüde varolduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla, örneklem grubunu oluşturan ailelere yöneltilen sorulardan biri, kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapar mısınız sorusuydu. Erkek çocuğun göreceli öneminin olup olmadığına yönelik bu soruya alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:53- KIZ ve ERKEK ÇOCUKLAR ARASINDA AYRIM YAPAR MISINIZ

	Sayı	%
Evet	11	6.51
Hayır	158	93.49
T O P L A M	169	100.00

Ailelerin yüzde 93.49'u kız ve erkek çocuklar ayırım yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu yanıtlarını denetleyen bir başka soru, tek çocuğunuz olsaydı, kız mı erkek mi olsun isterdiniz sorusuydu.

TABLO:54- TEK ÇOCUĞUNUZ OLSAYDI KIZ MI ERKEK Mİ OLSUN İSTERDİNİZ

	Sayı	%
Erkek	108	63.90
Kız	7	4.14
Farketmez, Allah ne verirse	53	31.37
Cevap vermek istemedi	1	0.59
T O P L A M	169	100.00

Örneklem grubunu oluşturan ailelerin yüzde 63.90'ı erkek çocuk olmasını istediklerini belirtirken, yüzde 31.37'si kız ya da erkek olmasının farketmeyeceğini belirtmiştir. Oysa, kız ve erkek çocuklar arasında herhangi bir ayırım yapmadıklarını belirtenlerin oranı, yüzde 93.49 idi. Dolayısıyla, ayırım gözetilmediği, kız ve erkek çocuklarının aynı olduğu dile getirilse de, erkek çocuklarının görece öneminin sürdüğü belirtilebilir. Bunda, kız çocuğunun kırsal kesimde, gelir getiren bir işte çalışmaması ve evlenip evden ayrılacağı, oysa, erkek çocuğun evlenince baba evinde kalmasa bile, gerektiğinde anne-babasına bakacağı beklentisinin etkili olduğu söylenebilir. Nitekim, insanlar yaşlanıp çalışmayacak duruma geldiklerinde kim bakmalı sorusuna en fazla, erkek çocuk yanıtı verilmiştir.

TABLO:55- İNSANLAR YAŞLANIP ÇALIŞAMAYACAK DURUMA GELDİĞİNDE- KİM BAKMALI

	Sayı	%
Erkek çocukları	95	56.21
Kız çocukları	3	1.78
Her ikisi de	56	33.13
Devlet (hükümet)	10	5.92
Akrabaları	-	--
Başka	5	2.96
T O P L A M	169	100.00

Ailelerin yüzde 56.21'i erkek çocuklarının bakması gerektiğini belirtirken kız çocukların bakmasını söyleyenlerin oranı, yalnızca yüzde 1.78 olmuştur. Hem kız hem erkek çocuklarının bakması gerektiğini söyleyenlerin oranı yüzde 33.13'dür. Bu oran da küçümsenemeyecek bir orandır. Her ne kadar erkek çocuğun bakması gerektiği düşüncesi ilk sırada yer alıyorsa da, kız ve erkek çocukların her ikisinin de bakması gerektiği düşüncesi de önemli orandadır. Burada, gelecekte, kız çocuklarının yanında kalabileceklerin de az olmadığı belirtilebilir. Gerçekten de ileride damadının yanında kalmanız gerekirse, kızınız ve damadınızla birlikte oturur musunuz sorusuna daha çok evet yanıtı alınmıştır. Bu da kız ve erkek çocuklara bakışın değişmekte olduğunu göstermektedir.

TABLO:56- İLERİDE KIZINIZ ve DAMADINIZLA BİRLİKTE OTURUR MUSUNUZ?

	Sayı	%
Evet	89	52.66
Hayır	74	43.79
Başka	6	3.55
T O P L A M	169	100.00

Örneklem grubunu oluşturan ailelerin yüzde 52.66'sı gelecekte, gerekirse, kızının ve damadının yanında kalabileceğini belirtirken, yüzde 43.79'u kızı ve damadı ile birlikte oturamayacağını düşünmektedir. Kızı ve damadı ile oturma konusunda olumsuz tutum içinde olanların, neden sorusuna verdikleri yanıtlarsa şöyledir:

TABLO:57- KIZI VE DAMADI İLE BİRLİKTE OTURMAN İSTEMEME NEDENLERİ

	Sayı	%
El oğlu yanında kalmam/kalınmaz damat bakmaz	22	29.73
Kızıma da o bakıyor, bize bakmak zorunda değil, sığınç olurum	20	27.03
Rahat edemem	7	9.46
Geçimsizlik, huzursuzluk olur	25	33.78
T O P L A M	74	100.00

Geçimsizlik, huzursuzluk olacağı düşüncesi ile

kızı ve damadı ile oturamayacağını belirtenlerin oranı yüzde 33.78 olurken damadının "el oğlu" olduğu, kendisine bakmayacağı bu nedenle yanında kalınmayacağı düşüncesi ile kızının ve damadının evinde kalamayacağını belirtenlerin oranı yüzde 29.73'dür. Bu soruya hayır yanıtı verenlerin yüzde 27.03'ü de damadının bakmak zorunda olmadığı, kendilerinin onların yanında 'sığınç' (sığıntı) olacağı düşüncesi ile kız ve damadı ile oturamayacağını belirtmiştir.

Yine, örneklem grubunu oluşturan ailelerin büyük çoğunluğu, kendi ailelerinde, anne-baba çalışamayacak duruma geldiğinde, çocuklarının baktığını da belirtmiştir.

TABLO:58- AİLENİZDE ANNE-BABANIZA KİM BAKTI/BAKIYOR

	Sayı	%
Anne-baba çalışamayacak duruma gelmedi	11	6.51
Çocuklar	143	84.61
Akrabalar	3	1.78
Devlet, emekli maaşı, sosyal sigortalar	-	---
Bakım yurtları	-	---
Hiç kimse	1	0.59
Başka	11	6.51
T O P L A M	169	100.00

Anket sorusunda kız ve erkek çocuk ayrı ayrı seçeneklerde sunulmadığı için, kız ve erkek çocukların oranı ayrı ayrı belirtilemedi. Ancak gözlemlenen durum bundan erkek çocuğun kastedilmesi idi. Yüzde 84.61 olarak beliren oranın hemen hemen tamamında, erkek çocukların baktığı ya da bakmakta olduğu belirtilebilir.

Örneklem grubunu oluşturan ailelere, çocuklarından beklentilerinin neler olduğunu, çocuk yetiştirme sürecinde nelerin önemli olması gerektiğini belirtmeleri amacıyla, iyi bir evlat sizce nasıl olmalıdır biçiminde bir soru da yöneltildi. Alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:59- İYİ BİR EVLAT NASIL OLMALI

	Sayı	%
Ana-babasının sözünü dinlemeli	65	38.46
Çevresinde sevilen biri olmalı	8	4.73
İyi okumalı	9	5.33
Hayırlı olmalı (Anne babasına bakmalı)	56	33.14
Anne-babasının sözünü dinlemeli ve çevresinde sevilen biri olmalı	7	4.14
anne-babasının sözünü dinlemeli ve hayırlı olmalı	17	10.06
Başka	7	4.14
T O P L A M	169	100.00

İlk sırada, ana-babasının sözünü dinlemesi gerektiği belirtilmiştir. Bunu, hayırlı olması yani anne-baba-

sına bakması gerektiği düşüncesi yüzde 33.14 oranı ile izlemektedir. Örneklem grubunu oluşturan ailelerin yüzde 81'ine göre iyi bir evlat ana babasının sözünü dinleyen ve gelecekte ana-babasına bakaçak olan evlattır.

2. Aile reislerine çocukların evlenmesi konusundaki tutumlarıyla ilgili olarak yöneltilen sorulardan biri, çocuklarınızın kiminle evlenmesini istersiniz sorusuydu. Bu soruya alınan yanıtlar, şöyledir:

TABLO:60- ÇOCUKLARINIZIN KİMİNLE EVLENMESİNİ İSTER SİNİZ

	Sayı	%
Akraba olmayan, yabancı, tanımadığım biriyle	61	36.09
Kendisinin istediğiyle	45	26.63
Akraba ile	21	12.43
Zengin biriyle	2	1.18
Tahsilli biriyle	8	4.73
Namuslu, dinine bağlı ahlaklı	19	11.24
Benim/bizim istediğimizle	7	4.14
Fikrim yok	6	3.56
T O P L A M	169	100.00

Aile reislerinin yüzde 36.09'u, çocuklarının akraba ile evlenmesini istemediklerini, yabancı, tanımadıkları biri ile evlenmesini istediklerini belirtirken, akraba ile evlenmesini, yüzde 12.43'ü istemektedir. Aile reislerinin yüzde 26.63'ü, herhangi bir seçim belirtme-

yip, kendileri kimi isterse onunla evlenmesini istediklerini belirtti. Yüzde 11.24'ü ise çocuklarının eşinin namuslu, dinine bağlı, ahlaklı biri olmasını istediklerini belirtti.

Eş seçiminde etkili olması gereken konusunda ise kız ve erkek çocuklar için sorulduğunda alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:61- KIZ ve ERKEK ÇOCUĞUN EŞİNİ KİM SEÇMELİ

	Erkek Çocuk		Kız Çocuk	
	Sayı	%	Sayı	%
Kendisi	104	61.54	88	52.07
Anne-babası	32	18.93	46	27.22
Kendisi+annesi-babası	33	19.53	35	20.71
T O P L A M	169	100.00	169	100.00

Örneklem grubunu oluşturan 169 kişiden 104'ü (yüzde 61.54) erkek çocuğun eşini kendisinin seçmesi gerektiğini belirtirken, 88'i (yüzde 52.07) kız çocuğunun eşini kendisinin seçmesi gerektiğini belirtmiştir. Anne-babasının seçmesi gerektiği düşüncesi kız çocukların evlilik kararında yüzde 27.22 olurken, erkek çocuklarınkin de yüzde 18.93 oranındadır. Anne-babası ile evlenecek olanın birlikte seçmesi gerektiği düşüncesi kız (yüzde 20.71) ve erkek (yüzde 19.53) çocuklarda hemen hemen aynı orandadır.

3. Aile reislerine kız ve erkek çocukları için istedikleri eğitim düzeyinin ne olduğu, imkanları olsaydı, hangi okulda okutmak istedikleri sorulduğunda alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:62- ERKEK ÇOCUKLARINIZI HANGİ OKULDA OKUTABİLMEYİ İSTERDİNİZ

	Sayı	%
Hiç okutmam	2	1.18
İlkokul	1	0.59
Ortaokul	2	1.18
Lise	3	1.78
Meslek Lisesi	4	2.37
İmam Hatip Lisesi	6	3.56
Yüksekokul	8	4.73
Üniversite	136	80.47
Başka	7	4.14
T O P L A M	169	100.00

Görüşülen aile reislerinin yüzde 80'i erkek çocukları için en üst eğitim düzeyini üniversite eğitimini istemektedir. Burada eğitime ilişkin tutumlarının olumlu olduğu, tamamına yakınının çocuklarını okutmak eğiliminde olduğu söylenebilir. Çünkü erkek çocuklarının hiç okumaması düşüncesi görüşülen aile reislerinin yalnızca yüzde 1.18 gibi küçük bir oranında vardır.

Aynı soru kız çocukları için yöneltildiğinde alınan yanıtlarda ilkökul eğitimi, erkek çocukları için istenen orandan çok daha fazla yine, üniversite eğitimi de erkek çocuklar için istenen orandan daha düşüktür.

TABLO:63- KIZ ÇOCUKLARINIZI HANGİ OKULDA OKUTABİLMEYİ İSTERDİNİZ

	Sayı	%
Hiç okutmam	11	6.51
İlkokul	42	24.85
Ortaokul	5	2.96
Lise	2	1.18
Kız Meslek Lisesi	6	3.56
İmam Hatip Lisesi	1	0.59
Yüksekokul	8	4.73
Üniversite	83	49.11
Başka	11	6.51
T O P L A M	169	100.00

Görüldüğü gibi kız çocukları içinde en fazla (yüzde 49.11) üniversite eğitimi istenmektedir. Bunu yüzde 24.85 ile ilkökul eğitimi izlemektedir. Kızların hiç okumaması gerektiği düşüncesi görüşülen aile reislerinin yüzde 6.51'inde görülmektedir. Erkek çocuklar için yüzde 80.47 oranında üniversite eğitimi yapması istenirken kız çocukları için yüzde 49.11 oranında üniversite eğitimi istenmektedir. Yine ilkökul eğitimini yeterli görenler, erkek çocukları için, yüzde 0.59 gibi oldukça düşük bir oranda olmasına karşın kız çocukları için yüzde 24.85 oranındadır. İlkokul eğitiminin yeterli olduğunu düşünenler, kız çocuklarına şehirde okutmanın güç olması ayrıca okur-yazar olmalarının yeterli olacağını düşünmeleri gibi nedenlerle bu şekilde düşünmektedirler.

Ayrıca, aile reislerinin çocuklarını niçin okuttukları da önem taşımaktadır. Çocuklarını okutmada ne gibi beklentilerinin olduğunu belirtebilmeleri amacıyla, çocuklarınızı niçin okutuyorsunuz biçiminde bir soru da soruldu. Hiç okutmam yanıtı veren 11 kişi dışındaki 158 aile reisinin bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:64- ÇOCUKLARINIZI NİÇİN OKUTMAK İSTERDİNİZ

	Sayı	%
Memlekete, millete faydalı olması için	46	29.11
İş bulabilmeleri için	29	18.36
Meslek sahibi olabilmeleri için	63	39.87
Bilgili olmaları için	18	11.39
Başka	2	1.26
T O P L A M	158	99.99

En fazla yüzde 39.87 oranı ile, meslek sahibi olabilmeleri için okutmak istediklerini belirten aile reislerinin yüzde 18.36'sı da iş bulabilmeleri için okuttuklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, köyde çocukları için 'gelecek' görmeyip, köydeki uğraşılardan dışında çocuklarının iş bulabilmeleri, meslek edinebilmeleri düşüncesi ile çocuklarını okutan düşünen, çocuklarının gelecekte şehirde iş bulabileceği, meslek sahibi olacağı beklentisi olan aile reislerinin oranı, yüzde 58.23 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Aile reislerinin yüzde 29.11 i ise, memlekete millete faydalı olması düşüncesiyle ço-

cuklarını okutmak isteyenlerden oluşmaktadır. Aile reislerinin yüzde 11.39'u bilgili olmalarını istedikleri için çocuklarını okutmayı düşündüklerini ifade ederken, başka seçeneğinde belirtilen yüzde 1.26'sı da köyde başka türlü bir şey olamayacağı, bu nedenle çocuklarını okutmak zorun da olduklarını belirtmiştir.

4.Örnekleme giren ailelerde doğum kontrolü konusun daki düşünceyi, doğum kontrolüne karşı olup olmadıklarını öğrenebilmek amacıyla, genel anlamda, insan istediğinden fazla çocuk yapmamak için tedbir almalı mıdır sorusu yöneltildi. Bu soruya alınan yanıtların dağılımı şöyledir:

TABLO:65- İNSANLAR İSTEDİĞİNDEN FAZLA ÇOCUK YAPMAMAK İÇİN TEDBİR ALMALI MIDIR

	Sayı	%
Evet	149	88.16
Hayır	16	9.47
Fikrim yok	4	2.37
Cevap vermedi	-	----
T O P L A M	169	100.00

Görüşülen ailelerin yüzde 88.16 gibi önemli bir oranı, bu konuda denetimin gerekli olduğu inancındadır. Doğum kontrolü konusuna olumsuz bakanlar, yüzde 9.47 oranındadır. Buna göre, ailelerin büyük ölçüde aile planlamasının önemine, gerekliliğine inandığı söylenebilir.

Çoğunluğu doğum kontrolü konusunda olumlu düşünen örneklem grubunu oluşturan aile reislerine ayrıca, bir

ailenin kaç çocuğu olmalı biçiminde bir soru da yöneltilildi. İdeal kabul ettikleri çocuk sayısını belirtmeleri istenen bu soruya, görüşülen 169 kişiden 2'si karşı çıkarak bu konuda herhangi bir şey söylenemeyeceğini, "Allah vergisi" olduğu için kişilerin düşüncesinin anlamlı olmadığını belirtmiştir. Alınan yanıtların dağılımı ise şöyledir:

TABLO:66- BİR AİLENİN KAÇ ÇOCUĞU OLMALI

	Sayı	%
Fikrim yok	1	0.59
1-2	60	35.93
3	71	42.52
4	23	13.77
5	--	----
6	5	2.99
7	--	----
8	1	0.59
9 ve daha fazla	6	3.59
T O P L A M	167	99.98

Ailelerin yüzde 42.52'si bir ailenin üç çocuğu olmasının uygun olduğunu belirtirken, yüzde 35.93'ü bir ya da iki (bir ve iki çocuğu ayrı ayrı belirten pek çıkmadığı genellikle 1-2 çocuk biçiminde yanıt verildiği için burada da bir veya iki çocuk biçiminde alındı) çocuk olmasının uygun olduğunu belirtmiştir. Üçten fazla çocuk olmasının uygun olduğunu belirtenler, görüşülen aile reislerinin yüzde 20.94'üdür. Büyük bir oranı oluşturmamakla birlikte, böyle düşünenlere, ailede çocuk sayısının

çok olması konusunda ne düşündükleri ya da neden çok çocuk olmasını istedikleri sorulduğunda, alınan yanıtlar ise şöyledir:

TABLO:67- ÇOK ÇOCUK SAHİBİ OLMA KONUSUNDA NE DÜŞÜNÜR SÜNÜZ

	Sayı	%
Hiç bir şey düşünmem	2	5.71
Allah vergisidir	6	17.14
Aileye ekonomik ve toplumsal güç kazandırır,güvence sağlar	17	48.57
Neslin devamını sağlar	2	5.71
Aileye yük getirir	5	14.29
Başka	2	5.71
Cevap vermek istemedi	1	2.86
T O P L A M	35	99.99

Bu konuda, aileler en fazla (yüzde 48.57) aileye ekonomik ve toplumsal güç kazandıracağı, güvence sağlayacağı düşüncesini belirtmişlerdir. Ancak, örneklem grubunu oluşturan ailelerin yüzde 78 gibi önemli bir oranı 1-3 çocuğu uygun çocuk sayısı olarak düşünmekteydi. Ayrıca, ailelerin yüzde 92'si 4 çocuğa kadar olmasını normal görmektedirler. 4 çocuktan fazlasını uygun çocuk sayısı olarak belirtenler, oldukça azdır.

5. Sağlıkla ilgili sorunlarda modern tıbbın olanaklarından çok, geleneksel yöntemlerin ya da halk hekimliğine özgü uygulamaların kullanılması, kırsal kesimin özelliklerinden biri olarak bilinmektedir. Bu tutumun ne

oranda sürdüğünü ortaya çıkarabilmek amacıyla, görüşülen kişilere, ailenizde herhangi bir sağlık sorunu olduğunda, genellikle nereye başvurursunuz sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:68- AİLENİZDE HERHANGİBİR SAĞLIK SORUNU OLDUĞUNDA NEREYE BAŞVURURSUNUZ

	Sayı	%
Kendi kendine geçmesini bekler, hiç bir şey yapmayız	5	2.96
Koca-karı ilaçlarıyla evde tedavi etmeye çalışırız	1	0.59
Hastaneye götürürüz	109	64.50
Sağlık ocağına götürürüz	46	27.22
Özel doktora götürürüz	6	3.55
Başka	2	1.18
T O P L A M	169	100.00

Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin önemli bir oranda hastaneye başvurularında kuşkusuz araştırmanın kapsamındaki köyleri temsilen seçilen, örneklem grubunu oluşturan köylerin büyük kısmının şehre oldukça yakın olmasının ve daha önemli olarak iki köy dışında da hemen her zaman araç bulunabilen, şehirle sürekli iletişimi olan köyler olmasının etkisi büyüktür. Dolayısıyla sağlık sorunlarında hastaneye başvurabilenlerin oranı, yüksektir. Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinin yüzde 64.50'si, sağlık sorunlarında hastaneye başvurduklarını belirtmişlerdir. Sağlık ocağına götürdüklerini

belirtenler, yüzde 27.22 oranındadır. Araştırma yapılan köylerin büyük bir kısmında sağlık ocağı bulunmadığı için sağlık ocağına başvuranların oranı fazla değildir.

G- Boş Zaman Etkinlikleri

Kırsal kesimde yaşayanların ekonomik bakımdan genellikle tarımsal etkinlikler ve hayvancılıkla uğraşmaları nedeniyle, özellikle kış aylarında boş zamanlarının fazlaca olduğu bilinmektedir. Anket uygulanan kişilere, boş zamanlarında neler yaptıkları ya da nerelere gittikleri de soruldu. Bu soruya alınan yanıtların dağılımı ise şöyledir:

TABLO:69- BOŞ ZAMANLARINIZDA NELER YAPAR SINIZ

	Sayı	%
Boş zamanım yok	5	2.96
Hiç bir yere gitmem, evde otururum	44	26.03
Ev, bahçe işleri ile uğraşırım	22	13.02
Hayvanların bakımı ile uğraşırım	53	31.37
Kahveye giderim	7	4.14
El sanatlarıyla uğraşırım	2	1.18
Ev, bahçe işleriyle ve hayvanların bakımı ile uğraşırım	14	8.28
Başka	22	13.02
T O P L A M	169	100.00

Boş zaman etkinliği olarak anlaşılan uğraşmalar, oldukça farklılık göstermektedir. Sözelimi, araştırma yapılan köylerde, genellikle geçim kaynağı olarak uğra-

şılan hayvancılık, boş zaman etkinlikleri içinde sıralanan uğraşılardandır. Ayrıca, köyde boş zaman ve değerlendirme konusunda hemen hemen hiç etkinlik olmaması nedeniyle, görüşülen aile reislerinden bir kısmı evle ilgili birtakım işlerle uğraştıktan sonra evde ya da köyde bir başkasının evinde birarada oturduklarını, bir kısmı, köyde ya da şehirde kahvede arkadaşlarıyla birarada oturduklarını, bir kısmı da (özellikle ileri yaşlardakiler) -başka seçeneğinde yer alan- ibadet yaptıklarını, Kuran okuduklarını belirtmişlerdir. Tablodan da görüldüğü gibi, boş zamanlarında hayvanların bakımı ile uğraştıklarını belirtenlerin oranı, yüzde 31.37 ile ilk sıradadır. Hiç bir yere gitmem evde otururum diyenlerin oranı yüzde 26.03, ev, bahçe işleriyle uğraşırım diyenlerin oranı, yüzde 13.02'dir. Ev, bahçe işleriyle ve hayvanların bakımı ile ilgilenirim yanıtını, aile reislerinin yüzde 8.28'i vermiştir. Başka seçeneğinde belirtilenler, -şehre yakın olup, ulaşımı sürekli araç bulunabilmesi nedeniyle kolay olan köylerden- bazılarının şehirde kahveye gelmeleri, bazılarının evde oturup ibadet etmeleri, Kuran okumaları gibi etkinlikler olup, yüzde 13 oranındadır.

Yine, ailelerin büyük çoğunluğu, boş zamanlarında ailece, akşam komşu oturmalarına gittiklerini belirtmiştir. Ailelerin yüzde 83.43'ü akşam komşu oturmalarına gittiklerini belirtmiştir.

Radyo-televizyon izleme durumu ise, şöyledir:
Örneklem grubunu oluşturan ailelerin yüzde 87.57'si televizyon izlediklerini, yüzde 84.02'si radyo dinlediklerini belirtmiştir.

Örneklem grubunu oluşturan ailelerin büyük çoğunluğu televizyon izlemektedir. Televizyon yayınlarıyla ilgili düşüncelerine yönelik bir soru ile, televizyon yayınlarının etkisi, özellikle aile içindeki ilişkilerde herhangi bir değişiklik oluşturup oluşturmadığı soruldu. Televizyon yayınları aile içindeki ilişkileri etkiliyor mu, etkiliyorsa nasıl etkiliyor biçimindeki bu soruya alınan yanıtlar şöyledir:

TABLO:70- TELEVIZYON YAYINLARI AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ
ETKİLİYOR MU

	Sayı	%
Etkilemiyor	52	30.77
Çocukların davranışlarını etkiliyor	19	11.24
Yayınların içeriği olumsuz etkiliyor	51	30.17
Yayınların içeriği olumlu etkiliyor	25	14.79
Olumlu ve olumsuz etkiliyor	5	2.96
Cevap vermek istemedi	12	7.11
Televizyon izlemiyor	5	2.96
T O P L A N	169	100.00

Ailelerin yüzde 30.77'si televizyon yayınlarının aile içindeki ilişkileri etkilemediğini, yüzde 2.96'sı televizyon izlemediğini belirtirken, yüzde 7.11'i bu soruya cevap vermek istemedi. Yayınların aile içindeki i-

lişkileri etkilediğini, görüşülen aile reislerinin yüzde 59.17'si belirtmiştir. Televizyon yayınlarının etkisi olduğunu belirtenlerin (100 aile reisi) yüzde 51'i , olumsuz etkisi olduğunu, çocuklarının ve eşlerinin davranışlarının, isteklerinin değiştiğini belirtmiştir. Yüzde 25 i, televizyon yayınlarının eğitici, öğretici olması nedeniyle yararlı olduğunu, eğlendirici yanı olduğunu vurgulayarak, olumlu etkilediğini belirtmiştir. Yüzde 19'u ise çocuklarının davranışlarında öncesine oranla değişiklikler olmasında televizyon yayınlarının etkili olduğunu, çocukların televizyon yayınlarındaki bazı programlarda gördükleri gibi davranma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Etkisi olduğunu belirtenlerin yüzde 5'i ise, bu etkinin hem olumlu hem de olumsuz olduğunu belirtmiştir.

H - Oturulan Konutların Durumu

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan köylerin tümünde elektrik bulunmaktadır. Konutların tümünde de elektrik bulunmaktadır. Evinizi nasıl aydınlatıyorsunuz sorusuna, görüşülen aile reislerinin tümü, elektrik yanıtını vermiştir.

Suyu nasıl sağladıkları konusunda, örneklem grubunu oluşturan 169 kişiden 20 kişi (yüzde 11.83) konutlarında su bulunduğunu, 149 kişi (yüzde 88.17) ise, konutlarında su bulunmadığını, suyu köy çeşmesinden taşıyarak kullanabildiklerini belirtmiştir.

Mutfak, köy evinde ayrı bir bölüm olarak bulunuyor mu, yoksa evin bir bölümü mutfak olarak mı kullanılıyor sorusuna alınan yanıtlar ise, şöyledir: Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinden 111 kişi (yüzde 65) evin içinde ayrı bir bölüm olarak mutfak olduğunu, 58 kişi de (yüzde 34.32) evin bir bölümünün mutfak olarak kullanılmakta olduğunu belirtmiştir.

Konutlarda banyonun olup olmadığına ilişkin soruya da görüşülen kişilerden 78'i (yüzde 46.15) evin içinde ayrı bir bölüm olarak banyo bulunduğu, 91'i (yüzde 53.85) ise, ayrı bir banyo bulunmadığı, banyo ihtiyacının odanın bir köşesinde -genellikle sedirlerin bir köşesi- suyun gidebileceği biçimde yapılan 'cağlık' denilen yerlerde karşılandığı biçiminde yanıt alınmıştır.

Tuvaletlerin ise, 155 konutta (yüzde 91.72) evin dışında -hatta ötesinde- olduğu, yalnızca 14 konutta (yüzde 8.28) evin içinde olduğu belirtilmiştir.

Görüşülen kişilerden yalnızca 4'ü, hayvanı bulunmadığı için ihtiyaç duymadığını, geri kalan 165 kişiden 87'si (yüzde 52.73) ayrı, evin dışında, 28'i (yüzde 17) evin altında, 30'u (yüzde 18.18) eve bitişik, yanında, 20'si ise, (yüzde 12.12) evle iç-içe olmak üzere ahır bulunduğunu belirtmiştir. Yine, 169 kişiden 164'ü (19 kişi (yüzde 11.58) evle iç-içe, 15 kişi (yüzde 9.15) evin altında, 89 kişi (yüzde 54.27) evin dışında ve 41 kişi de (yüzde 25) eve bitişik, yanında olmak üzere), samanlık bulunduğunu (yüzde 97.04) belirtmiştir.

Kışın evinizi nasıl ısıtırsınız sorusuna alınan yanıtların dağılımı ise şöyledir: Örneklem grubunu oluşturan aile reislerinden 168 kişi (yüzde 99.41) araç olarak soba, yakıt olarak, 59'u (yüzde 34.91) odun-tezek, 23'ü (yüzde 13.61) kömür-odun-tezek, 80'i (yüzde 47) tezek, 5'i (yüzde 2.96) odun-kömür kullandıklarını belirtmiştir.

TABLO:71- KONUTLARIN NASIL ISITILDIĞI

Araç	Sayı	%	Yakıt	Sayı	%
Soba	168	99.41	Odun-tezek	59	34.91
Ocak	1	0.59	Odun-kömür- tezek	23	13.61
Başka	-	----	Tezek	80	47.34
			Odun-kömür	5	2.96
			Başka	2	1.18
T O P L A M 169 100.00				169	100.00

Örneklem grubunu oluşturan ailelerin evlerinde, birtakım eşyaların ne oranda bulunduğu konusunda ortaya çıkan durum ise şöyledir:

140 aile reisi (yüzde 82.84) televizyon, 133 aile reisi (yüzde 78.70) de radyo-~~teyp~~ sahibi olduklarını belirtmişlerdir. 3 ailede (yüzde 1.17) video bulunmaktadır. 24 ailede (yüzde 14.20) çamaşır makinası, 59 ailede (yüzde 34.91) buzdolabı, 77 ailede (yüzde 45.56) ütü 58 ailede (yüzde 34.32) elektrikli yayık, 6 ailede (yüz

de 3.55) elektrik süpüngesi vardır. 169 aile reisinden 151'i (yüzde 89.35) kilim, 61'i (yüzde 36.09) halı olduğunu, 115'i (yüzde 68.04) masa, 121'i (yüzde 71.59) sandalye, 21'i (yüzde 12.43) koltuk, 128'i (yüzde 75) karyola, 76'sı (yüzde 44.97) dikiş makinası olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, mutfak gereçlerinden tüpgaz ocağına sahip olanların sayısı 150 (yüzde 88.76) olurken, hemen hemen hiç kullanılmadığı belirtilmekte birlikte, evinde gazocağı bulunanların sayısı 16 (yüzde 9.47) dir. Yine, mutfakta kullanılan kapların nitelikleri konusunda da 154 aile reisi (yüzde 91.12) aliminyum kap, 152 aile reisi (yüzde 89.94) bakır kap, 81 aile reisi (yüzde 47.93) porselen tabak, 74 aile reisi (yüzde 43.79) melamin kap, 51'i (yüzde 30.18) emaye kap ve 24'ü (yüzde 14.20) çelik kap olduğunu belirtmişlerdir.

Yemek pişirmede yararlanılan araçlar konusunda, yazın 37 kişi (yüzde 21.89) ocak, 24 kişi (yüzde 14.20) soba, 2 kişi (yüzde 1.18) maşın, 64 kişi (yüzde 37.87) tüpgaz, 42 kişi (yüzde 24.85) başka -genellikle tandır- araçları kullandıklarını; kışın ise, 1 kişi (yüzde 0.59) ocak, 144 kişi (yüzde 85.20) soba, 22 kişi (yüzde 13) tüpgaz ve 2 kişi (yüzde 1.18) de başka araçları kullandıklarını belirtmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada ,Sivas Merkez İlçe Merkez Bucacı'na bağlı köylerde aile yapısı, betimsel düzeyde ele alınma ya çalışılmıştır. Aile yapısına ilişkin bulgularla birlikte, ailede değişme konusuna da yer verilmeye çalışılmıştır.

Araştırma, Merkez İlçe Merkez Bucacı'ndaki 60 köyden basit tesadüfi örneklem tekniğiyle secilen 10 köye uygulandı. Yüzde 97 gibi büyük bir oranı erkek olan aile reislerinin yanıtlarını içeren verilere göre, araştırmanın kapsamını oluşturan köylere genellenebilecek bulgular, şöyle özetlenebilir:

Aile reislerinin büyük çoğunluğu, evli, eşiyle birarada, yüzde 8 gibi küçük bir oranı, eşi öldüğü için duldur. Ayrı yaşayan ya da boşanmış olan aile reisinin bulunmaması, ailenin çözülmesinin ya da dağılmasının kırsal kesimde pek rastlanamayan bir durum olduğunu göstermektedir. Ailenin olası sorunlara karşın (örneğin, çocuk sahibi olamama durumunda ikinci evliliği boşanmadan yapabilme durumunu olağan karşılama gibi çözümlerle) devam etmesi gerektiği düşüncesi, ailenin devamına ilişkin değerler, -hala- önemli oranda gözlenebilmektedir.

Ailenin kuruluşu, evlenme konusunda, evlilikte karar verme biçimine ilişkin verilere göre, eş seçiminde 'aile'nin etkisi önem taşımaktadır. Evlilik kararında büyüklerin etkisi olduğunu belirtenlerin oranı, yüzde 87.5 olarak belirmiştir ki, buna göre, çağdaş ailenin, çekir-

dek ailenin özelliklerinden biri olarak bilinen evlenecek olanların eş seçiminde özgür olmaları durumunun araştırmanın kapsamını oluşturan köylerde gözlenemediği söylenebilir.

Ailenin kuruluşunda, nikah biçimi konusunda resmi ve dini nikahı birlikte yaptırıp, düğün yapılarak evlenenlerin oranı, en fazla olmakla birlikte, nikah (resmi ya da dini) yaptırmadan evlenen aile reisine raslanmamıştır. Resmi nikah yaptıranların oranının yüksek olması, yasal düzenlemeler açısından önemlidir. Dini nikah yaptıranların oranının da yüzde 92-oldukça yüksek olması, evlenme töreninde dinsel gereklerin çok önem taşıdığını göstermekte; yine düğün yapmadan evlilik de pek düşünülmemektedir.

Evlenme yaşı konusunda, beklendiği gibi, kadınların evlenme yaşı, erkeklere oranla daha küçük yaşlardır. Bu durum, özellikle kırsal yapıda gözlenebilmektedir. Aile reisi ve eşlerinin evlenme yaşına ilişkin bulgular, aile reislerinin evlenme yaşının en fazla 20-24 yaş grubunda, eşlerinin evlenme yaşının ise, 16-19 yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Uygun bulunan evlenme yaşı konusunda ise, aile reislerinin yüzde 85 gibi büyük bir oranı, kızların 17-20 yaşlarında evlenmesini uygun görürken, aynı yaşları erkekler için uygun evlenme yaşı olarak düşünenler daha düşük bir orandadır. Erkekler için en fazla, 19-20 yaşlarında evlenmeleri uygun kabul edilmeyle birlikte, çoğunluğu 17-22 yaşlarını belirtmekte.

dir. Dolayısıyla, aile reislerinin çocuklarını erken yaşlarda evlendirmeyi düşündükleri belirtilebilir.

Aile reislerinin eşleriyle akrabalık ilişkisi olup olmaması konusunda ise, her ne kadar görüşülen kişilerin çoğunluğu akraba olmadıklarını belirtmişse de, anne-babalarına oranla, akraba evliliği artmış durumdadır. Akraba evliliği yapanlarınsa, çoğunluğu, amca/hala çocuğu olmak üzere, kardeş çocuklarının evliliği biçiminde olmuştur. Ayrıca, çocuklarını evlendiren aile reislerinin çocuklarının akraba evliliği yapma oranının da aile reisleri ile eşlerinin akrabalık ilişkisi olma oranından daha fazla olması da dikkati çekmektedir. Her ne kadar çoğunluğu (yüzde 71) çocuklarının akraba evliliği yapmasını istemediklerini belirtmişse de, çocukları akraba ile evlenenlerin oranı (yüzde 46.55) da az değildir.

Aile biçimine ilişkin verilerde, çekirdek aile biçimi en fazla görülen aile biçimidir. Bu durumu hanede ki evli çift sayısına ilişkin verilerden de çıkarabilmek olanaklıdır. Ailelerin yüzde 56.80'i, hanelerinde bir evli çift bulunan çekirdek aile (yüzde 46.15) ve geçici geniş aile (yüzde 10.66) biçimindedir. Yine, yüzde 40'ında birden fazla (iki, üç ve daha fazla) evli çiftin bulunduğu geniş aile biçimi (yüzde 39.64)-belirtilmektedir. Sivas'ta hanehalkı üyelerinin büyüklüğüne ilişkin verilere göre, bucak ve köyler toplamı olarak, 6 ve 7 kişinin bulunduğu hanelerde yığılma vardır. Hanehalkı üyelerinin sayısından başka, akrabalık derecesine göre dağılımında da

yüzde 39'u çekirdek aile biçine uygundur. Araştırmanın kapsamını oluşturan köylere ilişkin verilerde, ildeki bucak ve köylerin toplamı olarak belirtilen bu verilere yakındır. Hanehalkı üye sayısında 5 ve 6 kişinin bulunduğu ailelerde yığılma görülmekle birlikte, 10 ve daha fazla üye bulunan ailelerin oranı da önemlidir. Hanehalkı üye sayısı ve dağılımının aritmetik ortalamasına göre de, araştırma kapsamındaki köylerde aile büyüklüğü, 7.1 olarak ortaya çıkmaktadır.

Aile biçimlerinin oransal dağılımında, Sivas'ta hanehalkı üye sayısı ve ailenin kompozisyonu konusundaki verilere paralel olmakla birlikte, yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında, çekirdek aile oranının (yüzde 46.15) düşük, geniş aile oranının (yüzde 34.32) ise, yüksek olduğu belirtilebilir,

Görüşülen aile reislerinin kız ve erkek çocuklar için uygun gördükleri yerleşim biçimine ilişkin verilerde çoğunluğun, ayrı açacakları eve yerleşmesi biçiminde yanıt vermiş olması ise, çekirdek aile biçiminin istenmesi anlamına yorumlanabilir,

Aile içi ilişkiler ve ailede otorite örüntüsü konusuna ilişkin verilere göre, ailede erkeğin ya da babanın statüsünün hala en önemli olduğu görülmektedir. Nitekim, çeşitli konuları içeren konularda, ailede kendilerinin sözünün geçerli olduğu yanıtını, aile reislerinin çoğunluğunun vermesi, bunu göstermektedir. Ancak, ailede kadının statüsünde bir değişme olduğu da gözlenebilmektedir.

Çünkü, "çeşitli konularda eşimle birlikte karar veririm" biçiminde yanıt verenlerin oranı da önem kazanmaktadır. Her ne kadar belirli bir oranı (yaklaşık yüzde 20) aşmıyorsa da eşlerine danışanların ve birlikte verilen kararların da görülmesi bu konuda değişme olduğunu göstermektedir.

Ailede değişme eğilimine ilişkin olarak, karı-koca eşitliği bakımından, kendi kurdukları aile ile ana-baba ailesini karşılaştırdığında, herhangi bir farklılık olmadığını belirtenler, ilk sırada yer almakla birlikte, kendi kurduğu ailede daha demokratik bir yapı, daha çok eşitliğin görüldüğü bir yapı olduğunu belirtenler, küçümsemeyecek orandadır.

Çocuk sayısı bakımından, beklendiği gibi, sahip olunan çocuk sayısında bir azalma eğilimi vardır. Çocukların serbestliği bakımından, kendi kurdukları ailede daha serbest olduğunu belirtenler, çoğunluktadır. Akrabalar arası yardımlaşma konusunda değişme olduğunu belirtenler, ana-baba ailesinde bu durumun daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, ailelerin önemli oranda akrabalık, komşuluk ilişkilerini, geleneksel yapılara özgü ilişki sistemlerini de sürdürdükleri belirtilmelidir. Çünkü, başı sıkıştığında ya da borç paraya gereksinme duyduğunda, başvuru kaynağı ilk sırada resmi ilişkiler değil, geleneksel ilişkiler olmaktadır.

Ailede değişme eğilimine ilişkin bir başka konuda, kız ve erkek çocuklara bakışlarıdır. Her ne kadar, er-

kek çocuğun ileride, gerektiğinde ana-babasına bakması gerektiği düşüncesi ilk sırada yer alıyorsa da, kız ve erkek çocukların her ikisinin de bakması gerektiği düşüncesi de önemli orandadır. Dolayısıyla, kız çocuğa bakışın değişmekte olduğu söylenebilir. Nitekim, sözgelimi 50 yıl öncesinde, kızı ile damadının yanında oturması düşüncesi, aile reislerinde herhalde hemen hemen hiç görülemezdi. Oysa, örneklem grubunu oluşturan ailelerin önemli oranda kızı ve damadı ile birlikte okuyabileceklerini belirtmeleri, bu konuda değişimi göstermektedir.

Sonuçta, aile yapısında ve aile içi ilişkilerde değişme olduğu belirtilebilir.

ÖZET

Bu çalışmada aile, temel toplumsal kurumlardan biri olarak ele alınarak, "hanehalkı ölçütü"ne göre yapılan sınıflama benimsendiği için, çekirdek aile, geniş aile, geçici geniş aile ve parçalanmış,eksik aile biçimleri temelinde incelenmeye çalışıldı.

Çalışmanın uygulamalı kısmını 10 köyde 169 aile reisine uygulanan anket sorularına alınan yanıtlar ve dağılımı oluşturmaktadır. Büyük çoğunluğu (yüzde 97) erkek alan aile reislerinin çoğunluğu, yüzde 66, 45 yaşın üzerindedir. Yine, aile reislerinin büyük çoğunluğu, evli, eşiyile biraradadır. Aile yapısı ve değişme eğilimine ilişkin bulgular, şöyle özetlenebilir:

Evlenmelerde karar alma biçiminde, ailenin etkisi fazladır. Evlenirken hem resmi, hem dini nikah yaptırarak hem de düğün yapılarak evlenenlerin oranı fazladır. Evlenme yaşı, araştırma bulgularında, aile reislerinde en fazla 20-24, eşlerinde 16-19 yaş grubu olarak belirdi. Sivas'taki ortalama ilk evlenme yaşı ile ilgili verilerle araştırma bulguları benzerdir. Aile reisleri ile eşleri arasında akrabalık ilişkisi olmayanların oranının çoğunlukta olmasına karşın, çocuklarını evlendirenlerde akraba evliliği oranı daha fazladır. Hanedeki evli çift sayısı bakımından en fazla bir evli çiftin bulunduğu aileler bulunmaktadır.Hanedeki birey sayısı bakımından en fazla oranda 5-6 kişinin olduğu aileler bulunurken, 10 ve daha fazla kişinin bulunduğu ailelerin oranı da az

değildir.

Aile biçimine ilişkin verilere göre, dört aile biçiminden çekirdek aile, yüzde 46.15 oranı ile ilk sıradadır. Geniş aile yüzde 34.32 oranındadır. Ülke geneline göre, çekirdek aile oranı düşük, geniş aile oranı ise, yüksektir. Bunda baba sağken ve çalışıyor durumda iken, ayrılıp çekirdek aile biçimine oluşturan ailelerin genellikle köyde kalmayıp, şehire göç etmeleri etkili olabilir.

Geniş aile biçiminin toprak büyüklüğüne bağlı olarak arttığını gösteren, Sivas'taki köylerden birinde (Çallı) yapılan bir başka çalışmada da aile biçimine ilişkin verilerde toplam 104 haneden 40'ının çekirdek aile, 64'ünün geniş aile biçiminde olduğu ve toprak miktarı arttıkça geniş aile oranının arttığı - fazla toprağı olanlarda geniş ailelerin oranı yüzde 90 iken, çekirdek aile oranı yüzde 9.1'e kadar düştüğü- belirtilmektedir (1). Dolayısıyla, geniş aile biçiminin bir sonraki kuşağa yeterli fırsatlar bırakabilme durumunda var olabildiği belirtilebilir. Geçici geniş aile yüzde 15.98 oranında olurken, parçalanmış, eksik aile oranı ise, 3.55'dir.

Aile içi ilişkiler konusunda her ne kadar çekirdek aile ilk sırada yer alıyor olsa da geleneksel ilişkilerin hala önemli oranda gözlenebildiği, baba egemenliğinin görüldüğü belirtilebilir. Ancak, ailede belirli konularda

(1) Metin Erol, Çallı Köyünün Toplumsal Yapısı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, C.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 1987, s:79.

eşleriyle karar verenlerin görülmesi nedeniyle, bir değişme olduğu da söylenebilir.

Ailede değişme eğilimine ilişkin verilere göre, çocuk sayısında bir azalma eğilimi vardır. Çocuklar ana babalarına göre, daha serbest yetişmektedirler. Aile reislerinin önemli bir oranı (yüzde 38) ise, kendi ailelerinde karı-koca eşitliği bakımından daha eşitlikçi bir yapı olduğunu belirtti.

Yardımlaşma, dayanışma bakımından geleneksel ilişkilerin hala önemli oranda gözlenebildiği belirtilebilir.

SUMMARY

In this study, the structure of family at the villages of central subdistrict in the city of Sivas has been attempted to be worked on at a descriptive level.

The family is taken as one of the basic social communities. The structure of the family has been examined under the titles that contain the building of the family, the type of wedding, wedding age, the degree of kinship between spouses, the form of family, interfamily relations, the social-economic positions of the families and the tendency to change in family.

According to the finding of the research, the effect of family on wedding is considerable importance. It is seen that the maximum age of marriage in men is between 20-24 and in women is between 16-19. However, there may also be families of maximum 5 or 6 people.

According to the data regarding the type of family, though the core-family type takes precedence proportionally it is seen that this ratio is low in proportion to the average of the country whereas the ratio of large family type is high.

Even though the authority of 'father' is seen in the interfamily relations, the fact that the number of husbands deciding together with their wives is less than those of others shows a change in the owner of the authority in family.

KAYNAKÇA

- ARMAĞAN Sibel ve İbrahim, Toplumbilim, Barış Yayınları, İzmir, 1988.
- BOTTOMORE T.B., Toplumbilim, Beta Basım, Yayın, Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1984.
- ÇAĞATAY Tahir, Günün Sosyolojisine Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını:797, Sevinç Matbaası Ankara, 1987.
- DESCAMPS Paul, DeneySEL Sosyoloji (Çev:N. Ş.Kösemihal), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965.
- DİE., Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, DİE. Mat., Yayın No: 1211, Ankara, 1986.
- DİE., Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, (Sivas), DİE Yayını, Ankara, 1989.
- DİE., Evlence İstatistikleri 1987, DİE. Mat., Ankara, 1989.
- DPT., Türk Aile Yapısı, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K. Raporu, Ankara, 1989
- DÖNMEZER Sulhi Sesyoloji, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.

- DUBEN Alan, "Son Dönem Osmanlı İstanbul'unda Evlilik ve Hane Kurma Sistemi", Toplum ve Bilim 42 (Yaz 1988), Birikim Yay. İstanbul, 1988.
- ERGİL Doğu, Toplum ve İnsan, Turhan Kitabevi, Ankara, 1985.
- ERKAL Mustafa, Sosyoloji (Toplumbilimi), (3. Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987.
- ERKUL Ali, Bir Kasabanın "Kemaliye'nin" Toplumsal Yapısı, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1983.
- ESERPEK Altan, Sosyal Kontrol Sapma ve Sosyal Değişme Erzurum'un İki Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Ank.Üni.Eğt.Fak.Yayını No:76, A.Ü.Basımevi, Ankara, 1979.
- ESERPEK Altan, Sosyoloji, Ank. Üni. DTCF.Basımevi, Ank. 1981.
- GERAY Cevat, Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar, TODAİE Yay.No:139, Ankara, 1974.
- GÖKÇE Birsen, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 1-2, Mart-Ekim 1976.
- GÜÇBİLMEZ Erdoğan, Yenimahalle ve Kayadibi Karşılaştırmalı Bir Köy Araştırması, A.Ü. S.B.F.Yayını No:327, Sevinç Mat., Ankara, 1972.
- GÜVENÇ Bozkurt, İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1979.
- KANDİYOTİ Deniz, "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik", Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, TSBD.Yay., Ank., 1984.

- KIRAY Mübeccel, Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, İletişim Yayınları, İstanbul
- KOCACIK Faruk, "Sivas'ta Kentsel Aile"(I ve II), C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 7 ve 8, Kasım 1986 ve Haziran 1987, Sivas
- KONGAR Emre, İzmir'de Kentsel Aile, TSBD.Yayınları A-3, Ankara, 1972.
- KONGAR Emre, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1981.
- KÖYMEN Nusret, "Köy ve Şehir Fonksiyonları", Sosyoloji Dünyası Cilt 1, No:2, İst., 1952.
- LUNDBERG G.A.
SCHRAG C.C.
LARSEN O.N., Sosyoloji (Cilt 2) Ayrıldız Mat.A.Ş. Ankara, 1970.
- OZANKAYA Özer, Toplumbilime Giriş, "S" Yayınları, Ank. 1984.
- OZANKAYA Özer, Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, Savaş Yayınları, Ank., 1984.
- ÖZBAY Ferhunde, "Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansıması", Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, TSBD. Yayını, Ankara, 1984.

- ÖZKALP Enver, Sosyolojiye Giriş Dersleri, (3. Baskı), Anadolu Üni.Yayını, Eskişehir, 1988.
- ŞAHİNKAYA Rezzan, Orta Anadolu Köylerinde Aile Stürüktürü, A.Ü. Ziraat Fak.Yayınları:255, A.Ü. Basımevi, 1966
- ŞEKER Murat, Türkiye'de Tarım İşçilerinin Toplumsal Bütünleşmesi, Değişim Yayınları, Ankara, 1986.
- TİMUR Serim, Türkiye'de Aile Yapısı, H.Ü. Yayınları No:D-15, Ankara, 1972.
- TİMUR Serim, "Türkiye'de Aile Yapısının Belirleyicileri", Türk Toplumunda Kadın, (Der:N.A.Unat), Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve TSBD., İstanbul, 1982.
- TÜRKDOĞAN Orhan, Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları, Dede Korkut Yayınları, İstanbul, 1977.
- ÜNALAN Turgay, "Türkiye'de Çekirdek Aileler", Nüfusbilim Dergisi, Cilt 10, Yıl 1988, H.Ü.Nüfusbilim Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988.
- YASA İbrahim, Toplumbilim (Ders Notları), A.Ü. S.B.F., Ankara, 1973.

ANKET SORULARI

Aile reisinin

Cinsiyeti: () Erkek () Kadın

Yaşı: () 20-24

() 25-29

() 30-34

() 35-39

() 40-44

() 45-49

() 50-54

() 55-59

() 60-64

() 65 ve daha yaşlı

1- Medeni durumu:

() Evli, eşiyle bir arada

() Dul, eşi ölmüş

() Evli, eşi başka yerde

() Evli, eşiyle ayrı yaşıyor

() Dul, boşanmış

() Bekâr

2- (Evli ise) Kaç eşiniz var?

() Bir

() İki

() Üç ve daha fazla

() Başka

3- (Birden fazla evli ise) Neden birden fazla evlendiniz?

4- Hanenizdeki evli çift sayısını söyler misiniz?

() Bir

() İki

() Üç ve daha fazla

5- Hane nüfusu kaç kişi, bu evde -siz dahil- kaç kişi oturuyor?

- Kendim
- Eşim
- Erkek çocuklarım
- Kız çocuklarım
- Gelinlerim
- Torunlarım
- Annem
- Babam
- Damatlarım
- Eşimin annesi
- Eşimin babası
- Bekar kardeşlerim
- Evli kardeşlerim, eşleri, çocukları
- Başka

6- Evlenirken dikkat edilmesini gerekli gördüğünüz noktalar nelerdir, eş seçiminde nelere dikkat edilmelidir?

- a.
- b.
- c.

7- Nasıl evlendiniz?

- Kendimiz tanışarak, büyüklerin rızasını alarak
- Tanışarak, büyüklerin rızasını almadan
- Büyükler rızamı alarak evlendirdi.
- Büyükler rızamı almadan evlendirdi
- Beşik kertmesi ile evlendik
- Başka

8- Evlendiğinizde kaç yaşındaydınız?

	Ben	Eşim
15 ve daha küçük		
16-19		
20-24		
25-29		
30 ve daha büyük		
Bilmiyor		

- 9- Eşinizle akrabalığınız var mı?
 () Evet (ise neyiniz olur?) ...
 () Hayır
- 10- (Evet ise) Neden akrabanız ile evlendiniz veya evlendirildiniz?
- 11- Anneniz ile babanız arasında akrabalık var mı?
 () Evet
 () Hayır
- 12- Çocuklarınız akraba evliliği yaptı mı?
 () Evet
 () Hayır
- 13- Çocuklarınızın akraba evliliği yapmasını ister misiniz?
 () Evet (Neden)
 () Hayır (Neden)
- 14- Evlendiğinizde aşağıdaki törenlerden hangisini/hangilerini yaptınız?
 () Yalnız dini nikah yapıldı
 () Yalnız resmi nikah yapıldı
 () Hem dini hem de resmi nikah yapıldı
 () Dini nikah ve düğün yapıldı
 () Resmi nikah ve düğün yapıldı
 () Hem resmi hem dini nikah hem de düğün yapıldı
 () Başka
- 15- Anne-babanızdan ne zaman ayrıldınız?
 () Ayrılmadım, beraber oturuyorum
 () Evlenince ayrıldım
 () Evlenince bir süre beraber oturduk, sonra ayrıldım
 () Anne-babam ölünceye kadar beraber oturduk
 () Anne-babam ve kardeşlerimle birlikte oturuyoruz
 () Başka

16- Başınız sıkıştığında kime başvurursunuz?

- () Akraba
() Komşularıma
() Arkadaşlarıma
() Başka

17- Borç paraya ihtiyacınız olduğunda kime başvurursunuz?

- () Akrabama
() Komşularıma
() Arkadaşlarıma
() Bankaya
() Tüccara
() Başka
() Cevap vermek istemedi

18- Ailenizdeki bireyleri yaşları ile belirtir misiniz?

19- Şu anda beraber oturduğunuz aile bireylerinin eğitim düzeylerini söyler misiniz?

20- Ailenizde köyden ayrılanlar varsa, onların eğitim düzeyleri nedir?

Aile reisine yakınlığı

Eğitim düzeyi

21- İmkanlarınız elverseydi, erkek çocuklarınızı hangi düzeye kadar -hangi okulda- okutmak isterdiniz?

- () Hiç okutmam () İlkokul () Ortaokul
(*) Lise () Meslek Lisesi () İmam Hatip Lisesi () Yüksekokul () Üniversite
() Başka

22- Kız çocuklarınızı imkanlarınız elverseydi, hangi düzeye kadar okutmak isterdiniz?

- () Hiç okutmam () İlkokul () Ortaokul
() Lise () Kız Meslek Lisesi () Imam Hatip Lisesi () Yüksekokul () Üniversite
() Başka

23- Çocuklarınızı niçin okutuyorsunuz? (Hiç okutmam ise sorulmayacak)

- () İş bulabilmeleri için
() Meslek sahibi olmaları için
() Memlekete ve millete faydalı olmaları için
() Bilgili olmaları için
() Başka

24- Sizin ailede çocukların eğitimi konusunda kimin kararı etkili olur/oldu?

- () Çocuğumuz yok
() Benim
() Eşimin
() Eşimle benim
() Tüm ailenin birlikte (eşimin, çocuklarımla ve benim)
() Anne-babamın
() Çocuklarımla kendilerinin
() Başka
() Cevap vermek istemedi

25- Bir ailenin kaç çocuğu olmalı, ideal çocuk sayısı sizce nedir?

Kız Erkek

- () Hiç fikrim yok
() Hiç olmasın
() 1-2
() 3-4
() 5-6
() 7-8
() 9 ve daha fazla

- 26-(Eğer çocuk sayısı üçten fazla işaretlenmişse sorulacak) Ailede çocuk sayısının çok olması konusunda ne düşünürsünüz?
- () Hiç bir şey düşünmem
() Allah vergisidir
() Aileye ekonomik ve sosyal güç kazandırır güvence sağlar
() Neslin devamını sağlar
() Aileye yük getirir
() Başka
() Cevap vermek istemedi
- 27- Kız ve erkek çocuklarınız arasında ayırım yapar mısınız?
- () Evet (Neden)
() Hayır (Neden)
- 28- İnsan istediğinden fazla çocuk yapmamak için tedbir almaları mıdır?
- () Evet
() Hayır
() Fikrim yok
() Cevap vermek istemedi
- 29- Tek çocuğunuz olsaydı, kız mı erkek mi olsun isterdiniz?
- () Erkek
() Kız
() Fark etmez, Allah ne verirse
() Cevap vermek istemedi
() Başka
- 30- Çocukların eşini kim seçmeli?

Kız

Erkek

Kendisi

Anne-babası

Kendisi-anne-babası

Başka

31- Size göre erkek çocuklar evlenince ayrı bir ev açmalılar mı?

() Evet (Neden).....

() Hayır (Neden).....

32-(Çocuklarınız evlendi ise) çocuklarınızı kimle evlendirdiniz?

() Yakın akrabam

() Uzak akrabam

() Köylüm

() Başka köyden

() Şehirden

() Başka

33- Çocuklarınızın kiminle evlenmesini istersiniz?

34- Kız ve erkek çocuklar kaç yaşında evlenmelidir?

14 15-16 17-18 19-20 21-22 23-24 25-26 27-28 29-30 30-

Kız

Erkek

35- Çocuklarınızın evlenmesi konusunda kimin sözü geçerlidir?

() Çocuğumuz yok

() Benim

() Eşimin

() Eşim ve benim

() Eşimin benim ve çocuklarımla

() Annemin babamın

() Annemin babamın ve benim

() Annemin babamın eşim ve benim

() Tüm ailenin birlikte

() Evlenecek olan kişinin

() Başka

() Cevap vermek istemedi

36- Erkek çocuk evlendiğinde nereye yerleşsin isterdiniz?

- Babasının evine
- Kızın babasının evine
- Ayrı açacakları eve
- Başka

37- Kız çocuk evlendiğinde nereye yerleşsin isterdiniz?

- Erkeğin babasının evine
- Kendi babasının evine
- Ayrı açacakları eve
- Başka

38- İnsanlar yaşlanıp çalışamayacakları duruma geldiklerinde, kim bakmalıdır?

- Erkek çocukları
- Kız çocukları
- Her ikisi de
- Devlet (hükümet)
- Akrabaları
- Başka

39- Sizin ailede anne-baba çalışamayacak duruma geldiği zaman onlara kim baktı/bakıyor? (para yardımı, beraber oturma gibi)

- Anne-baba çalışamayacak duruma gelmedi
- Çocuklar
- Akrabalar
- Devlet, emekli maaşı, sosyal sigortalar
- Bakım yurtları
- Hiç kimse
- Başka

40- İleride damadınızın yanında kalmanız gerekirse, kızınız ve damadınızla birlikte oturur musunuz?

- Evet
- Hayır (Neden)
- Başka

41- Anne-babanızla aynı evde oturuyorsanız, onların da gelirleri var mı?

- Aynı evde oturmuyoruz
- Evet gelirleri var
- Hayır gelirleri yok
- Cevap vermedi
- Başka

42- Evinize eşya alımı konusunda kimin etkisi vardır, kimin kararı etkili olur?

- Benim
- Eşimin
- Eşimin ve benim
- Eşimin benim ve çocuklarımla
- Anne-babamın
- Başka
- Cevap vermek istemedi

43- Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz? (Birden fazla işaretlenebilir)

- Çiftçilik yaparak
- Hayvancılık yaparak
- Ticaret yaparak
- İşçilik yaparak
- Çobanlık yaparak
- Maaşla/emekli maaşıyla
- Başka

44- Kentte sürekli bir iş bulunsa gider misiniz?

- Evet
- Hayır
- Düşünmedim
- Başka

45- Ailenizde yurt dışında çalışan var mı?

- Hayır
- Evet, oğullarım-eşleri
- Evet, kardeşlerim
- Evet, babam
- Başka

46- Yurt dışında çalışmak ister misiniz?

Evet

Hayır

Düşünmedim

Başka

47- (Evet ise) Neden yurt dışında çalışmayı isterdiniz?

48- Toplam kaç dönüm toprağınız var?

Sulu

Susuz

25 dönümden az

25-50 dönüm

51-75 dönüm

76-100 dönüm

101-125 dönüm

126-150 dönüm

151-175 dönüm

176-200 dönüm

200 dönümden fazla

49- Bu evde birlikte oturduğunuz kişilerin geliri de dahil hanenizin toplam aylık geliri ortalama (yaklaşık) ne kadardır?

100.000'den az

100.000-150.000

150.000-200.000

200.000-250.000

250.000'den fazla

Bilmiyor

Cevap vermek istemedi

50- Evde birden fazla para kazanan varsa, bu paraları getirip tek bir kişiye mi verirler, yoksa herkes kendi parasını mı idare eder?

Ailede birden fazla para kazanan yok

Aile reisinde toplanır

- Aile reisinin eşinde toplanır
- Herkes kendi parasını harcar
- Ortak harcanır
- Başka birinde (.....) toplanır
- Cevap vermek istemedi
- Para kazanan yok

51- Evinizde aşağıdakilerden hangileri var?

- Televizyon
- Radyo-teyp
- Halı
- Masa
- Sandalye
- Kilim
- Koltuk
- Kar-yola
- Ütü
- Dikiş makinası
- Tüpgaz ocağı
- Gaz ocağı
- Buzdolabı
- Melamin kap
- Ali-minyum kap
- Porselen tabak
- Bakır kap
- Çama-şır makinası
- Elektrik süpürgesi
- Emaye kap
- Elektrikli yayık
- Video
- Çelik kap

52- Bütün aileyi ilgilendiren kararları kim ya da kimler alır, evle ilgili aileyi ilgilendiren konular-da kimin etkisi fazladır?

- Benim
- Eşimin
- Eşimin ve benim
- Annemin-babamın
- Sadece babamın
- Erkek çocukların
- Annem-babam ve eşimle benim
- Tüm aile üyeleri birlikte (ben,eşim,ço-cuklarım)
- Başka

53- Köyünüzden başka bir yere göç etmek ister mi
sınız?

- Evet
- Hayır
- Fikrim yok

54- (Evet ise) Nereye göç etmek istersiniz?

() Başka bir köye

() İlçeye

() Kente

() Başka

55- (Evet ise) Göç etmek istemenizin asıl nedenini söyler misiniz?

() Aile içi geçimsizlik

() Köy içi geçimsizlik

() Daha iyi iş bulabilmek

() Daha rahat yaşamak

() İşsizlik, fakirlik

() Çocukları okutmak

() Akrabalar ya da çocuklar kentte olduğu

için

() Başka

56- Göç edip etmeme konusunda ailede kimin sözü geçer?

() Benim

() Eşimin

() Eşimle benim

() Tüm ailenin birlikte (eşim, çocuklarım

ve benim)

() Anne-babamın

() Başka

57- Boş zamanlarınızda ne yaparsınız, nerelere gidersiniz?

() Boş zamanım yok

() Hiç bir yere gitmem, evde otururum

() Ev, bahçe işiyle uğraşırım

() Hayvanların bakımı ile uğraşırım

() Kahveye giderim

() El sanatlarıyla uğraşırım

() Başka

58- Ailece akşam komşu oturmalarına gider misiniz?

- Evet
- Hayır
- Başka

59- Televizyon seyrediyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Başka

60- Radyo dinler misiniz?

- Evet
- Hayır
- Başka

61- Televizyon yayınları aile içindeki ilişkileri etkiliyor mu, etkiliyorsa nasıl?

62- Sizin anne-babanıza karşı davranışlarınız ile kendi çocuklarınızın size karşı davranışları arasında fark var mı? Varsa neler?

63- İyi bir evlat sizce nasıl olmalıdır?

- Anne-babasının sözünü dinlemeli
- Çevresinde sevilen biri olmalı
- İyi okumalı
- Hayırlı olmalı (anne-babasına bakmalı)
- Başka

64- Kendi kurduğunuz aile ile, içinde büyüdüğünüz ailenizi karşılaştırdığınızda:

a. Karı-koca eşitliği bakımından

- Fark yok
- Ana-baba ailesinde daha çok eşitlik vardı
- Kendi kurduğum ailede daha çok eşitlik var
- Bilmiyor/cevap vermek istemedi

b.Çocukların serbestliği bakımından

() Fark yok

() Ana-baba ailesinde çocuklar daha serbestti

() Kendi kurduğum ailede çocuklar daha serbest

() Bilmiyor/cevap vermek istemedi

c.Çocuk sayısı bakımından

() Fark yok

() Ana-baba ailesinde daha çok çocuk vardı

() Kendi kurduğum ailede daha çok çocuk var

() Cevap vermek istemedi

d.Akrabalarla yardımlaşma bakımından

() Fark yok

() Ana-baba ailesinde daha çok yardımlaşma vardı

() Kendi kurduğum ailede daha çok yardımlaşma var

() Cevap vermek istemedi

e.Aile bağlarının sıkı oluşu bakımından

() Fark yok

() Ana-baba ailesinde bağlılık fazla idi

() Kendi kurduğum ailede daha fazla

() Bilmiyor/cevap vermek istemedi

65- Ailenizde herhangi bir sağlık sorunu olduğunda ne yaparsınız, nereye başvurursunuz?

() Kendi kendine geçmesini bekler, hiç bir şey yapmayız

() Koca-karı ilaçları ile evde tedavi etmeye çalışırız

() Hastaneye götürürüz

() Sağlık ocağına götürürüz

() Özel doktora götürürüz

() Başka

66- Evinizde aşağıdakilerden hangileri var?

Var Yok Varsa nerede Yoksa ne yapılır

Elektrik

Su

Mutfak

Banyo

Tuvalet

Ahır

Samanlık

Başka

67- Kışın evinizi nasıl ısıtırsınız?

Araç

Yakıt

() Soba

() Odun

() Ocak

() Kömür

() Başka

() Tezek

() Odun ve kömür

() Başka

68- Evinizi nasıl aydınlatıyorsunuz?

() Elektrik

() Lüks

() Gaz lambası

() Başka

69- Yemek pişirmede hangi araçlardan yararlanıyorsunuz?

Ocak Soba Maltız Tüpgaz ocak Gazocağı Başka

Yazın

Kışın

T. C.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi